

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİNLEME BECERİLERİNE
İLİŞKİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Melek UZUNYOL KÖPRÜ

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2020

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİNLEME BECERİLERİNE İLİŞKİN KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Melek UZUNYOL KÖPRÜ

Van, 2020

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN DİNLEME BECERİLERİNE İLİŞKİN
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME

A RESEARCH ON SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PROBLEMS RELATED
TO LISTENING SKILLS

Melek UZUNYOL KÖPRÜ

Danışman Dr. Öğr. Üyesi Hatice COŞKUN

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2020

KABUL VE ONAY

Melek UZUNYOL KÖPRÜ tarafından hazırlanan “Ortaokul öğrencilerinin dinleme becerilerine ilişkin karşılaştıkları sorunlar üzerine bir inceleme ” başlıklı bu çalışma, 29/06/2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Erhan ŞEN

İmza

Jüri Üyesi (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Hatice COŞKUN

İmza

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Bünyamin SARIKAYA

İmza

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Enstitü Müdürü

Öz

Bu çalışmanın amacı, öğretmen ve öğrenci görüşlerinden hareketle ortaokul öğrencilerinin dinleme sorunlarını ve bu sorunların kaynaklarını tespit etmek, bu sorunlara ilişkin öğretmenlerin çözüm yollarını ve çözüm önerilerini belirlemektir. Bu amaç çerçevesinde derinlemesine veri toplamak için nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak da nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Çalışma grubunu, Van merkez ilçelerinden Tuşba ve İpekyolu'nda bulunan 5 ortaokulda görev yapan 10 Türkçe öğretmeni ve 10 ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Çalışma grubunun seçiminde tecrübenin önemli olduğu düşünüldüğünden öğretmenlerin 3 yıl ve üstü görev yapmış olmaları göz önünde bulundurulmuştur. Görüşmelerle elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Analiz güvenilirliği için kodlayıcı güvenilirliğine başvurulmuştur. Çalışmanın bulguları dinleme sorunları, dinleme sorunlarının kaynakları, dinleme sorunlarına ilişkin öğretmenlerin çözüm yolları, dinleme sorunlarına ilişkin öğretmenlerin çözüm önerileri ve öğrencilerin görüşlerine göre dinleme sorunları başlıklarından oluşmaktadır. Araştırma sonucuna göre ortaokul öğrencilerinin dinleme sorunları genel olarak ortaya konulmuştur. Öğretmenlerin görüşlerinden hareketle aileden, çevreden, hazırbulunuşluktan, konuşmacıdan, dinleyiciden, eğitim ve dinleme materyalinden kaynaklı dinleme sorunları olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenler bu sorunları nasıl çözdüklerini belirtmişler ve bu sorunların çözüm yollarına ilişkin detaylı öneriler getirmişlerdir. Öğretmenlerin çözüm yolları ve çözüm önerileri dinleme sorunlarının kaynağında belirtilen temalar çerçevesinde sunulmuştur. Dinleme sorunları ve bu sorunların kaynağına ilişkin öğrenci görüşleri ise aile, çevre, hazırbulunuşluk, dinleyici ve dinleme materyali temalarında ortaya çıkmıştır. Dinleme sorunları ve bu sorunların kaynağına ilişkin öğretmen ve öğrenciler arasında benzeyen ve farklılaşan yönler olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonuçları alan yazında yapılan diğer araştırmalarla farklı açılardan tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: dinleme becerisi, dinleme sorunları, çözüm önerileri, öğretmen görüşleri, öğrenci görüşleri.

Abstract

The purpose of this study is to identify listening issues of middle-school students and sources of these issues and to determine solution offers of teachers for the problems with perspectives of teachers and students. Within the scope of this purpose, qualitative research is used for collecting data profoundly. Semi-structured interview is chosen among the collecting data techniques as a method. This study group is formed by 10 Turkish teachers who are working in 5 middle – schools in Tuşba and İpekyolu which are districts of Van and 10 students of those teachers. Due to the fact that experience is thought substantial while forming the study group, the condition of three-year or more experienced teachers is considered. Content analysis is used in the analysis of datas collected through the interviews. Coder reliability is applied for analysis reliability. Results of the study are composed of titles that are listening issues and its sources, teachers' ways of solutions for listening issues, teachers' suggestions for listening issues and listening issues according to students' views. According to the results of the research, listening issues of middle-school students is presented generally. By the perspectives of teachers, listening problems are caused by family, environment, preparedness, speaker, listener, lack of education and topic. The teachers state how they solve these issues and come up detailed suggestions for them. Teachers' solution ways and suggestions are submitted in the frame of aspects that is stated in source of listening problems. Listening issues and the perspectives of students about these issues' source are come up in the themes of family, environment, preparedness, listener and listening material. It is found out that different and same aspects in the views of students and teachers about listening issues and their sources. Results of the study are discussed within the other researches in literature.

Key words: listening skills, listening issues, solution suggestions, perspectives of teachers, perspectives of students.

Teşekkür

Lisans ve yüksek lisans süreci boyunca desteğini hep hissettiğim, sabır ve anlayışıyla bana yol gösteren çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice COŞKUN'a;

Hayatımın her aşamasında varlığını, desteğini, bana olan güvenini ve koşulsuz sevgisini her daim hissettiğim babama, anneme ve bir üyesi olmaktan her zaman mutluluk duyduğum ailemin tüm bireyelerine;

Tez yazım aşamasında yanımda olan, sevgisini ve desteğini her zaman ardımda hissettiğim sevgili eşim Recep KÖPRÜ'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İçindekiler

Öz.....	i
Abstract.....	ii
Teşekkür.....	iii
Tablolar Dizini.....	vi
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	2
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
Araştırmanın Amacı.....	4
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	5
Dil ve Dil Becerileri.....	5
Dinleme Becerisi.....	11
Dinleme Becerisinin Önemi.....	14
Dinleme Becerisinin Öğretimi.....	15
Türkçe Öğretim Programında Dinleme Becerisi.....	25
Dinleme/İzleme Becerisinde Karşılaşılan Sorunlar.....	26
Dinleme Becerisini Etkileyen Faktörler.....	28
Başarılı Dinleyicinin Özellikleri.....	33
İlgili Çalışmalar.....	36
Bölüm 3 Yöntem.....	40
Çalışma Grubu.....	40
Veri Toplama Süreci.....	41
Veri Toplama Araçları.....	42
Verilerin Analizi.....	43
Bölüm 4 Bulgular ve Yorum.....	45
Dinleme Sorunları.....	45

Dinleme Sorunlarının Kaynağı	47
Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Yolu	57
Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri	60
Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri	69
Bölüm 5	77
Sonuç, Tartışma	77
Kaynaklar	86
EK-A: Öğretmen Görüşme Formu	91
EK-B: Öğrenci Görüşme Formu	92
EK-C: Etik Beyanı.....	93
EK-D: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu	94

Tablolar Dizini

Tablo 1 Çalışma Grubundaki Öğretmen ve Öğrencilere Ait Kişisel Bilgiler	40
Tablo 2 Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri.....	45
Tablo 3 Aileden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri ...	47
Tablo 4 Çevreden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri	49
Tablo 5 Hazırbulunuşluktan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri.....	50
Tablo 6 Konuşmacıdan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri.....	52
Tablo 7 Dinleyiciden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri.....	54
Tablo 8 Eğitimden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri	55
Tablo 9 Dinleme Materyalinden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri	56
Tablo 10 Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Yolları	57
Tablo 11 Aileden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	60
Tablo 12 Çevreden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	61
Tablo 13 Hazırbulunuşluktan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	63
Tablo 14 Konuşmacıdan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri	64
Tablo 15 Dinleyiciden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri	65
Tablo 16 Eğitimden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	66
Tablo 17 Dinleme Materyalinden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri.....	68
Tablo18 Öğrencinin Ailede Dinlenme Durumu	70
Tablo 19 Çevresel Faktörlerin Öğrencilerin Dinleme Sürecine Etkisi	70

Tablo 20 <i>Hazırbulunuşluğun Öğrencilerin Dinleme Sürecine Etkisi</i>	72
Tablo21 <i>Öğrencilerin Kendi Dinleme Süreçleriyle İlgili Değerlendirmeleri</i>	73
Tablo 22 <i>Dinleme Materyallerinin Öğrencinin Dinleme Sürecine Etkisi</i>	74

Bölüm 1

Giriş

İnsan, yaşamının başlangıç anından son anına kadar hayatını devam ettirmek için sosyalleşme, iş bulma, ilişki kurma, düşünme, paylaşma, öğrenme, kendini geliştirme, belirlediği standartlara uygun hayat kurma çabası içindedir. Bu çabalama sürecinde başarı elde etmenin önemli unsurlarından biri dildir. Dil, insanın hayat telaşı içinde kendini bulma, anlama, düşünme, paylaşma ve aynı zamanda da diğer insanları anlamasını sağlayan bir unsurdur. Tabi ki dilin başarıyla kullanılması doğru öğrenilmesine ve dil becerilerinin bir bütünün parçaları olarak düşünülüp eğitim verilmesine bağlıdır. Bu eğitim öncelikle ailede informal olarak başlamaktadır. Daha sonra da okullarda verilen formal eğitimle dil şekillenmektedir ve öğrenciler tarafından bütün incelikleriyle kullanılmaktadır. Fakat hem ailede hem de okulda verilen dil eğitimlerinde bütün dil becerilerine eşit oranda önem verilmemektedir. Özellikle konuşma ve dinleme becerilerinin kendiliğinden öğrenildiği düşünülerek okuma ve yazmaya ağırlık verilmektedir. Fakat Emiroğlu (2013, s.275) eğitim ve öğretimin büyük çoğunluğunun dinleme becerisine hitap ettiğini dile getirmektedir. Ayrıca derslerde başarılı olmanın, arkadaş, öğretmen ve idareyle etkili bir iletişim kurmanın en önemli yolunun iyi bir dinleyici olmaktan geçtiğini de söylemektedir. Melanlıoğlu (2012, s. 1593) da öğrencilerin kendilerine güvenen, kendile ve çevresiyle iyi ilişkiler kuran bireyler olabilmeleri için dinlemenin önemli olduğunu dile getirmektedir. Çifçi (2001, s.169) de okullarda Türkçe derslerinde öğrenme alanlarından biri olan dinleme eğitiminin, tüm dersler açısından da en fazla kullanılan öğrenme şekli olarak ön plana çıktığını ifade etmektedir. Bu sebeple dinlemenin hem geliştirilmesi gereken bir beceri hem de bir öğrenme şekli olarak yorumlanması gerektiğini söylemektedir.

Dinleme becerisinin birçok alanda kullanılmasıyla beraber dinlemeden kaynaklı iletişim sorunlarının yaşanması da kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum da dinleme sorunlarını, dinleme sorunlarının kaynaklarını tespit etmeyi ve dinleme sorunlarını çözmeyi gerektirmektedir.

Problem Durumu

İletişim sürecinin büyük bir bölümünü oluşturan dinleme becerisi, insanlar arasında anlama ve anlaşma sağlamanın da temelini oluşturmaktadır. Bu beceri aynı zamanda öğrenme sürecinin olmazsa olmaz bileşenlerinden biridir. Özellikle eğitim sürecinde öğrencilerin öğrenmelerini şekillendirmelerinde etkili olmaktadır. Dinleme becerisinde yaşanan sorunlar öğrencinin eğitim hayatının her kademesine yansımaktadır.

Dinleme becerisiyle ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde dinleme sorunlarını tespit etme (Aşılıoğlu, 2009; Keray Dinçel, 2018; Bayram, 2019; Başkan ve Deniz, 2015; Emiroğlu, 2013; Maden, 2013; Kaldırım ve Degeç, 2017), dinleme becerisini geliştirecek etkinlikler tasarlama (Yılmaz, 2007; Doğan, 2008), kullanılan dinleme türlerinin dinlemeye etkisini araştırma (Sevimli, 2015; Kocaadam, 2011; Karabacak, 2014), aktif öğrenme tekniklerinin dinlemeye olan etkisini inceleme (Aytan, 2011; Şahin, 2012; Maden, 2015), dinleme metinlerinin anlamaya olan etkisini test etme (Boğa, Zengin, 2010), dinlemenin diğer dil becerileriyle olan ilişkisini inceleme (Emiroğlu ve Pınar, 2013; Uçgun, 2016) konularının ele alındığı görülmektedir .

Bu çalışmayı hazırlamak için yapılan alan taramasında dinlemeyle ilgili sorunları tespit etmeyi hedefleyen çalışmalar olduğu da görülmektedir. Başkan ve Deniz (2015)'in ders içi dinleme problemleriyle ilgili öğrencilere anket uyguladıkları, dinleme problemleri ve kaynaklarının neler olduğunu ortaya koydukları çalışmasına ulaşılmıştır. Kaldırım ve Degeç (2017)'in de çalışmasında yabancı dil öğrenen öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda dinleme esnasında sorun oluşturan durumları tespit ettiği görülmektedir. Fakat bu çalışmalarda sadece öğrenciden görüş alınmaktadır. Dinleme sorunları ve bu sorunların kaynaklarıyla ilgili öğretmen görüşleri ve öğrencilerin ortaya koyduğu ders içi dinleme sorunlarıyla ilgili öğretmen yorumlarının alınmadığı görülmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde ortaokul öğrencilerinin dinleme becerisine ilişkin sorunları farklı açılardan detaylı inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dinleme eğitiminin doğru şekilde verilmesi için öncelikle bu

alanda yaşanan dinleme sorunlarının, dinleme sorunlarının kaynağının neler olduğunun tespit edilmesi ve bu sorunlara ilişkin çözüm yolları ve çözüm önerilerinin neler olabileceğinin ortaya konulması gerekmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çağımızın iletişim çağı olduğu düşünüldüğünde ve yapılan araştırmalara bakıldığında (Güneş, 2016; Nalıncı, 2000; Bird, 1953) temel dil becerilerinin ne kadar önemli olduğu fark edilmektedir. Güneş (2016, s.103), insanların gün boyu ortalama 12 saat iletişim kurduklarını, bunun 5 saatinin dinlemeye, 4 saatinin konuşmaya, geri kalan 3 saatinin de okuma ve yazmaya ayrıldığını belirtmektedir. Nalıncı (2000) ise yaptığı araştırmayla insanların bir gününün %50 ile %80'lik bir bölümünü iletişim kurarak; iletişim kurma süreçlerinin ortalama %45'ini dinleyerek, %30'unu konuşarak, %16'sını okuyarak, %9'unu yazarak geçirdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Dinleme farklı amaçlarla gerçekleştirilen bir beceridir. Bu konuda Özbay (2013, s.64-65) herhangi bir konuda bilgi edinmek, hoşça vakit geçirmek, hayatı ve olayları eleştirel gözle değerlendirmek, eleştiri almak, başka insanların tecrübelerinden faydalanmak, toplumla iletişim kurmak, başka insanların düşüncelerini değerlendirmek, çevresindeki kişilere yardım etmek amaçlarıyla bireylerin dinleme gerçekleştirdiklerini vurgulamaktadır. Gündüz ve Şimşek (2014, s.18) de anlamak, paylaşmak, sorgulamak, yorumlamak, çözümlenmek, eleştirmek, ders çıkarmak, değer vermek, yardımseverlik duygularını pekiştirmek, konuşmayı anlamlı kılmak, dinleme eğitimini tamamlamak ve sohbet geleneğini sürmek için dinleme yapılması gerektiğinden bahsetmektedir.

Günümüzün büyük çoğunluğunu iletişim kurarak geçirmekteyiz. Bu iletişim sürecinde en çok başvurduğumuz temel dil becerisi ise dinlemedir. Eksiksiz bir dinleme eğitimiyle akademik başarı arttırılabileceği gibi sosyal hayattaki başarı da arttırılabilmektedir. Yeni bir şeyler öğrenmek, dinlediğini doğru anlamak, empati kurmak, sağlıklı iletişim kurmak gibi becerilerin gerçekleştirilmesinin temelinde de dinleme eğitiminin doğru bir şekilde verilmesi yatmaktadır.

Dinleme eğitimi öğrencileri bireysel anlamda geliştirebileceği gibi toplumsal düzeyde de geliştirmektedir. Sosyal öğrenme süreciyle başlayan dinleme becerisi eğitim ortamlarında planlı ve programlı bir şekilde devam ettirilmekte ve eğitim sürecinin tamamlayıcısı olarak özellikle Türkçe eğitimindeki yerini ve önemini korumaktadır. Bu derecede önemli bir becerinin tüm çabalara rağmen sorunlarla devam etmesi özellikle bu sorunların kaynağını irdelemeyi gerekli kılmaktadır. Sorunların kaynağını sorgulamanın yanında eğitim paydaşlarından en önemlisi olan öğrenmelerin çözüm yolları ve çözüm önerileri dinleme becerisi ile ilgili çalışmalara önemli bir bakış açısı sunacak ve gelecekte yaşanacak sorunların en aza indirgemesini sağlamak adına önemli bir adım olacaktır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı ortaokul öğrencilerinin dinleme becerilerine ilişkin karşılaştıkları sorunlar üzerinde bir inceleme yapmaktır. Bu amaç çerçevesinde geliştirilen alt amaçlar şöyledir:

Alt amaçlar. Öğretmen görüşlerinden hareketle ortaokul öğrencilerinin;

-Dinleme sorunlarını belirlemek,

-Dinleme sorunlarının kaynağını belirlemek,

-Dinleme sorunlarına ilişkin öğretmenlerin çözüm yollarını belirlemek,

-Dinleme sorunlarına ilişkin öğretmenlerin çözüm önerilerini belirlemek,

-Dinleme sorunlarına ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşlerini belirlemektir.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Dil ve Dil Becerileri

İnsanlar arası iletişimi sağlayan dil, iletişimin farklı şekillerini bir araya getiren bir bütünden oluşmaktadır. Bu bütün içerisinde dinleme, konuşma, okuma ve yazma yer almaktadır. Bunlar dil çatısı altında yer alan ayrı ayrı becerilerdir. Bu becerilerin kazanılması ve geliştirilmesi için planlı, sürekliliği olan bir dil eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır. Elbette bu dil eğitimi anne karnından itibaren başlamakta ve doğumdan itibaren de aile içinde sürdürülmektedir. Dil eğitimindeki bu süreç okulla birlikte planlı ve düzenli bir boyut kazanmaya başlamaktadır.

Dil. İnsanlar arası iletişim kurmanın ve sosyal düzeni sağlamanın temelini oluşturan unsur dildir. Aksan (2015, s.11)'a göre insanı öteki varlıklardan ayrı kılan, insan yapan özelliklerden biri onun sanat yönüdür. Söze dayanan bütün sanatların hammaddesi ve ürünü de dildir. Dil, bir anda düşünülmemeyecek kadar çok yönlüdür ve değişik açılardan bakınca başka başka özellikleri görünen, bazı sırlarının bugün de çözemediği büyümlü bir varlıktır. O (dil) gerek insan, gerek toplum, gerekse insan ve toplumdaki ayrı düşünülmemeyecek olan bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili bulunan, aynı zamanda onları oluşturan bir kurumdur. İnsanları çepeçevre saran bir kurum olan dil için Güneş (2016, s.21) ise insanlar arasında duygu, düşünce ve gözlemlerin işaret veya kelimelerle paylaşılmasını sağlayan sistemin dil olduğunu söyler. Bu sistem ses, sözcük, cümle, işaret vb. çeşitli öğeleri bünyesinde barındırır ve dile özgü kural, yöntem, beceri, tekniklerden oluşur. Bunlardan yararlanarak insanlar arasında iletişim ve etkileşim sağlanır.

Bir milleti meydana getiren temel unsurlardan olan dil, bireyler arası anlaşmayı sağlayan araç niteliği taşımaktadır. Bireyler arasında sağlıklı ilişkinin kurulabilmesi için ise etkili bir iletişime ihtiyaç vardır. İletişimin etkili bir şekilde gerçekleşmesi de bu aracın etkili ve verimli kullanılmasına bağlıdır (Tekin, 1980, s.17 akt. Doğan, 2013, s.1). Bireyler arası anlaşmayı sağlayan araç olarak tanımlanan dilin geliştirilmesi, insanlar arasında istenen iletişimin sağlanması ve

gerekli verimin elde edilmesi için yapılandırılmış bir dil eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Toplum olmanın ve insanlar arasında bağlantı kurmanın temelini oluşturan dil, belli çalışmalar sonucunda geliştirilebilir bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle hem ailede hem de okullarda ve sosyal hayat içerisinde dil eğitimi çeşitli yollarla verilmektedir.

Dil eğitimi. Dil öğrenimi, aileyle başlayan ve okulla gelişen bir süreci kapsamaktadır. Aynı zamanda bu süreç belli bir zamanda öğrenilip, bitirilen bir süreç değildir. Dil öğrenim süreci bir ömür boyu devam etmektedir. Bu da dilin canlı, insanın ise sosyal bir varlık olmasının doğal sonucudur. Fakat bu süreç içinde en önemli görev okula düşmektedir. Çocuk, okula gidinceye kadar ailesinde ve çevresinde dili öğrenmeye başlar. Ama dil öğretiminin sistemli bir şekilde ele alınması okul dönemine denk gelmektedir. Okul süreci boyunca, dilin doğru ve etkili kullanımı öğretilir. Ayrıca dilin incelikleri, derinlikleri ve estetik güzellikleri okul süreci içerisinde sistematik olarak verilmektedir. Bu sebeple formal eğitim sürecinde, belirlenen hedeflere ulaşma açısından, dilin bir alışkanlık haline dönüştürülmesinde Türkçe eğitime ve öğretime önemli görevler düşmektedir (Sever, 1993, s.2 akt. Doğan, 2013, s.3). Bu görevlerin yerine getirilmesi ve dil öğretim sürecinde istenilen noktaya ulaşılması için öğrenciyi işin içine katan ve hayat boyu öğrenmeyi sağlayacak dil öğretim tekniklerine başvurulması gerekmektedir.

Dil eğitimi ve öğretimi, uzun vadeli ve geniş kapsamlı bir süreçtir. Bu süreçte, kullanılan öğretim şekillerinin önemi büyüktür. Dil öğretim yöntemleri, yaratıcılık, sezgi ve pratiklik bakımından güçlü olmalıdır. Bununla birlikte dil öğretim yöntemlerinin ve tekniklerinin doğal yaşam alanına uygun etkinliklerle öğretimi gerçekleştirmesi ve yaşam boyu öğrenmeyi desteklemesi hedeflere ulaşmak adına çok gereklidir. Bu özellikleri taşımayan dil öğretimi ve öğrenciyi merkeze almayan yöntem ve teknikler ilgi görmez. Dil öğretiminde kullanılacak yöntem ve teknikler de değişen ve gelişen sosyal, ekonomik koşullara ayak uydurarak yenilenmeli ve gereksinimlere cevap verebilmelidir. Öğretmenlerin dil öğretim süreçlerinde yöntem ve teknikleri, etkin ve faydalı şekilde

kullanabilmeleri için öğrenci özelliklerini ve işleyecekleri konuyu iyi bilmeleri gerekir. Ayrıca etkili iletişim kurabilmeleri de gereklidir. Ancak, bu şekilde en doğru yöntem ve tekniği bularak dil öğretiminde başarıya ulaşılabilir (Liu ve Shi, 2007 akt. Maden, 2014, s. 295). Dil öğretiminde başarıya ulaşmak için dört temel dil becerisinin bireye kazandırılmış olması gerekmektedir. Türkçe öğretiminin de temel amacı Türkçe derslerini alan öğrencilerin dinlediklerini ve okuduklarını anlayabilen; duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezlerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade edebilen bireyler olarak yetiştirmektir. Bu nedenle dil öğretiminde başarı, temel dil becerilerinin bireylere kazandırılmasıyla sağlanabilir.

Ana dilini iyi kullanan bir birey, dört temel dil becerisini etkin kullanabilen bireydir. Bu dört becerinin gelişimi, öğrencinin tüm yaşamını şekillendirir. Çünkü bireylerin iletişimsel yeterliliği bu becerilerin bir bütün olarak gelişimiyle bağlantılıdır. Kısacası bir becerinin gelişimi diğer becerinin gelişimini etkilemektedir (Mert, 2014, s. 24). Anlama ve anlatma becerileri olarak da anılan temel dil becerileri eğitim hayatının merkezi konumundadır. Bu becerilerden biri eksik olduğunda eğitim hayatındaki aksamalar kaçınılmaz olacaktır. Bundan dolayı dil becerilerinden hiçbiri göz ardı edilmeden geliştirilmeye çalışılmalıdır (Karapınar, 2016, s.16). Yukarıda belirtilen söylemlerden hareketle dil eğitiminin eksiksiz gerçekleşmesi ve bireyler arasında etkili bir iletişimin sağlanması için, dört temel dil becerisinin aynı öneme sahip olduğu ve birlikte öğretilmesi gerektiği fikriyle hareket edilmelidir.

Dört temel dil becerisi. Dört temel dil becerisi bireyin bu becerileri kazanma sırasına göre dinleme, konuşma, okuma ve yazmadır. Toplumsal çerçevede insanlar arası iletişimin kurulabilmesi ve sürdürülebilir olması bu temel dil becerilerinin kazandırılmasına bağlıdır. Bunun için de iyi bir dil eğitiminin alınmış olması gerekmektedir.

Toplum içinde yaşayan insanların birbiriyle sağlıklı iletişim kurabilmesi iyi bir dil eğitimiyle mümkündür. Bu anlamda çağdaş ülkelerde fertlerin iyi bir dil eğitiminden geçirilmesi, temel eğitim hedefinin önemli bir parçasıdır. Dil eğitiminin temel hedefi ise “anlama ve anlatma” becerilerini geliştirmektir

(Özbyay, 2013, s.63). Dinleme ve okuma, anlamaya; konuşma ve yazma da anlatmaya yönelik dil becerilerini oluşturur (Doğan, 2013, s.2). İletişimin amaç ve anlamına uygun gerçekleşmesi için bireylerin her şeyden önce anlama ve anlatma becerileri, belirli bir seviyeye kadar gelişmiş olmalıdır. Bireylerin iletişim becerilerinin gelişmiş olmasının yanında başka dilsel, zihinsel ve sosyal beceriler kazanıp kullanabilmesinde anlama ve anlatabilme yeteneklerinin gelişmişliği de önemlidir (Göçer,2017, s.170).

Dinleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanları birbirinden bağımsız olarak düşünülemez. Eğitimde bu dört alan iç içe geçmiş etkinliklerle geliştirilmeye çalışılır. Kişinin dinlediğini ve okuduğunu ne ölçüde anladığı konuşma ve yazma yoluyla test edilir. Bu yönüyle konuşma ve yazma etkinlikleri, anlama düzeyini ortaya koyan dönütlerdir. Dinlenen ve okunanların ne oranda anlaşıldığına ilişkin veriler sunarlar (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.24). Bu örüntü temel dil becerilerinin ne ölçüde iç içe olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Dinleme ve konuşma. Dinlemeden sonra en çok kullanılan dil becerisi konuşmadır. Çünkü insanlar isteklerini, ihtiyaçlarını bir şekilde paylaşma gereksinimi duyarlar. Bu sebeple iletişimin, insanları bir araya getiren ve toplum olgusunu ortaya koyan önemli kavramlardan biri olduğu söylenebilir. Tabii bu iletişimin sağlanması için de öncelikle dinlemenin gerçekleşmesi ve iletişim sürecinin devamı için dinlemenin konuşmaya dökülmesi, konuşma esnasında da bir dinleyicinin olması gerekmektedir.

Konuşma karşılıklı gerçekleşen bir aktivitedir. Başka bir deyişle, konuşma aktivitesinde en az bir gönderici ile bir alıcı bulunmalıdır. Her ne kadar gönderen, alıcıdan daha etkin olsa da bundan, konuşma aktivitesinde alıcının/dinleyenin edilgen bir rol oynadığı sonucunu çıkarmak yanlıştır (Taşer, 2012, s.199). Çünkü dinleyicisi olmayan bir konuşmanın önemi olmadığı gibi konuşmanın olmadığı bir yerde dinlemenin de önemi yoktur. Bu durum göz önüne alındığında konuşma ve dinlemenin birbirinden ayrı düşünülmemeyecek iki durum olduğunu görülmektedir. Dinleme ve konuşma becerileri arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Konuşma adı verilen eylem, birden çok insan arasında gerçekleşir. Bu nedenle insanlar aralarında sağlıklı bir iletişim kurabilmek için

aynı zamanda birbirini dinlemek durumundadır. Söz konusu dinleme bir lütuf değil, zorunluluktur. Kendinden ve çevresinden sorumlu bir insan davranışıdır ve zaten insanlar konuşmayı dinleyerek öğrenir (Gündüz ve Şimşek,2014, s.25). Gerekli dinlemenin olmadığı yerde konuşmanın olmayacağı gibi, dinleme becerisini geliştirmemiş olan bireylerin güzel konuşmaları da olası değildir. Nasıl ki dinleme ve konuşma bir bütünün ayrılmaz iki parçasıysa okuma da dinlemeyle bir bütün oluşturmaktadır.

Dinleme ve Okuma. Anlama ve bilgi edinmenin yollarından biri dinleme, diğeri de okumadır. Dinleme, anne karnında öğrenilmeye başlanan bir beceriyken; okuma, bebeklikten sonraki dönemde öğrenilir. Bu anlamda her iki dil becerisi de anlamayı ve öğrenmeyi hedefler fakat öğrenmeyi sağlama yolları farklıdır.

Dinleme ve okumada aynı dile ait ses ve harf sistemleri kullanılır. Sadece iletiyi beyne taşıyan fiziksel uyarıcılar farklıdır. Dinleme, ses ve kulak; okuma, ışık ve göz ortaklığında gerçekleşir. Görme olmadan okuma, işitme olmadan dinleme ve anlama kavramlarından söz edilemez. İlk okuma ve yazma öğrenen birinci sınıf öğrencilerinde, öğretmeni dinleme, sesi ayırt etme, telaffuz etme, ardından harf, hece ve cümleleri okuma birlikte gerçekleşir. Sesi kavrama, dinleme; sesin harf karşılığını doğru olarak algılayıp tahtada seslendirme de okuma alanına girer (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.25). Bu söylenenlerden hareketle okumanın gerçekleşmesi için öncelikle dinlemenin gerçekleşmesi ve okuma için gerekli ön hazırlığın yapılmış olması gerekmektedir.

Okuma ve dinleme dil becerileri, bir paranın iki yönü gibi düşünülürse dinleme ve okuma dildeki anlama becerilerinin farklı iki yüzü gibidir. Her ikisi de dilin kullanımının içinde yer almaktadır. Her ikisinin de iletişim açısından avantajlı durumları bulunmaktadır. Dinleyici, konuşmacının mimiklerinden anlam çıkarma, onu istediği anda durdurma ve konuşmacıya açık olmayan noktalarla ilgili soru sorma gibi avantajlara sahipken okuyucunun da durma, geri dönme ve tekrar okuma gibi avantajları vardır. Bu farklı avantajlar aslında birbiriyle benzerlik göstermektedir. (Özbay, 2013, s.60). Bu anlamda dinleme ve okuma becerileri bireylerde anlamayı gerçekleştirmeyi hedefleyen becerilerdir. Fakat

anlamayı gerçekleştirme yolları farklıdır. Dinleme becerisi nasıl ki okuma becerisini tamamlıyorsa yazma becerisinin de tamamlayıcı bir unsurudur.

Dinleme ve yazma. Yazma becerisi, dinleme, konuşma ve okuma becerilerinden sonra kazanılan bir anlatma becerisidir. Bu becerinin kazanılmasıyla birlikte insanlar arasındaki iletişim ve paylaşma arzusu daha planlı ve sistemli bir hal almaktadır. Yazma becerisinin etkin kullanılması için de diğer dil becerilerinin doğru kullanılması gerekir.

Doğumdan itibaren annesiyle kurduğu iletişimde pasif bir dinleyici konumundaki çocuk, yaşı ilerledikçe aktifleşmektedir. Çevresindeki insanların konuşma becerilerini duyarak kendini ifade edecek bir dil yapısına kavuşan çocuk, aynı zamanda ilköğretimden itibaren becerisini sistemli bir dil eğitimiyle geliştirebilmektedir. Temel dil becerilerinden biri olan dinleme becerisi, bireyin yazma becerisini geliştirmesi için gerekli olan önemli beceri olarak görülmektedir. Çünkü dinleme becerisini geliştirmemiş bir kişinin yazma becerisi de tam olarak gelişmemiş demektir. Bunun sebebi dinleme becerisi yetersiz olan bir kişinin, anlama becerisinin de eksik olması demektir. Anlama becerisi eksik olan birisinin de anlatma becerisi tam gelişmemiştir (Özbay, 2013, s.63). Bu anlamda dinleme ve yazma arasındaki ilişki incelendiğinde, iyi bir dinleyicinin harflerin seslerini fark ettiği, bundan dolayı onları yazabildiği ve kelimeleri doğru şekilde yazdığı görülür. Ayrıca iyi bir dinleme, kelime hazinesini artırır, bunların tamamı daha sonra yazılı ifadede yansıtılır. Buna ek olarak iyi bir dinleyici genellikle iyi bir yazar olabilir. Çünkü o başkalarının fikirlerinden ve görüşlerinden yararlanır ve onları kültüründe, üslubunda ve yazılarında sürdürür (Aldyab, 2017, s. 443). Emiroğlu ve Pınar (2013, s.779) da insanların, başta aile olmak üzere okul, çevre, görsel medya ve sesli iletişim araçlarıyla çeşitli bilgiler elde ettiklerini, bu bilgilerin büyük bölümünü dinlemeyle kazandıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca yazılı anlatım çerçevesinde kompozisyon yazan bir öğrenci düşünüldüğünde, bu öğrencinin yazısını oluştururken okuduklarından çok dinlediklerinden yola çıkarak duygu, düşünce, hayal ve tasarılarını yansıttığını, bir yazıda anlatılmak istenilen duygu ve düşüncelerin doğru ve etkili aktarılması için farklı fikirlere ihtiyaç duyulduğunu ve bunda dinlemenin büyük öneme sahip olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrencinin yazısında bu

bilgileri, bütünü parçaları olarak kullanması dinlemedeki başarısını göstermektedir. Dinleme öğrencilerin düşüncelerini zenginleştirmesine de yardımcı olmaktadır, şeklinde fikirlerini dile getirmişlerdir.

Dinleme Becerisi

İnsanlar bir şeyler aktarmak istediklerinde bilgiye sahip olmaları gerekir. Bunun için de dinleme ve okuma becerileri etkin kullanılmalıdır. Dinleme, insanın etrafındaki uyarıcıları fark edip işitmenin ötesinde bir anlamlandırma ve bilgi edinme sürecine girdiği bir dil becerisidir. Özellikle Nalıncı (2000) ve Güneş (2016)'ın yaptığı araştırmalara bakıldığında da en sık kullanılan dil becerisinin dinleme olduğu görülmektedir. Bu da dinleme becerisinin, hem sosyal hayatta, hem de iş ve eğitim ortamında iletişimi sağlamak açısından çok önemli olduğunu göstermektedir.

Dinleme- İşitme. Dinleme işinde anlama çabası vardır. Bu açıdan dinleme ile işitme birbirinden farklıdır. İşitme bireyin iradesiyle gerçekleşmeyen, insanın kulağı aracılığıyla beynine giden her türlü ses unsuru iken dinleme, kişinin tercihine bağlı olarak, seçerek ve isteyerek algıladığı seslerin tamamıdır (Özbay, 2013, s. 49). Türkçe sözlükte (TDK, 2019, s.326) işitmek,” kulakla algılamak, duymak”; dinlemek ise “işitmek için kulak vermek” olarak tanımlanmaktadır. İlk öğrenilen ve günlük iletişimde en çok kullanılan temel dil becerilerinden olan dinleme ile ilgili birçok tanım yapılmaktadır. Dinleme, duyulanlar/işitilenler içinden seçim yapma, bunları algılama ve değerlendirerek tepki verme eyleminin adıdır. İşitmenin istem dışı olmasına karşılık dinleme, iradi bir eylemdir (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.13). Dinleme, konuşanın iletmek istediği mesajı, şeffaf bir şekilde anlayabilme ve gelen uyarana karşı tepki verebilme etkinliğidir (Demirel, 1999, s. 33). Dinleme işitme eyleminden farklı olarak kulağına gelen çoğu sestten herhangi birini iradesiyle seçmesi, algılaması ve değerlendirmesi sürecini kapsamaktadır. İnsan, kulağıyla her şeyi işitebilir. Fakat isteğe ve iradeye bağlı olarak dinlememeyi tercih edebilir. Yani dinleme, bireyin iradesine ve seçme isteğine dayalıdır. (Yalçın, 2006, s. 124). Üniversite Laval (2001) 'a göre ise dinleme; ses, müzik, gürültü, konuşma gibi çeşitli sesli uyarıcılarının işitilerek anlama ve zihinde yapılandırma işlemlerinin

gerçekleştirilmesi için kulak ve beyinde yürütülen karmaşık bir süreçtir. Dinleme sesleri doğru işleme işleminden öte işitenin dışında kalan işlemleri, yani işitilenleri anlamak için gerekli zihinsel süreci kapsamaktadır. Bu süreçte işitilenleri tanıma, anlama, bazılarını seçme, ön bilgilerle bütünleştirme ve zihinde yerleştirme gibi çeşitli işlemler yapılmaktadır (akt. Güneş, 2016, s. 79). Dinleme tanımlarından hareketle dinlemeyle ilgili şöyle bir tanım yapılabilir: fiziksel bir süreç olan ve istem dışı ortaya çıkan işitmeden farklı olarak dinleme, işitmeyi içine alan ve zihinsel süreçleri de içeren iradi bir eylemdir. Dinleme, kişinin kendi iradesiyle kulağına gelen seslerden birini seçmesi ve seçtiği bu sesi algılayıp zihninde anlamlandırdıktan sonra tepki verme eylemidir. Dinleme, sadece sesleri doğru işleme işlemi değil, işitilenleri anlamak için tanıma, anlama, seçme, ön bilgilerle bütünleştirme ve zihne yerleştirme gibi zihinsel işlemleri de kapsamaktadır.

Dinleme- İzleme. Teknolojinin yaygın olmadığı dönemlerde anlama becerisi dinleme ve okumayla gerçekleştirilirken teknolojinin gelişmesiyle birlikte anlama becerisinin gerçekleşmesinin bir diğer ayağını izleme oluşturmaya başlamıştır. Artık öğrenciler sadece dinleyerek değil hem dinleyip hem de izleyerek daha kalıcı anlama- öğrenme sağlamaya başlamıştır.

Dinleme yalnızca işitmeyle gerçekleşmez. Dinlemenin etkili unsurlarından biri de “görme”dir. Görme, alıcının mesajı daha iyi anlamasında, tepkilerini oluşturmasında veya göndericinin iletmek istediğini tam ve doğru olarak sunmasında işitmeyi tamamlayacak öğedir. Özellikle öğretim hayatının ilk basamaklarında çocuklar, öğretmeni dinlerken gözleriyle de onları takip ederler. Öğretmenlerin hareketlerini, neyi, nasıl anlatırken neler yaptıklarını izlerler. Ayrıca yaşanan çağda televizyonun radyoya göre daha çok kullanılmasının bir sebebi de dinlemenin yanında izlemenin de çok etkili olmasıdır (Yıldız,2013, s.191). Türkçe programında da dinleme ve izlemenin birlikte yürütülmesi gereken faaliyetler olduğu anlaşılmaktadır. 1981 programında davranış kazanmalar “dinleme ve izleme tekniği bakımından” başlığıyla verilirken 2019 programında da bu faaliyet birbirinden ayrılmadan “dinleme/izleme” biçiminde belirtilmiştir.

Dinleme, izlemeyle bir bütün oluşturur. Teknolojinin gelişmesiyle de günlük hayatın vazgeçilmez parçaları olan dinleme ve izleme, “dinleyerek ve izleyerek anlama” alışkanlığını belli bir noktaya kadar geliştirecektir. Dinleme ve izleme, hem öğrencinin öğrenimi süresince hem de yaşamı boyunca öğrenme ve anlamasının en önemli yollarındandır. Çoğu bilgi, dinleyerek ve izleyerek öğrenilir. Zaten kulak ve gözler, insanın doğumuyla beraber en çok kullandığı duyu organlarıdır. İnsan kulaklarıyla işitip dinlerken; gözleriyle izler ve görür. Bu sebeple göz ve kulak bilgi edinmenin ve öğrenmenin en etkili araçlarıdır. Hem aile bireyleri hem de eğitimciler çocukların dinlediğini/izlediğini anlama alışkanlığına yeterince önem vermeli ve çocuğun gelişiminde üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmelidir (Emiroğlu ve Pınar,2013, s.772).

Dinleme Anlama. Bir öğrenme ve öğretme aracı olan dil, başka bir söylemle, insanın var olduğu dünyayı anlama ve anlatma için kullandığı araçtır. Bu durumda dili gelişmemiş, yetkinleşmemiş bireylerin, içinde buldukları çevrenin ve evrenin değerleri ile etkili bir iletişime geçmeleri; düşünce dünyasının zenginliğinden yararlanarak bilimsel, eleştirci, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme biçimlerini de edinmeleri mümkün görünmemektedir. Bu nedenle kişinin bilgi ve yaşantısını zenginleştirebilmesi, her şeyden önce anlama ve anlatma becerilerini çok iyi geliştirmiş olmasına bağlıdır (Sever, 1993, s.1). Konuşma ve yazmanın yani anlatma becerisinin gelişmesi için de öncelikle anlama becerisinin geliştirilmesi gerekmektedir. Anlama becerisi de doğrudan dinleme ve okumayla ilişkilidir.

İletişimin başlama nedeni, vericinin gönderdiği bilgiyi alıcının almasıdır. İletişim aşamasında önemli bir basamak olan anlama gerçekleşmediğinde, iletişim amacına ulaşamamış demektir. Bu durumun son derece önemli olması iletişimin temelinde amaçlılık ilkesinin olmasıdır. İletişimin başlama nedeni amaca ulaşmaktır. Amacına ulaşamayan iletişim, iletişim olmaktan çıkar (Yangın, 1999, s.27 akt. Özbay, 2013, s.30). Bu sebeple iletişimin sağlanması ancak etkili bir dinlemeyle gerçekleşebilir.

Dinleme Becerisinin Önemi

Dinleme, hayatımızda büyük yer tutmaktadır. Günlük hayatta sıklıkla dinleme becerisine başvurmamız da bunu göstermektedir. Ayrıca birçok bilgiyi de dinleme yoluyla edinmekteyiz.

Evde, okulda, alverişte, sokakta vb. tüm alanlarda insanlar birbirleriyle iletişim kurarak anlamaya ve anlamaya çalışmaktadır. Bu tür iletişim kurma süreçlerinde dinleme ve konuşma kullanılan temel becerilerdir. Konuşulanları doğru ve eksiksiz olarak anlamak ise sağlıklı bir iletişimin en önemli unsurudur. Bu nedenle bireyler iyi bir dinleme becerisine sahip olma ve söylenenleri doğru ve tam anlamaya ihtiyaç duymaktadır. Dinleme becerisinin yeterince etkin olarak gerçekleşmemesi halinde çeşitli iletişim problemleri ve yanlış anlamalar kaçınılmaz hale gelmektedir. Bu yanlış anlamalar günlük hayatta bireyler arasında da problemlere yol açabilmektedir. Kısacası sağlıklı bir aile ve toplum yaşamının temeli sağlıklı iletişime, sağlıklı iletişim kurabilme de etkin bir dinleme becerisine dayanmaktadır(Kaya,2018, s.18).

Dinleme; bilgi alma, paylaşma, çevreyi anlama, kişisel gelişimi sağlama ve güç elde etme gibi amaçlar için kullanılmaktadır. Okullarda öğrenme, gelişme ve zihinsel becerileri geliştirme çalışmalarının temelinde dinleme yer almaktadır. Öğretmeni ve dersi dinleme, konferans, seminer, tiyatro gibi sunuları dinleme, tartışma ve röportajları izleme gibi. Eğlenmenin temelinde de dinleme vardır. Örneğin; müzik, radyo ve televizyon dinleme, sinema ve film seyretme, konsere gitme gibi. Doğayı dinleme, kuşları, yaprakları, rüzgarı, fırtınayı, yağmuru dinleme de önemli olmaktadır. Ayrıca dinleme sadece dışarıdaki sesleri değil, kişinin zihin dilini, iç sesini ve konuşmalarını, okuma sırasında iç sesini dinlemesidir (Güneş, 2016, s.81). Bu anlamda insanlar, çok değişik amaçlar doğrultusunda dinleme faaliyetini gerçekleştirmektedir ve her insanın farklı dinleme amacı olabilmektedir. Özbay (2013, s.64-65) da dinlemenin amaçlarını herhangi bir konuda bilgi edinmek, hoşça vakit geçirmek, hayatı ve olayları eleştirel gözle değerlendirmek, eleştiri almak, başka insanların tecrübelerinden faydalanmak, toplumla iletişim kurmak, başka insanların düşüncelerini değerlendirmek, çevresindeki kişilere yardım etmek şeklinde sıralamaktadır. Bu

maddeleri çoğaltmak mümkün ancak burada önemli olan, dinleme işini yapmadan önce amacın ya da amaçların belirlenmiş olmasıdır. Böylece dinleme etkin biçimde gerçekleşmiş olur.

Yapılan araştırmalar da dinlemenin önemini ortaya koymaktadır. “Minnesota Üniversitesi’nde Dr. Lyman K. Steil’in yaptığı dinleme ile ilgili araştırmalarda insanların her gün iletişime ayırdıkları sürenin, %9’unda yazı yazdıkları, %16’sında okudukları, %30’unda konuştukları ve %45’inde ise dinledikleri ortaya çıkmıştır.” (Ailes, 1996, s. 69 akt. Yıldız, 2013, s.189). Yani iletişimin yarısına yakını dinlemekle geçmektedir. Dinlemenin önemini bu denli ortaya koyan araştırmalar mevcutken ve yaşadığımız çağ “bilgi çağı” ve toplum ise “bilgi toplumu” olarak adlandırılmaktayken, bilgi çağında, bilgi toplumu olabilmek için okuma becerisinin yanında dinleme becerisinden de en üst seviyede faydalanılması zorunludur (Özbay, 2013,67).

Dinleme Becerisinin Öğretimi

İnsan, hayatını şekillendiren bilgileri edinmek için sürekli bir öğrenme durumu içindedir. Bu öğrenmeler bebeklik döneminden okul dönemine kadar dolaylı, okul dönemiyle birlikte ise planlı bir hal almaktadır. Dinleme becerisi de anne karnında gelişmeye başlamakla birlikte doğumdan sonra aile içinde, daha sonra da okulla birlikte gelişmeye ve geliştirilmeye devam edilmektedir.

Dinleme, çocukların okula başlamadan önce bazı temel becerileri öğrendikleri bir alandır. Hatta dinleme doğum öncesinden itibaren başlamaktadır. Anne karnındaki bebek beşinci aydan itibaren çeşitli sesleri dinlemektedir. Bebek doğuncaya kadar annesinin kalp atışlarını, mide hareketlerini, sesini, sözlerini, başkalarının konuşmalarını, müziği ve dışarıdan gelen sesleri dinlemektedir. Annenin kalp atış sesleri bebek için bir müzik yayını gibidir. Bebek annesinin kalp atış seslerini dinleyerek uyumakta, beslenmekte ve öğrenmektedir (Berube, 2010 akt. Güneş, 2016, s.92-93).

Günümüz araştırmalarında yeni doğan bebeklerin bir prosodi (kelimelerdeki hece ve ses vurgularının uyumu) uzmanı oldukları, çeşitli dillerde ortalama 600 sessiz ve 200 sesli harfi, 800 heceyi ve zıt seslerin hepsini ayırt

etme becerisine sahip oldukları belirlenmiştir (Livet, 2010, akt. Güneş, 2016, s.93). Bu araştırmalar sonucuna bakıldığında bebekler aslında dinleme açısından donanımlı birer birey olarak doğmaktadır. Yapılması gereken ise öncelikle aile sonra da okul içerisinde bu donanımı, uygun bir şekilde geliştirmektir. Yani bu noktada aileye ve okula büyük iş düşmektedir.

Geleneksel yapıya sahip ailelerde çocukların, büyükleri konuşurken sessiz durmaları ve onları pür dikkat dinlemeleri aile yapısının temel özelliklerindedir. Fakat dinleme eğitimi sadece büyüklerle saygı duymanın bir göstergesi değildir. Hatta bu şekilde tek taraflı pasif bir dinleyicilik, alışkanlık haline getirilirse bazı iletişim problemlerinin yaşanması kaçınılmaz olacaktır (Özbay, 2013, s.67). Bu noktada aile içi dinleme eğitimi devreye girmektedir ve çocuğun belli bir dinleme bilinciyle okula gitmesi, okulda gerekli dinleme süreçlerini yaşayabilmesi için evde büyüklerini dinlemesi kadar büyükleri tarafından dinlenilmesi de büyük önem taşımaktadır.

Bilinçli ve programlı konuşma, anlatma ve okuma etkinliklerine yer veren aile ortamlarında çocuklar erken yaşlarda dinleme becerisine sahip olurlar. Bu da onların başta eğitim öğretim süreçleri olmak üzere bütün hayatlarında çok önemli bir kazanım olarak değerlendirilir. Bunun için çocuğu ciddiye alan, önemseyen, 'adam yerine koyan', 'çocuktur, ne anlar ' ön yargısından sıyrılıp 'çocuktur, anlar', yargısına ulaşmış aile bireylerine ihtiyaç vardır. Anne babaların her konuda olduğu gibi dinleme konusunda da rol model olmaları ve çocuklarını dinlemeleri gerekir. Çocukla günlük hayata ait gözlemler, izlenimler, deneyimler, öğrencilik ve hatta askerlik anıları bile paylaşılabilir. Çocuğun anne babasıyla paylaşmak istediği her türlü duygu, düşünce ve gözlemi de içtenlikle dinlemek, dinleme eğitiminin bir parçasıdır (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.83). Başta da belirtildiği gibi dinleme becerisinin kazandırılması okul aile işbirliğiyle sağlanabilir. Herhangi bir taraftaki aksaklık bu becerinin kazandırılmasını sekteye uğratabilir.

Eğitim kurumlarında çoğunlukla, davranışa ayrılan kısım gelişigüzel olmuş; bir plan ve program dahilinde davranış kazandırma hep göz ardı edilmiştir. Birçok davranış gibi dinleme de göz ardı edilen davranışlar

arasındadır. Öğretmenlerin sınıf içerisinde en çok kullandıkları uyarı ve tavsiyelerin başında, “Dinleyin!” sözü yer almaktadır. Fakat tüm uyarılara rağmen öğrenciler kısa bir süre sonra yine dinlememeye başlarlar. Bu da ailede başlayan ve eğitim kurumlarında devam eden dinleme eğitiminin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Öğrencilere dinlemenin teorik tarafı sık sık anlatılsa bile bunun bir davranış haline dönüşmesi için yeteri kadar bir çaba sarf edilmemektedir (Özbay, 2013, s.71). Oysaki anlaşılma amacını güden iletişim sürecinin gerçekleşmesi etkin bir dinlemeden geçmektedir. Aile ve okul ortamında bu becerinin göz ardı edilmesi dinleme becerisinin önemini farkında olunmamasıyla açıklanabilir. Ayrıca eğitim ve öğrenimin başlıca iki yolu okumak ve dinlemek ise de pek çok kişinin okumayı da dinlemeyi de hiçbir zaman gereği gibi öğrenememiş olduğu bir gerçektir. Sınavlardaki başarısızlık, okumadaki ve dinlemedeki yetersizliğin acı ürünüdür (Taşer, 2000, s.208). Bu başarısızlığın sebebi de dinleme becerisinin ihmal edilmesidir.

Bireylerin hayatında önemli bir yer kaplayan dinleme becerisi öğretiminin ihmal edilme nedenlerini Doğan (2013, s.15-16) şöyle açıklamaktadır: Çocuklar, okula başladıklarında dinleyip konuşabildikleri için bu becerilerin okulda öğretilmesine gerek olmadığı görüşü sık sık dile getirilir. Ancak okuma ve yazmaya verilen değer karşısında dinleme eğitimi ve öğretimini önemsememek büyük bir hatadır. Çocuklar örgün eğitime başladıkları zaman okuma ve yazma öğretimiyle ilgili çalışmaların ağırlık kazanması kabul edilebilir. Çünkü okula başlayan çocuklar belirli bir oranda dinleyebilmekte ve konuşabilmektedir. Fakat bu dinleme ve konuşma becerilerinin, sürekli ihmal edilmesini gerektirecek bir durum olarak düşünülmemelidir. Ne yazık ki öğretmenlerin çoğunluğu bu durumu göz ardı etmekte, dinleme becerisinin eğitime yönelik çalışmalara ya çok az yer vermekte ya da hiç yer vermemektedir. Sadece öğretmenler değil aileler de bu becerinin öğretilmesini önemsememektedir. Örneğin; toplumumuzda, çocuğun çok iyi okuduğu ve yazdığını gururla ifade eden pek çok anne-baba olmasına karşın çocuğunun çok iyi bir dinleyici olduğunu belirten kaç anne- baba vardır? Bu soruya verilecek cevap, dinleme becerisine verilen önemin derecesini gösterecektir.

Gündüz ve Şimşek (2014, s.91) dinlemenin bir eğitim işi olduğuna ve küçük yaşlarda başlanması gerektiğine değinir. Dinleme eğitimi verilirken dinleme eğitiminin, anlamaya yönelik olması ve anladığını anlatma amacını taşıması gerektiğini dile getirir ve okulda yapılacak dinleme etkinlikleriyle ilgili önerileri şöyledir: Seçilmiş bir metin öğrencilere dinletildikten sonra onlardan metinle ilgili soruları cevaplandırmaları istenmelidir. Bununla birlikte çalışmalarda sınıf düzeyine uygun olarak metnin uzunluğuna dikkat edilmesi, metnin tamamı, bir bölümü ya da birkaç paragrafını öğrencilerin dinlemesinin sağlanması önemlidir. Öğrencilere bir hikaye okunduktan sonra hikayenin serim, düğüm ve çözüm bölümlerini buldurulabilir. Öğrencilerden dinledikleri bir metinden hareketle yeni bir metin yazmaları istenebilir. Öğrencilere bir konferans, bant tiyatrosu, radyo tiyatrosu, hikaye, masal ya da romandan bir bölüm dinletilerek anlatmaları istenebilir. Öğrencilerin dikkatle dinlemesi yönergesiyle okunan metne başlık bulmaları istenebilir. Betimleme cümleleri dinletilerek hangi kelime türlerine daha çok yer verildiğinin tespiti yaptırılabilir. Seçilen ya da yazılan bir yazıdaki yanlışlar buldurulabilir. Öğrencilerden okunan bir yazının türünü tahmin etmeleri istenebilir. Yıldız (2013, s. 200) da dinleme becerilerini kazandırmada öğretmen, sınıfın fiziki durumu, öğrencilerin fiziki durumu, öğrencilerin ruh halleri, dinleme amacı, dinleme sonrası anlamaları ölçme, ana ve yardımcı fikirleri çıkartma ve yorumlatma, not almayı sağlama gibi noktalara dikkat edilmesi gerektiğini söylemektedir.

Alan araştırması sonucunda bebeklerin, dinleme açısından donanımlı birer birey olarak doğduğu görülmektedir. Ancak aile ortamında gerekli dinleme sürecini geçirememeleri yani söyledikleri şeylerin önemsenmemesi ve okul sürecinde de dinlemenin önceden öğrenildiği fikrinden hareketle planlı bir dinleme eğitiminin verilmemesi sonucunda dinleme becerisinin geliştirilemediği görülmektedir. Okuma ve dinlemeye dayalı yapılan sınavlardaki başarısızlıklarda bu durumun önemiyetini ortaya koymaktadır. Dinleme eğitimi verilirken dikkat edilmesi gereken noktalar öğretmenler tarafından göz önünde tutulursa ve gerekli çalışmalar yapılırsa daha etkili sonuçlar elde edilebilir.

Dinleme stratejileri. Dinleme, işitilen uyarıcıların anlamlandırılmasıyla başlayan bir süreci kapsamaktadır. Bu sürecin verimli olması ve etkin bir dinleme olması için dinleyicinin amacını belirlemesi ve bu doğrultuda dinlemeyi gerçekleştirmesi gerekir.

Dinleme sürecinde dinleyici, dinlediklerini daha önce karşılaştığı veya sahip olduğu bilgilerle karşılaştırarak, organize ederek ve değerlendirerek anlama sürecini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Günlük hayatta birden fazla uyarıcıyla karşılaşan bireyler bu uyarıcılar arasında kendi ihtiyaçları doğrultusunda seçimler yapar. Bu seçimlere yönelen dikkat, kavrama sürecinin de başlangıcıdır. Böylece uyarıcılar arasında bir takım bağlantılar kurularak anlamlandırma işlemi gerçekleşmektedir (Emiroğlu ve Pınar, 2013, s.771). Dinleyicinin belirlediği dinleme amacını gerçekleştirmek için dinleme sürecinde başvurduğu bir dizi kolaylaştırıcı davranış olarak tanımlayabileceğimiz dinleme stratejileri vardır. Bunlar dinleme öncesi, dinleme süreci ve dinleme sonrası stratejiler olarak üçe ayrılmaktadır. (Yıldız ve Kılınç, 2015, s. 19).

Dinleme öncesi uygulanan stratejiler:

Ön hazırlık ve zihinsel hazırlık olarak iki ana bölüme ayrılmaktadır. Zihinsel hazırlık bölümü de ayrıca kendi içinde; ön bilgileri harekete geçirme, anahtar kelimelerle çalışma, tahmin etme, amaç belirleme ve tür, yöntem ve teknik belirleme şeklinde başlıklara ayrılmaktadır (Güneş, 2016, s.98). Dinleme becerisi öğrenmeyi ve anlamayı amaçlamaktadır. Haliyle dinlemenin amacına ulaşabilmesi için dinleme öncesinde bir ön hazırlık gerekir.

Dinleme öncesi yapılan hazırlıklar kadar dinleyicinin dinleme sürecinde de aktif olması ve belirli stratejileri kullanması gerekmektedir. Öğrenciler dinleme öncesinde belirledikleri amaçlar doğrultusunda ve dinlenecek konunun özelliğine göre dinleme yapmaktadırlar (Kaya,2018, s.31).

Dinleme sürecinde kullanılacak stratejiler:

Not alma, soru cevap, görsel sahne oluşturma, vurgu ve tonlama, tahminleri kontrol ederek yeni tahminler oluşturma, empati yapma, tekrar dinleme, ara özet yapma ve yaşantılarıyla ilişki kurma (Yıldız, 2015, s.53) olarak sıralanmaktadır. Dinleme süreci, dinleme öncesi yapılan hazırlıklarla birlikte not

alma, soru hazırlama, görsel sahneler oluşturma, ara özet yapma vb. çalışmalarla daha verimli hale getirilebilir. Böylece istenilen kalitede, anlamının gerçekleştiği bir dinleme yapılmış olur.

Dinleme eyleminin amacına ulaşabilmesi için dinleme öncesi ve dinleme sürecinde kullanılan stratejilerin tamamlayıcısı olarak dinleme sonrası stratejilerinin de kullanılması gerekir(Kaya, 2018, s.34). Dinleme becerisi; öncesi, sırası ve sonrası şeklinde bir bütünden oluşmaktadır. Bu bütünlüğü sağlamak ve istenilen amaca ulaşmak için dinlemenin son ayağı dinleme sonrası çalışmalardır.

Dinleme sonrasında kullanılacak stratejiler:

Öğrenciler, dinleme öncesinde konuşulan konular ve dinleme sırasında alınan notların yardımı ile soru sorulmuşsa bu soruları cevaplandırma; dinlenen metni özetleme veya metnin değerlendirmesini yapma gibi çalışmalarla dinleme uygulamasından en üst düzeyde yararlanmaya çalışır. Öğretmen zaman zaman, öğrencilere yönelttiği soruların dışında öğrencilerden, sınıfa sorular yöneltmelerini de isteyebilir. Bu çalışma, dinlenen metnin en ince ayrıntısına kadar kavranmasını ve sonraki dinleme çalışmalarında öğrencilerin daha dikkatli dinlemelerini sağlayacaktır. (Doğan, 2007, s.34)

Yıldız (2015, s.61) 'a göre dinleme sonrasında kullanılacak stratejiler: özetleme (sözlü/yazılı/görsel), çıkarımda bulunma, yeniden ifade etme, metnin gelişim sırasını takip etme, metne uygun başlık bulma, neden sonuç ilişkileri kurma, tartışma, sözcüklerin anlamları üzerinde durma, betimleme yapma, öz değerlendirme yapma olarak sıralanmaktadır. Dinleme sonrasında anlamının gerçekleşmesi için özetleme, çıkarımda bulunma, tartışma, sözcüklerin anlamı üzerinde düşünme vb. çalışmalar yapılmaktadır.

Dinleme, bilgi edinmenin, empati kurmanın, iletişim kurmanın temelini oluşturmaktadır. Hayatın her alanı içinde yer alan bir dil becerisinden yeterli düzeyde faydalanabilmek için dinleme stratejilerine hakim olmak gerekir. Dinleyicinin dinleme öncesi dinleme amacını belirlemesi, dinleme esnasında nasıl dinleyeceğini bilmesini sağlar ve dinleme sonrasında çıkarım yapabilmesini de destekler. Bu nedenle dinleme öncesi, esnası ve sonrası

dinleyicinin dinleme bilincine sahip olması dinlemeden üst düzeyde faydalanmasını sağlayacaktır.

Dinleyici türleri. Dinleme eylemini gerçekleştiren dinleyiciler farklı özelliklere sahip oldukları için farklı dinleyici türlerini ortaya çıkarır. Kaya (2018, s.36-37) dinleyici türlerini görünüşte dinleyici, seçici dinleyici, savunmacı dinleyici, tuzak kurucu dinleyici, yüzeysel dinleyici ve başarılı dinleyici olarak sıralamaktadır. Gündüz ve Şimşek (2014, s.73-74) ise görünüşte dinleyici, seçici dinleyici, takıntılı dinleyici, savunucu dinleyici, tuzak kurucu dinleyici ve yüzeysel dinleyici olarak sıralamaktadır.

Görünüşte dinleyici. Görünüşte dinleyici en yaygın dinleme biçimidir. Dinleyici dış görünüşüyle söylenenleri dinliyormuş gibi yapar. Ancak dinleyici iç dünyasında başka yerdedir. Hatta aklını kurcalayan başka konular ve düşünceler vardır (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.73). Mesela sınıf ortamında veya konuşmacının uzun süre sunumlar yaptığı konferanslarda, seminer gibi ortamlarda dinleyicilerin dikkatleri dağılarak zihinleri başka konulara kayar. Özellikle dinleyiciyi aktif hale getirecek bir uygulama olmadığında dikkatin dağılması ve zihinsel kopmalar daha kolay yaşanır. Bu durumda dinleyici daha pasif bir biçimde dinliyormuş gibi görünmesine rağmen aslında dinlemez. (Kaya,2018, s.36-37).

Seçici dinleyici. Bazı dinleyiciler, konuşan kişinin söyledikleri içinde yalnızca kendi ilgilendikleri bölümü dinler, diğer söylenenlere kulak tıkarlar. Bu dinleyicilerin dikkatini çekecek bir kelime, bir ibare ya da cümle söyleninceye dek 'görünürde dinleyici' olarak kalırlar. Daha sonra ilgilerini çeken bölüme sıra gelince bu bölümü dinlerler. Bir konuşma içinde onların ilgisini çekecek bir konuya yer verilmiyorsa, bu dinleyiciler konuşmacı ile arasına duvar örmeye devam ederler (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.73). Seçici dinleyicilerde algıda seçicilik durumu çok aktiftir. Sessizce istedikleri bilgiyi beklerler ve o bilgiyi duydukları anda dinlemeye başlar, istedikleri bölüm geçene kadar dinlemeyi devam ettirirler.

Savunmacı dinleyici. Savunmacı dinleyiciler konuşmacının anlattıklarına karşı sürekli kendilerini savunma eğilimi gösterir. Konuşmacının

söylemlerinde kendilerini hedef alan veya ima eden unsurlar ararlar. Bu nedenle dinleme sürecinde savunma şeklinde olur, buna göre cevaplar geliştirirler (Özby, 2005). Savunmacı dinleyiciler dinleme sürecinde aslında kendi zihinlerinde var olanları düşünürler ve eğer cevap vereceklerse bunları ifade ederler. Konuşmacının anlattıklarından çok dinleyicinin söylemek istedikleri önemlidir. Dinleme sırasında kendilerini savunma ve söylenenlere karşı cevap oluşturma ihtiyacı duyarlar (Kaya,2018, s.36-37). Bu tarz dinleyicilerde dinleme ve anlamaya yönelik bir amaç yoktur. Amaç kendi düşündüklerini söylemek veya söylenenlere cevap vermektir. Dinleme bilincine sahip olmayan dinleyici türü olduğu söylenebilir.

Tuzak kurucu dinleyici. Tuzak kurucu dinleyicilerin amacı konuşmayı dinleyerek anlamak değildir. Amaçları konuşmacıyı zora sokmaktır. Bunu yapabilmek için dikkatle dinler ve konuşmacının çelişkili açıklamalarını yakalamaya çalışırlar (Özby, 2005). Konuşmacının ifadelerindeki çelişkileri veya hataları arama çabası içinde olan dinleyici, konuşmanın bütünündeki anlamı kaybeder. Bu nedenle tuzak kurucu dinleyiciler anlatılanların tamamını doğru biçimde anlayamazlar. Dinleme sürecindeki amacı konuşmacıyı zor durumda bırakmak olan dinleyici, konuşmacı için tehlikeli olabilecek bir dinleyici olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya,2018, s.36-37). Örneğin; konuşmacı, başından geçen bir olayı anlatırken dinleyici bir anda 'Geçen gün bana tatlıyı sevmediğini söylemiştin, şimdi de arkadaşlarıyla grup halinde baklavacıya gittiğini söylüyorsun!' gibi sözler söyleyebilir. Oysaki konu askere giden bir öğretmenin uğurlanışı sırasında yapılan bir sohbetle ilgilidir, tatlı yeme alışkanlığıyla ilgili değildir.(Gündüz ve Şimşek, 2014, s.73).

Yüzeysel dinleyici. Yüzeysel dinleyiciler dinleme eylemini gelişi güzel yaptıkları için çoğunlukla anlamakta zorlanırlar veya yanlış anlarlar. Anlatılanları yüzeysel olarak anlamlandırırklar, kelimelerin altındaki diğer anlamları oluşturamazlar (Kaya,2018, s.36-37). Söz gelişi bir üniversite öğrencisi, yeni geldiği büyük kentte uzaktan akrabaları olan kimseleri ziyarete gider. Ayrılırken ev sahipleri 'Sık sık gelmeni bekleriz.' der. Sonraki günlerde öğrenci sık sık ziyarete gittiğinde ilk günki tablodan farklı bir tabloyla karşılaşır. Ev sahipleri, sağlık sorunlarından, misafir geleceğinden ya da bir yere gitmek için söz

verdiklerinden söz ederler. Kısacası her şeyi açıkça konuşmak ve doğrudan iletişim kurmak genellikle “ayıp” sayıldığında kelimelerin altındaki anlamların anlaşılması beklenir. Ancak dinleyici yüzeysel düzeyde dinleyiciyse istenen şey gerçekleşmeyecektir (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.74-75). Özbay (2005) ise yüzeysel dinleyici türünü ilkökul öğrencileri açısından ele alarak şöyle der: Özellikle ilkökul öğrencileri kelime hazinesinin eksikliği, dikkat dağınıklığı, isteksiz olma gibi nedenlerden dolayı yüzeysel dinleme yaparlar.

Başarılı dinleyici. Başarılı dinleyiciler, istekli ve gönüllü biçimde dinleme sürecine aktif şekilde katılan dinleyicilerdir. Bu nedenle dinlediklerini anlamada da başarılıdır. Dinleme öncesinde belli bir amacı oluştururlar. Bu amaç doğrultusunda uygun yöntem ve teknikler kullanarak dinlemenin verimli hale gelmesini sağlarlar. Ayrıca dinleme sürecinde çeşitli stratejileri de kullanarak dinlediklerini anlamlandırır. Dinleme sürecinde konuya uygun dinleme türünü seçerek daha iyi anlama ve olabildiğince fazla verim elde etme çabasıdadırlar (Kaya,2018, s.36-37). Dinleme ve anlamada dinleyici çok önemlidir. Eğer ki dinleyici dinlediği bilgileri önemser ve anlamak için gerekli çalışmaları yaparsa o zaman gerçek bir dinlemeden ve anlamadan söz edilebilir. Bilinçli dinlemenin gerçekleşmesi öğrencilere küçüklükten itibaren planlı bir dinleme eğitiminin verilmesinden geçer.

Takıntılı dinleyici. Günlük hayatlarında sürekli olarak belirli bir duygusal tonu taşımak isteyen dinleyicilerdir. Ne söylenirse söylensin, ne anlatılırsa anlatılsın ondan bir hüznün çıkarmak isteyenler olabileceği gibi her söylenenden gülünecek bir şey çıkarmaya çalışanlar da vardır. Oyun havalılarında bile hüznün bulan, en dramatik sahnelerde bile gülebilen insanlar gibi. Belirli bir duyguya saplanmış bu tür dinleyiciler, kendi ilgilendikleri duygunun dışında işittiklerini anında unuturlar ve bir daha hatırlamak istemezler (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.74).

Dinleme/izleme becerisinde ölçme değerlendirme. Dinleme becerisini geliştirmeye çalışan öğretmenin, öğrencilerin bu alandaki hedef davranışları kazanıp kazanmadıklarını ölçüp değerlendirmesi gerekmektedir. Bunun için öğretmen, önceden belirlediği ölçme araçlarını kullanmalı, bu yolla elde ettiği

sonuçları değerlendirmelidir. Dinlediğini anlama becerilerini ölçmek ve değerlendirmek, diğer becerilerin ölçülüp değerlendirilmesine göre daha zordur. Bu, dinlemenin soyut olmasından kaynaklanmaktadır. Dinleme becerisinin ölçülüp değerlendirilmesi süreci diğer becerilerin değerlendirilmesine göre daha karmaşıktır. Öğrenci dinliyor gibi görünüp aslında okunanların veya söylenenlerin hiçbirini dinlemiyor olabilir. Öğretmenin elinde, öğrencinin dinlediğine dair somut hiçbir şey yoktur. Çünkü dinleme ve anlama zihinsel bir faaliyettir. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme süreci oldukça zor ve karmaşık geçmektedir.(Özbay, 2013, s.181). Ancak dinlediğini anlama düzeyinin tespiti için de çeşitli çalışmaların yapılması zorunludur.

Dinleme becerisiyle ilgili yapılacak ölçme ve değerlendirme çalışmalarında ilk adım, öğrencilerin bu beceri hakkındaki bilgi ve becerilerini belirlemek ve dinleme konusunda öğrencilerde bir farkındalık oluşturmak olmalıdır. Çünkü öğrenciler dersleri ya da sosyal hayattaki uyarıcıları, daha önce edinmiş oldukları çeşitli dinleme alışkanlıkları ile dinlemektedirler. Örneğin pek çok ilköğretim öğrencisi, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006) Dinleme /İzleme Kurallarını Uygulama amacının altında yer alan;

-Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.

-Başkalarını rahatsız etmeden dinler.

-Dinlenenle ilgili soru sormak, görüş bildirmek için uygun zamanda söz alır. (MEB, 2006, s.15) gibi kazanımları gerektiği gibi benimsemediği için dinleme etkinliklerinde bu temel kurallara uyulmamakta ve dinleme becerisinin kazandırılmasında sorunlar yaşanmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin dinleme becerisi yeteri düzeyde geliştirilememektedir. Bunun için de başlangıçta, öğrencilerin durumlarını tespit etmek son derece önemli olmaktadır. Tabii ki tespit yapıldıktan sonra dinleme becerisini ölçme ve değerlendirme işlemi bütün bir dönem boyunca diğer dil becerileriyle birlikte ölçülmeye devam etmelidir.

Öğretmenler, Türkçe dersiyle ilgili ölçme ve değerlendirme çalışmalarında dinleme becerisini ele almalarının gerekli olduğunu bilmelilerdir. Bunun için derslerde bu becerinin eğitimine yönelik çalışmalara dinleme metinleri dışında da yeri geldikçe ve diğer dil becerileriyle de ilişkilendirerek yer

vermelidirler. Aynı şekilde dinleme becerisi, Türkçe dersiyle ilgili sınavlarda da yer bulmalıdır. Çünkü derslerde bu beceriyle ilgili az da olsa eğitim uygulamaları yapıp sonrasında sınavlarda dinlemeye yer vermemek kabul edilebilir bir durum değildir. Öğrencilerin dil gelişimlerinin sağlıklı, dengeli olması için öğretmenler, kendilerine düşen görevleri yapmakla yükümlü oldukların farkında olmalıdırlar. Eğitim sürecinin her aşamasında özellikle ölçme ve değerlendirme çalışmalarında dinleme becerisine gerekli oranda yer verilmedikçe bu beceri ihmal edilmiş olacaktır. Bu ise Türkçe eğitimi ve öğretiminde istenmeyen bir durumdur ve olumsuzluk yaratır. Bu sebeple hem eğitim hem de ölçme ve değerlendirme çalışmalarında diğer dil becerilerinin yanında dinleme becerisi de yer almalıdır(Doğan, 2013, s.37).

Dinleme/izleme becerisinin varlığını ve gelişim sürecini somut göstergelerle ortaya koymak ve takip etmek bir zorunluluktur. Anlamanın, öğrenmenin ve dinleme kazanımlarının hangi ölçüde gerçekleştiği tespit edilmelidir. Bunun için dinleme /izleme alanında hazırlanan tutum ölçekleri, anketler ve testler ölçme ve değerlendirme araçları olarak kullanılabilir. Bunların dışında kaynaklardan araştırılarak bulunacak örnekler yanında öğretmenin dinleme metinleriyle ilgili olarak hazırlayacağı özgün testler de ölçme ve değerlendirmede kullanılabilir(Gündüz ve Şimşek, 2014, s.265).

Türkçe Öğretim Programında Dinleme Becerisi

2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programında dinleme, iletişim kurmanın ve öğrenmenin temel yollarından biri olup verilen iletiyi doğru bir şekilde anlama, yorumlama ve değerlendirme becerisi olarak tanımlanmıştır. Bu becerinin geliştirilmesiyle öğrencilerden dinlediklerini\ izlediklerini sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişkilendirme, eleştirme ve bunlarla ilgili çıkarımlarda bulunma gibi üst becerileri gerçekleştirmesi beklenmektedir. Programda dinleme becerisine yönelik hazırlanan kazanımların, uygun etkinliklerle desteklenerek uygulanması, öğrencilerin etkili iletişim kurmalarını ve toplum hayatına aktif birer dinleyici\ izleyici olarak katılmalarını sağlayacaktır (MEBa, 2005, s. 67).

Hazırlanan kazanımlarla 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programında öğrencilerin dinleme becerilerini geliştirmeleri için ön bilgilerini kullanma, görsellerden yararlanma, zihinde canlandırma, karşılaştırma yapma, sebep-sonuç ilişkisi kurma, sınıflama, değerlendirme, özetleme gibi çeşitli zihinsel becerileri geliştirmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2005, s.18-19). Ayrıca bilgi edinme ve eğlenme amaçlı dinleme, tahmin ederek, katılımlı, katılımsız, seçici, yaratıcı, eleştirel, empati kurarak ve not alarak dinleme gibi yöntem ve teknikleri içeren kazanımlara da yer verilmektedir (MEB, 2019, s.35-47).

Dinleme günlük yaşamda insanlarla iletişim kurmanın önemli bir aracıdır. Fakat sadece iletişim kurma aracı değildir. Aynı zamanda öğrenme, anlama, zihinsel, duygusal ve sosyal becerileri geliştirmek için de çok önemli bir alandır. Dinleme becerisi bilgi alma, paylaşma, çevreyi anlama, kişisel gelişimi sağlama ve güç elde etmek için de kullanılır. Okullarda öğrenme, gelişme ve zihin becerilerini geliştirme çalışmalarının temelinde dinleme yer almaktadır.

Dinlemenin önemi ile ilgili şu örnek ilginç ve çarpıcıdır: Orduda emir komuta zinciri çok önemlidir. Komutan tarafından verilen emrin, askerler tarafından tam ve doğru olarak anlaşılması, ardından da yerine getirilmesi gerekir. Bunun için orduda, içinde bulunulan duruma göre “emir tekrarı” uygulaması yapılır. Komutan bir emir verdikten sonra karşısındaki askerden emri tekrar etmesini isteyebilir. Bu uygulamanın amacı verilen emrin anlaşılıp anlaşılmadığını tespit etmektir. Çünkü yeri geldiğinde dinleme ve anlamama arasındaki fark, ölümle hayat arasındaki fark kadar olabilmektedir (Doğan, 2013, s. 13).

Dinleme/İzleme Becerisinde Karşılaşılan Sorunlar

Her insan, olumlu ve olumsuz dinleme davranışları ortaya koyar. Ortaya konan davranışlar tekrar edildikçe alışkanlık olmaya başlar ve bunlardan olumsuz örnek teşkil edenleri değiştirmek çok kolay değildir. Dinleme sorunlarının oluşmasında öne çıkan bazı noktalar vardır. Bunlar: dikkat ve konsantrasyondur. İnsanoğlu, dikkat ve konsantrasyon açısından zayıftır. Yaşa bağlı olarak da bu durum farklılık göstermektedir. Özellikle ortaokul öğrencilerinin ergenlik dönemine girmesiyle birlikte dikkat ve konsantrasyon

daha da zayıflamaktadır. Buna ek olarak dinleme becerisinin eğitimine yeterli önemin verilmemesi ve dinlemekten çok konuşmaya meyilli olma da dinleme kusurlarının temelini oluşturmaktadır(Doğan, 2013, s.25). Dinlemeyi olumsuz etkileyen etmenler de söz konusudur. Bunlar: dinleyicinin;

-İşitme gücünün yetersizliği,

-Sözcük dağarcığının yetersizliği,

-Dinleme alışkanlığını kazanamamış olması,

- Konuşmacının giyinişi ve davranışlarıyla ilgilenmesi,

-Konuşmacının konuşmasında ileri sürdüğü önemli görüşlerden çok ayrıntı sayılacak örnekler üzerinde durması,

-Konuşmanın yapıldığı çevredeki eşyayı ya da dinleyenleri gözden geçirmeye başlayarak ilgisini dağıtması,

-Konuşmanın yapıldığı yere ve dinleyici topluluğuna yabancı olması,

-Konuşanın sesini işitememesi ya da konuşanı görememesi,

-Konuşmanın yapıldığı alandaki havadan rahatsız olması,

-Oturduğu iskemle, koltuk ya da taburede rahat edememesidir (Oğuzkan, 1992, s.72 akt. Göçer,2017, s.206). Bu etmenler dinleyicinin anlamaya dönük bir dinleme gerçekleştirmesini sekteye uğratan unsurlar olarak ortaya çıkmaktadır. Gündüz ve Şimşek (2014, s.18) de dinlemenin sıkıcı olmasından ve sabır gerektirdiğinden istenilen düzeyde gerçekleşmediğini ifade eder. Ayrıca insanların, birbirlerini anlamaya ihtiyaç duymaması, düşüncelerinin değişmesinden kaygı duyması, aşırı özgüvenin dinlemeyi engellemesi, anlatacakları hikayelerinin çok olması, diksiyon yanlışlarının olması, ağız ve şive duymadan rahatsız olması, ' şey, eee, ııı, yani, şimdi, işte, hani ...' gibi dolgu örnekleri duymak istememesi ve sürekli tekrarlardan sıkılması sebebiyle de dinlemeleri sekteye uğramaktadır.

Özdemir (2002, s.32) ise dinlemeyi olumsuz etkileyen etmenleri şöyle açıklamaktadır: Sınıf ortamlarında konuşmaların iletisini almayı engelleyen nedenlerin başında alıcının (öğrencinin) isteksizliği gelmektedir. Bu isteksizliğin

pek çok nedeni bulunabilir. Konunun ilginç olmaması fikri ise en kolay ve en çok sığınılan bir aldatmacadır. Eğer konu biraz karmaşık ve zorsa ilginç bulunmadığı öne sürülebilir. Oysa vericinin bildirimini anlam evreninden geçirme, ilginç sunma sorumluluklarına karşı alıcının da sabır ve dikkatle dinleme, söylenenleri anlamaya çalışma gibi sorumlulukları vardır. İyi bir alıcı her türlü güçlüğü karşın istediği bilgileri almak durumundadır. Kendi bilgi, düşünme, duyma ve deneyim alanını genişletmeye yönelik her bildirim (dersler genelde bu amacı güder) zorunlu olarak belli bir güçlük taşıyacak ve çaba gerektirecektir.

Dinleme Becerisini Etkileyen Faktörler

Dinlemeyi etkileyen ve engelleyen faktörler, dinlenen bir konuşmanın veya programın akışını bozmaktadır. Dinleme eğitimi çerçevesinde, öğrencilerin dinleme süreleri uzayabileceği gibi bazı faktörlerden dolayı dinleme süreleri düşebilir. Konuşma veya konuşmacı ne kadar başarılı olsa da konunun anlaşılması dinleyene bağlıdır. Bu nedenle dinleyicinin sahip olması gereken bazı özellikler ve uyması gereken bazı kurallar vardır. Dinlemeyi daha kompleks ve daha zor kılan faktörler, genellikle dinleyicilerden kaynaklanır. Düşüncelerinizi gelen mesaja yönlendirmeyi durdurduğunuz anda dikkatinizi kişisel endişe ve ilgiler kendine çeker. Öğrenciler, “tatil, önceki derste yapılan sınav, bir akrabanın hastalığı, bir maç” gibi düşüncelerle zihinlerini meşgul ederek dinlemeden uzaklaşabilirler (Özbay, 2013, s.157). Zayıf dinlemenin sebebi olarak belirlenen dinleyicideki diğer faktörler de şunlardır: “konuya ilgi duymama, ön yargılar, önceki düşünceler, önceki yaşantılar, sorulu anlatımlar, kişiyi kızdıran ifadeler, uygulama endişesi, önceden duymuş olmak vb.” (Calp, 2005, s.146). Özbay (2013, s.158), dinlemeyi etkileyen faktörleri şöyle sıralamaktadır: Dinleyiciye bağlı faktörler (zeka durumu, işitme durumu, dinlemenin önemini bilmeme, konuya ilgi duyma, dikkat etme, dinleme amacı, dilin işleyişini bilme), öğretmene/ konuşmacıya bağlı faktörler, konuşmanın / dersin içeriği, dinleme ortamı, dinleme/ anlama hızı, dinleme süresi. Dinlemeyi etkileyen faktörler aşağıda sırasıyla açıklanmaktadır:

Dinleyiciye bağlı faktörler.

Zeka durumu. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (2019) insanın düşünme, yargılama ve sonuç çıkarma becerileri olarak tanımlanan zeka, dinleme ve anlamayı etkileyen faktörlerin başında gelmektedir.

Öğretmen öğrencilerin etkin, anlamaya dayalı bir dinleme gerçekleştirmelerini istiyorlarsa zeka seviyelerini ve gelişim süreçlerini iyi takip edebilmelidir. Aksi durumda söylenenler anlaşılmayacaktır (Özbay, 2013, s.161).

İşitme durumu. İşitme ve dinleme birbirinden farklı durumlardır. Her işitilen şey dinleniyor anlamına gelmemekle birlikte dinleme ve bununla birlikte anlamanın gerçekleşmesi için de işitmenin olması gerekmektedir.

İşitme esnasında işitmeyi olumsuz etkileyecek herhangi bir yetersizliğin olmaması gerekmektedir (Özbay, 2013, s.162). Yani öğrenmenin gerçekleşmesi için mesaj ne kadar önemliyse mesajı alanın da işitme durumu o kadar önemlidir. Kısaca öğrenmenin ya da sağlıklı bir iletişimin gerçekleşmesi için gönderilen mesajın alıcı tarafından doğru bir şekilde alınması gerekmektedir.

Dinlemenin önemini bilme. Dinleme öncesinde öğrencilere (dinleyicilere) konuşulacak konu hakkında bilgilerin verilmesi, sağlıklı bir dinleme süreci sonrasında ne gibi faydalar kazanacakları konusunda gerekli motivasyonun sağlanmasıyla birlikte öğrenciler dinlemenin önemini kavrayarak dinleme sürecinin daha verimli geçirebilirler. Bu konuda öğrencileri ikna etmek öğretmene düşmektedir (Özbay, 2013, s.162).

Konuya ilgi duyma. Öğrenciler ilgi duydukları konuyu sonuna kadar dinlerler. Zaten öğrenci, konu ilgisini çekmişse kendini ruhen ve bedenen dinlemeye hazır hale getirir. Ayrıca, seçilen dinleme metinlerinin öğrenci düzeyine uygun olması konuya olan ilginin artmasına veya azalmasına neden olur. Hedef kitlenin ilgisinin dışında kalan içeriklerin, seviyenin üstünde anahtar kelime ve kavramların ve tam anlamıyla bilinmeyen konuların bir görevi veya zorunluluğu yerine getirmek için dinlenilmesi bu sahte dikkate sebep olmaktadır. Maksatsız ve serbest dinleme faaliyeti de dikkatin başka gereksiz unsurlara kaymasına veya dağılmasına yol açar (Özbay, 2013, s.163).

Dinleme materyalleri oluşturulurken öğrencilerin ilgileri ve gelişim aşamalarına dikkat edilmelidir. Burada kastedilen bütün öğrenciler için ortaklaşa bir materyal oluşturmak ya da konu bulmak değildir ki bunu yapmak mümkün görünmemektedir. “İlginç olmayan konu yoktur, ilgilenmeyen insanlar söz konusudur.” sözü bu noktada doğrudur. Öğrenciler, dinlerken sıkılmamalı, ilgiyle ve zevk duyarak dinleme unsurunu takip etmelidir. Aksi takdirde fiziki, fizyolojik ve diğer unsurlar uygun olsa bile sağlıklı bir dinleme gerçekleşmeyecektir (Çiftçi, 2012, s.176).

Dikkat etme. Dikkati, söylenenler üzerinde yoğunlaştırmak oldukça zor bir süreci kapsamaktadır ve dikkati dağıtan faktörlerin başında da fiziki olumsuzluklar gelmektedir. Uygun olmayan fiziki ortamlarda sık sık dikkat dağılacağı için dinleme ve anlama olmayacaktır. Dışarıdan gelen gürültü, kalabalık sınıf, oturma düzeni, oturma malzemelerinin standardı, ortamda bulunan aşırı ışık ve konu dışı görüntü, iyi ayarlanmamış ses düzeneği, konuşmacıyı görememe, dinleyicinin fiziksel rahatsızlığı ve ihtiyaçların giderilmemiş olması (açlık), unutma, sınav kaygısı gibi unsurlar dikkati dağıtan unsurlardır (Mackay, 1997,s.18 ve Cüceloğlu, 2001, s.171).

Dikkat, herhangi bir şeyle daha etkin biçimde uğraşabilmek için çevre ile diğer hal ve hareketlerden çekilmek anlamını taşır. “ Dinleme süreci, konuşan kişiye ve gönderilen mesaja odaklanmayı gerektirir. Dinlemek bazı etkinlikleri durdurmaktadır. Konuşmayı durdurmak, kırıdamayı durdurmak çeşitli konularda dolaşan zihni, konuşanın söylediklerine odaklamaktır. Kısacası, çevrede olup biten başka şeylerden ilgi kesmeyi öğrenmek zorunludur.” (Altıntaş, 2000, s.137).

Dinleme amacı. Dinleyiciler dinleme öncesinde anlatılan konuyu neden dinlediklerini, nasıl dinleyeceklerini yani amaçlarını belirlemelidirler. Dinleme aşamasına geçmeden önce hem öğretmen hem de öğrenci amaçlarını belirlemelidir. Çünkü amaçsız bir dinleme etkinliği, istenilen sonucu vermeyecektir. Dinleme öncesinde öğretmen, yapacağı konuşma öncesinde konuya dair öğrencilere bir ön bilgi vererek amaçlarını belirlemelerinde onlara

yardımcı olabilir. Çünkü öğrenciler, her zaman doğru amaçları seçemeyebilirler (Özby, 2013, s.165).

Dilin işleyişini bilme. Sağlıklı bir iletişim kurmak ya da söylenenlerin anlaşılması için aynı dil konuşulmalıdır. Fakat bu tek başına karşılıklı anlaşmayı sağlamak için yeterli değildir. Aynı dili konuşmanın yanında konuşulan dilin özelliklerinin bilinmesi de bireyin dinleme becerisini etkileyen faktörlerdendir. Çünkü dil özelliklerinin bilinmemesi ara ara da olsa kişiler arasında gerçekleşen iletişimde çatışmalara sebep olur. Bir dildeki ses yapısına, söz dizimine, sözcüklerin anlamlarına ve metin yapısına hakim olunmadığında, o dildeki mesajlar anlaşılır. Örneğin; Türkçe bilen birinin, 'baş/taş/kaş' gibi sözcüklerin birbirinden farklı olduğunu ayırt edebilir olması gerekir. Ancak, bir dilin ses yapısına hakim olmak için başta fonetik özellikleri de bilmek gerekir. Örneğin; dinleyici tonlamaya duyarlı olmazsa duyduğu bir cümleye anlam veremeyebilir (Özby, 2013, s.166).

Anlambilim düzeyinde, dinleyici sözcüklerin anlamını ve sözcüklerin birbirleriyle ilişkilerini bilmek zorundadır. Metin yapısı düzeyinde, dinleyici düşüncelerin nasıl düzenlendiğini bilmelidir. Dinleyici, bütün bu bilgileri birleştirip bir metni anlamak için kullandığında, dinlediğini anladığı söylenebilir. Pek çok araştırmacı, bu bilgilerden biriyle ilgili eksikliğin az anlamaya ya da zaman kaybına yol açacağını ortaya koymuştur (Yangın, 1999, s.31-32).

Öğretmene/konuşmacıya bağlı faktörler. Dinlemeyi etkileyen faktörler arasında, öğretmene veya konuşmacıya bağlı etkenler de bulunmaktadır. Dinleme etkinliğinin amacına ulaşması, öğrencilerin fizyolojik- duyuşsal durumlarına ve konuşmanın yapıldığı ortama bağlı olduğu kadar, konuşmacı veya öğretmene de bağlıdır. Bu etkenler şu şekilde sıralanabilir:

- Öğretmenin/konuşmacının konuyu sunma biçimi,
- Öğretmenin/konuşmacının duruşu, mimik ve jestleri,
- Öğretmenin/konuşmacının ses tonu,
- Öğretmenin/konuşmacının bilgi birikimi,
- Öğretmenin/konuşmacının dili kullanma becerisi (Özby, 2013, s.169).

Sürekli olarak “anlatma” yöntemini kullanan bir öğretmen, öğrencilerin sessizce dinlemelerini isteyerek, onların ilgilerini yorma hatasına düşebilir. Bu yöntem, öğrencileri pasif dinlemeye itmektedir. Tartışma, gösterip-yaptırma, soru-cevap yöntem ve teknikleri, aktif dinleme açısından daha uygundur. Öğretmenin bu yöntem ve teknikleri uygulamadaki becerisi, dinlemeyi etkileyen bir başka faktör olmaktadır. Ayrıca öğretmen, mesleki bilgi ve becerisiyle olumlu motive edebilmeli, dikkat çekebilmeli, dikkati toplayabilmeli, ilgi yoğunluklarını ölçebilmelidir (Çiftçi, 2001, s.175). Dinlediğini anlayan bir öğrenci yetiştirilmek isteniliyorsa, öncelikle öğretmenlerin iyi bir dinleyici olmaları gerekmektedir. Çünkü öğrenci için öğretmen, örnek davranışları sergileyen en önemli modeldir.

Konuşmanın / dersin içeriği. Anlamayı engelleyen veya dinlemeye yardım eden öğeler, nasıl söylenildiği kadar ne söylendiğiyle de ilgilidir. Kelimeler tanıdık değilse, ifadeler eskiyse veya düşünceler belirsizse iyi dinleyici zorluk çeker, zayıf dinleyici ise hiç yararlanamaz. Konuşmacının geçiş ifadelerini kullanışına, önemli noktaları tekrarlamasına, ana düşüncelerini göstermesine ve sebepleri birer birer sayıp dökmesine gösterilen dikkat, dinlemeyi daha da kolaylaştırır. Çünkü bu faktörler dinleyicinin, konuşmacının düşünce yapısını yeniden yapılandırmasına yardım eder (Özbay, 2013, s.171).

Dinleme ortamı. Dinleme, daha önceden belirlenen bir zamanda veya mekanda gerçekleşebileceği gibi beklenmedik, zamanın ve mekanın dinleyici tarafından değiştirilemediği zamanlarda da gerçekleşebilir. Birçok dinleme anı zayıf veya isteksiz dinleyicinin dinlememek için bahaneler ürettiği doğal veya tasarlanmış ortamlarda geçer. Fakat dinlemeyi gerçekleştirmek ve dikkati kolayca toplayabilmek için gerginlikten uzak konuşmacıyı görebilecek ve işitebilecek bir yerde oturmak önemlidir. Dinleme ortamındaki diğer insanların ilgi ve dikkatleri dinleyici olarak sizi cesaretlendirdiği gibi gürültü ve rahatsızlık uyandıran davranışları dinlemenizi imkansız hale getirebilir(Özbay, 2013, s.171).

Dinleme esnasında başka muhtemel rahatsız edici sebepler; havalandırma, ısı, ışık, ses düzenlemeleri, dışarıdaki gürültüler, nem, oturaklar, gün içindeki uygun olmayan bir zaman, hava, mekanın dekorasyonu, rengi ve

mimarisi olabilir. Bu olumsuz faktörlerin herhangi birinin bilincinde olmak ve özellikle dinlemeye isteksiz olmak, dinlemeyi engelleyebilir (Calp, 2005, s.145).

Dinleme-anlama hızı. İnsan dakikada ortalama 125 sözcük konuşurken, düşünce hızı ortalama 500 sözcük olmaktadır. İnsanlar sanılandan daha hızlı düşünebilmektedir. Birisini dinlerken, aslında sürekli olarak söylenilenden ileriye doğru hamleler yapılmaktadır. Bu arada, zihin türlü şeylerle meşgul olmakta ve söylenenlerin bir kısmını kaçırmaktadır. Dinleme etkinliği sonunda ise bazı yerlerin anlaşılmadığı ortaya çıkmaktadır. Yukarıda verilen konuşma- anlama oranları zaman zaman farklılık gösterebilir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, düşünme hızının konuşma hızından fazla olduğu gerçeğidir. Bu da konuşan birini dinlemektedirken aynı zamanda, bize anlatılanla ilgili ya da ilgisiz pek çok alanda kendi kendimizle konuşabildiğimiz gerçeğini belirtir. Cümleler arasındaki susmalarda, cümle parçacıkları arasındaki duraklamalarda konuşanın bize söylediğinin dört ya da beş kat fazlasını kendi kendimize söyleyebilmektediriz. Önemli nokta, türlü iç ve dış nedenlerle ikide bir kopma eyleminde olan dikkatin düşüncenin bu hızından yararlanarak dinleme eylemini verimli sonuca ulaştırmaya özen göstermek olacaktır(Taşer, 2000, s.210).

Dinleme süresi. Dinleme süresi, dinlediğini anlama becerisinin önemli bir unsurudur. İnsanların dinleme süreleri değişkenlik gösterir yani dinleme süreleri birbirinden farklıdır. Bu farklılıkların oluşmasında kişisel ve çevresel faktörler etkilidir. Bazen sınıf ortamında da öğrencilerin dersten koptukları görülmektedir. Pasif durumda olan öğrenci, öğretmeni veya başka bir arkadaşı konuşurken, onları belli bir süre sonra dinlememeye başlar. Öğretmen bunun önüne geçmek için öğrencilerinin dikkatini tekrar tekrar toplamak zorundadır. Aksi takdirde etkili bir iletişim sağlanmış olmaz. Bu tip dağınıkları önlemek amacıyla, ders içinde konuya bağlı olarak farklı etkinliklere yer verilmelidir (Özbay,2013, s.173).

Başarılı Dinleyicinin Özellikleri

Dinlemenin hem konuşmacıya hem de dinleyiciye dönük iki yönlü bir etkinlik olması, iki tarafa da etki ve katkı yapması nedeniyle etkili ve etkisiz dinleme davranışlarından söz edilmektedir (Çankaya, 2011, s.109). Etkili

dinleme çerçevesinde konuşan kişiye ve dinleyen kişiye sağladığı yarar açısından edilgen/pasif ve etkin/ aktif dinlemeden söz edilmektedir.

Edilgen/Pasif Dinleme. Dinlemenin yoğunlaşma ve odaklanma gerektirmeyen türüdür. Kitap okurken ya da ders çalışırken enstrümantal müzik dinlemek gibi. Edilgen dinleyicinin dinledikleri üzerinde düşünmesi, yorum yapması, karşılaştırmalara gitmesi, cevaplar üretmesi ya da paylaşımda bulunması söz konusu değildir. Kendisine iletilen mesajı anlayıp anlamadığını karşı tarafa yansıtması ya da geri bildirimde bulunması gerekmez. Konuşan kişi, edilgen dinleyicinin söylenenleri anlayıp anlamadığı konusunda bir kanıya varamaz. Kimi öğrencilerin derste, kimi dinleyicilerin toplu konuşma ortamlarında kulaklıkla müzik dinlemesi gibi olumsuz örnekler, edilgen dinleme göstergeleridir. Bunlar başarılı dinleme gerçekleştiremeyenler kategorisinde yer alırken başarılı dinleyiciler ise etkin dinleme gerçekleştirenler olarak karşımıza çıkmaktadır (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.28).

Etkin/Aktif Dinleme: Etkin dinleme, dinlenen konuyu kesin olarak anlamakla sonuçlanan dinleme biçimidir(Özbay, 2005, s.77). Etkin/etkileşimli dinleme, dinleyicinin konuşmacının düşüncelerini öğrenmesi, anlaması, kendi bilgileriyle karşılaştırmasıdır. Bu işlem sonunda düşünceler arasında uyum ve uyumsuzluk yaşanmaktadır. Uyum olduğunda bilgiler kolayca anlaşılabilir ve zihne yerleştirilmektedir. Düşünceler arasında uyumsuzluk ve farklılık olduğunda zihinsel çatışma yaşanmaktadır. Böyle durumlarda dinleyici zihinsel çatışmayı gidermek için sorular sorar, konuşmacının bakış açısını açıklığa kavuşturmak ister, önerilerini inceler, görsel ipuçlarını kullanır, karşılaştırmaları, örnekleri, tekrarları, anahtar kelimeleri not ederek konuşmayı değerlendirir (Güneş, 2016, s.83). Böylece etkili dinleme bilgilerin zihinde yapılandırılmasına katkı sağlayarak iyi bir dinleyici profili oluşturur.

Etkin dinlemenin gerçekleşmesi için uyması gereken dört temel kural vardır. Bunlar: Yoğunlaşma, empati kurma, kabullenme ve bütünü anlama isteği duymadır (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.34). Bu kurallar aşağıda açıklanmaktadır:

Yoğunlaşım. Beynimiz ortalama bir konuşmacının konuşma hızının yaklaşık dört katı hızlı konuşmayı izleyebilecek bir güce sahiptir. Dinleme sırasında izleyiciye boş zaman kalır. Pasif dinleyici bu boş zamanda işiyle, özel hayatıyla, arkadaşlarıyla vs. ilgili şeyler düşünür. Etkin dinleyici ise konuşmacıya odaklanır, söylenenlerin arkasındaki anlamı yakalamaya çalışır (Gündüz ve Şimşek 2014, s.35).

Empati Kurma. Empati kurma kişinin karşısındakinin yerine kendini koymasıdır. Empati kurarak dinlemede öğrenci kendisini karşısındakinin yerine koyarak onun ruh halini, duygularını, genel olarak içinde bulunduğu durumu anlamaya çalışır. Bu stratejiyi kullanmayı başaran öğrenci karşısındaki konuşmacının ruh haline, duygularına yaklaşmış olacağından konuşma sırasında konuşmacının mesajına verdiği önemi de daha yakından kavramış olur (Özbay, 2013, s.102).

Kabullenme. Dinleyicinin tarafsız olarak konuşmaya ve konuşmacıya yaklaşması durumudur. Bazen dinleyici, konuşmacının herhangi bir tavrına, tonlamasına ya da konuşmanın içeriğindeki bir noktaya takılıp konuşmanın detaylarını kaçırabilir. Bu sebeple aktif dinleme yapılırken dinleyici detaylara takılmamaya, tarafsız davranmaya çalışmalıdır. Bu objektif tavır konuşmacıyı ya da konuşmayı tamamen tasvip etmek değil, durumu olduğu gibi kabul etmek ve aktif dinlemeyi gerçekleştirmektir.

Bütünü Anlama İsteği Duyma. Aktif bir dinleyici anlamayı tam olarak gerçekleştirmek için bütün olarak kendini dinlemeye verir. Kulaklarıyla, gözleriyle kendini dinlemeye adar. Hiçbir mesajı kaçırmak istemez. Bunun için de dinleme öncesinde, esnasında, sonrasında; konuşmacı, konu, ortam değişkenlerini kontrol altına alarak dinlemeyi gerçekleştirir.

Başarılı bir dinleyici önceliklerini belirler, cep telefonunu kapalı tutar, kendini güdüler, ilgi gösterir, göz teması kurar, doğal olur, empati kurar, ön yargılı olmaz, dikkat dağıtıcı hareketlerden kaçınır, resmin bütününe görmeye çalışır, sorular sorar, konuşmacının sözünü kesmez, tekrarlar yapar, az ve öz konuşur, söylenenleri bir araya getirir, konuşma ve dinleme arasında geçişler

yapar, sözel dili önceler, asıl metne odaklanır, eş zamanlı değerlendirmeler yapmaz, yer değişimleri yapmaz (Gündüz ve Şimşek, 2014, s.36-45).

İlgili Çalışmalar

Doğan (2007) öğrencilerin dinleme becerisini geliştirme çalışmaları ile ilişkili yaptığı araştırmada 7. sınıf öğrencileriyle çalışmıştır. Çalışmanın başında ön test uygulanmıştır. Ön testten sonra deney grubundaki öğrencilere dört hafta süresince her hafta ikişer saat uygulamalı eğitim verilmiştir. Bu uygulamalar sırasında öğrencilere dinleme süreci boyunca dikkat etmeleri gereken konular hakkında bilgi verilmiştir. Bu bilgiler uygulamalı olarak da deney grubundaki öğrencilere gösterilmiştir. Kontrol grubundaki öğrencilerle de klasik yöntemlere göre ders işlenmiştir. Araştırma sonucunda dinleme becerisini geliştirmek için deney grubuna verilen eğitimin başarı sağladığı görülmüştür.

Yılmaz (2007)'in yaptığı araştırmada, dinleme becerisinin geliştirilmesi amaçlanmış ve tasarlanan etkinlik önerilerinin dinleme becerisini geliştirmek için yeterli olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu araştırmada 6. sınıf öğrencileriyle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda önerilen etkinlikler deney grubuna uygulanmış ve etkinliklerin uygulanmadığı kontrol grubuyla dinleme becerisinin başarı oranları karşılaştırılmıştır ve deney grubunun daha başarılı olduğu görülmüştür. Önerilen etkinliklerde öğrencilerin dinleme-izleme, dinleme-yeniden yapılandırma, dinleme-not tutma, dinleme-boşluk doldurma etkinliklerinde başarılı oldukları görülmüştür.

Aytan (2011) aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmada 6. sınıf öğrencileriyle çalışmıştır. Araştırma sonucunda eğitimde aktif öğrenme tekniklerinin kullanılmasının öğrencilerin dinlemelerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Deney grubundaki öğrencilerle görüşmeler yapılmış ve aktif öğrenme tekniklerinin sınıf içindeki etkileşim, anlama, kavrama ve Türkçe derslerine ilişkin olumlu tutum geliştirmede etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca aktif öğrenme tekniklerinin eğitici ve eğlendirici olduğu sonucuna da ulaşılmıştır.

Kocaadam (2011) not alarak dinlemenin dinleme becerisi üzerindeki etkisini araştırdığı çalışmada 7. sınıf öğrencileriyle çalışmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin dinleme becerileri uygulanan testte yer alan sorulara göre değerlendirildiğinde bütün sorulara verilen cevaplara göre deney grubuna uygulanan ön test ile son test sonuçları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Ayrıca deney grubundaki öğrencilerin son test puanlarının kontrol grubundaki öğrencilerin puanlarından anlamlı olarak yüksek çıktığı tespit edilmiştir.

Emiroğlu (2013)'nın Türkçe ğretmenlerinin dinleme sorunlarıyla ilgili görüşlerinin tespit edildiği çalışmasında 97 Türkçe ğretmeni adayının görüşü alınmıştır. Katılımcıların ortaya koyduğu veriler, içerik analizi tekniği ile incelenmiş, kategoriler, alt kategoriler ve temalar biçiminde sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada dinleme sorunlarının % 58 oranında göndericiden, % 22 oranında alıcıdan ve % 21 oranında diğer sorunlardan kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karabacak (2014)' in seçici dinleme eğitiminin dinleme becerisi üzerindeki etkisini ortaya koymaya çalıştığı araştırmada 6. sınıf öğrencileriyle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda seçici dinleme etkinliklerinin dinleme becerisini olumlu ve anlamlı geliştirdiği tespit edilmiştir. Oluşturulan deney grubu ve kontrol grubuna test uygulanmıştır. Deney grubunun hem toplam puanlarda hem de soru bazında kontrol grubunun sorulara verdiği cevaplara göre daha yüksek puan aldığı görülmüştür ve seçici dinleme etkinliklerinin dinleme eğitimi üzerinde olumlu sonuçları olduğu tespit edilmiştir.

Karabay (2014)'in sınıf içinde dinleme metinlerinin uygulanması üzerine yaptığı çalışmasında ortaokul Türkçe dersi ğretmen kılavuz kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin işlenişiyle ilgili ğretmen uygulamaları incelenmiştir. Bu araştırmanın sonucunda öğretmenlerin ğretim programında belirtilen kazanımlara ulaşmak için kılavuz kitapta verilen yönergeleri uygulayarak dinleme metinlerini işlediği, ders kitabını materyal olarak kullandığı, metinleri daha çok canlı kaynaktan hatta öğrencilerin de seslendirdiği bilgisine ulaşılmıştır. Bunun dışında dinleme metinlerinin uygulanması sırasında hem

materyal kullanma hem de dinleme süresi boyunca kılavuz kitaba bağlı kalma, ayrıca öğrenci katılımının ise metin türü ve öğrenci ilgi ihtiyacına göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Başkan ve Deniz (2015) ortaöğretim öğrencilerin yaşamış olduğu ders içi dinleme sorunlarını ele aldığı çalışmada 343 öğrenciyle çalışılmıştır. Yapılan araştırmanın sonucunda, ortaöğretim öğrencilerinin ders içi dinleme sorunlarının öğrenci, öğretmen ve çevre gibi birçok unsurdan etkilendiği görülmüştür. Öğrenciler, kolay olduğunu ve rahat geçeceklerini düşündükleri dersleri dinleme ihtiyacı hissetmemektedir. Ayrıca öğrencilerin ilgi duymadıkları dersleri dinlemede sorun yaşadığı, faydalı olup sevmedikleri dersleri dinlemede ise sorun yaşamadığı gözlemlenmiştir. Dinlenen konunun ilgi alanına girmesi ve öğretmenin öğrenci tarafından sevilmesinin kız öğrencilerin dinleme tutumları üzerinde daha etkili sonucuna varılmıştır. Erkek öğrencilerin dinlemeleri üzerinde ise öğretmenlerinin akıcı ve ilgi çekici bir anlatıma sahip olmaları, kullandıkları anlatım yöntemlerinin değişip değişmediği ve öğretmenlerin derse hakim olmaları daha etkili olan unsurlar olarak tespit edilmiştir.

Sevimli (2015)'nin katılımlı dinleme tekniğinin dinlediğini anlama becerisi üzerindeki etkisini incelediği çalışmada 5. sınıf öğrencisi 40 kişi ile çalışılmıştır. Bu çalışmada önerilen katılımlı dinleme etkinliğinin dinlediğini anlama becerisi üzerinde geliştirici rolü olup olmadığı değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmenin yapılacağı deney grubuna katılımlı dinleme etkinliği uygulanırken kontrol grubunda ise dersler geleneksel yöntemlere göre işlenmiştir. Araştırma sonucunda her iki gruba uygulanan testlerin başarı düzeylerine bakılarak iki grup arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular ışında Türkçe programında dinleme becerisini geliştirmek için belirlenen amaçlara ulaşmada katılımlı dinleme etkinliklerinin tam olarak uygulanmasının dinlediğini anlamada başarı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır ve düzeye uygun etkinliklerle dinleme becerisinin geliştirilebileceği tespit edilmiştir.

Yıldız (2015) dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlama becerisi üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmasında dinlemenin geliştirilebilen bir dil

becerisi olduğunu ve dinlemeye yönelik hazırlanan etkinliklerle bu becerinin geliştirilebileceğini ortaya koymayı hedeflemiştir. 5.sınıfta okuyan toplam 162 öğrenciyle çalışılmıştır. Bu araştırma sonucunda dinleme stratejileri öğretiminin dinlediğini anlamaya olan etkisini ölçmeyi amaçlayan ön test son test başarı testleri arasında son test lehine anlamlı bir bulguya ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin dinleme stratejilerini kullanma farkındalığını ölçmeyi amaçlayan dinlediğini anlama farkındalığı ölçeği sonucunda da ön uygulama ve son uygulama arasında son uygulama lehine anlamlı bir fark olduğu görülmüştür.

Karapınar (2016)'ın öğrencilerin ana dil kavramına ve temel dil becerilerine yönelik algılarının belirlendiği çalışmasında 49 son sınıf öğrencisiyle çalışılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Bu çalışmada öğrencilerin çoğunluğunun ana dili kavramına yönelik algılarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin resmi olmayan (informal) eğitim ortamlarında edindiği dinleme ve konuşma becerisine yönelik algılarının; resmi (formal) eğitim ortamında edindiği yazma ve okuma becerilerine yönelik algılarına oranla daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kaldırım ve Degeç (2017) yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenen öğrencilerin dinleme anında yaşadıkları sorunları incelediği araştırmada 8 öğrenciyle çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin dinleme anında aksanlı konuşma, deyim ve atasözlerinin çok kullanılması, kelime hazinesinin yetersizliği, konuşmada vurgu ve tonlamanın dikkatsizce kullanılması ve konuşanın hızlı konuşması noktalarında dinlemede sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. Başka dillerin bilinmesi, kelime hazinesinin zengin olması, ilgi çekici konu, dinlemeye görsel işitsel unsurların katılması, konuşanın jest ve mimiklerine dikkat etmesi gibi unsurların ise dinlediğini anlamayı kolaylaştırdığı tespit edilmiştir.

Bölüm 3

Yöntem

Öğretmen ve öğrenci görüşlerinden hareketle ortaokul öğrencilerinin dinleme sorunlarını, bu sorunların kaynaklarını tespit etmeyi, öğretmenlerin çözüm yollarını ve çözüm önerileri sunmayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. “Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin işlendiği araştırmadır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 39). Çalışma nitel araştırma türlerinden durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Durum çalışması gerçek yaşamın, güncel bağlam ya da ortamın içindeki bir durumun araştırılmasını gerektirmektedir (Yin, 2009). Bu çalışma öncesinde yapılan alan araştırması ve Türkçe öğretmenleriyle yapılan ön görüşmeler neticesinde ortaokul öğrencilerinin dinleme becerilerine ilişkin bir takım sorunlar olduğu görülmüştür. Bu sorunları ortaya koymak, sorunların kaynağını irdelemek, sorunların çözümü için aranan yolların neler olduğunu ve olabileceğini görmek amacıyla durum çalışması tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmaya katılan Türkçe öğretmeni ve bu öğretmenlerin öğrencilerine ilişkin demografik bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1

Çalışma Grubundaki Öğretmeler ve Öğrencilere Ait Kişisel Bilgiler

			N
	Cinsiyet	Kadın	6
		Erkek	4
Öğretmen	Mesleki Kıdem	3-5	2
		5-10	6
		10-15	
		15+	2

Öğrenci	Cinsiyet	Kadın	5
		Erkek	5
Sınıf Düzeyi		5. sınıf	
		6. sınıf	
		7. sınıf	10
		8. sınıf	

Çalışma grubunun seçiminde öğretmenlerin 3 yıl ve üstü görev yapmış olmaları göz önünde bulundurulmuştur. 3- 5 yıllık mesleki deneyime sahip 2 öğretmen, 5-10 yıllık mesleki deneyime sahip 6 öğretmen, 15 yıl ve üstü mesleki deneyime sahip 2 öğretmen çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 6'sı kadın, 4'ü ise erkektir. Öğrencilerin ise 5'i kız 5'i erkektir ve seçilen 10 öğrenci de 7. sınıf öğrencisidir. Araştırmanın çalışma grubunu, öğretmenlerin mesleki kıdem dereceleri göz önüne alınarak ve gönüllülük esasına bağlı kalınarak Van merkez Tuşba ve İpekyolu ilçelerine bağlı rastgele seçilmiş 5 ortaokuldaki 10 Türkçe öğretmeni ve bu öğretmenlerin 10 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanma aşamasında Van ili İpekyolu ve Tuşba ilçelerindeki okullara gidilmiştir. Okullardaki öğretmen ve öğrencilerle görüşme yapılmadan önce ilçe milli eğitim müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Öğretmen ve öğrencilerin ders saatlerine engel olmamak için araştırmacı tarafından öğretmenlerle önceden bir planlama yapılmıştır. Öğretmenlerin ve öğrencilerin müsait olduğu zamanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Okullara gidilerek öğretmenlerle 20-30 dakika, öğrencilerle yaklaşık 15-20 dakika görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılacak bireylere araştırmaya yönelik gerekli açıklamalar yapılmış ve görüşmenin ses kayıt cihazı ile kaydedileceği bildirilerek bu konuda onayları alınmıştır.

Araştırmacı tarafından sorular yöneltilmiş ve soruların sözlü olarak cevaplanması sağlanmıştır. İhtiyaç duyulan noktalarda ek sorularla öğretmen ve

öğrencilerden detaylı cevaplar alınmaya çalışılmıştır. Görüşmeler okullarda ayrı ayrı zamanlarda araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ses kayıtları araştırmacı tarafından yazıya dökülmüştür. Tasnif sürecinde her bir öğretmene ve öğrenciye ayrı birer kod verilmiştir (Ö1, Ö2, Ö3, .../ A1, A2, A3, ...).

Veri Toplama Araçları

Öğretmen ve öğrenci görüşlerinden hareketle ortaokul öğrencilerinin dinleme sorunlarını, dinleme sorunlarının kaynaklarını, öğretmenlerin çözüm yollarını ve çözüm önerilerini sunmayı amaçlayan bu çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır.

Görüşme yöntemi, önceden belirlenmiş bir hedef için yapılan, soru ve cevaplara dayanan karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim sürecidir (Stewart ve Cash, 1985, akt. Yıldırım ve Şimşek 2011). Görüşmeler; yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, sohbet tarzında görüşme ve geçmişini ele alan görüşme olarak dörde ayrılmaktadır (Fraenkel ve Wallen, 2006, akt. Aktaş,2016; s:343). Çalışmada derinlemesine bilgi alabilmek, ek soru sorabilmek, görüşme sırasında sorunun yanlış anlaşılması halinde soruyu tekrar edebilmek veya farklı şekilde sorabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. Bu yarı yapılandırılmış görüşme formundaki soruların hazırlanması için öncelikle Türkçe öğretmeni olarak görev yapan öğretmenlerle dinleme sorunları üzerine görüş alışverişinde bulunulmuştur. Daha sonra literatürdeki araştırmaların veri toplama araçları taranmıştır (Başkan ve Deniz,2015; Kaldırım ve Degeç,2017; Emiroğlu, 2013; Maden,2013; Tüzel,2013; Bayram,2019; Aşılıoğlu,2009). Literatürden ve öğretmenlerle yapılan ön görüşmelerden hareketle oluşturulan soru havuzundaki sorular arasından eleme yapılarak görüşme soruları oluşturulmuştur. Öğretmen ve öğrenciler için hazırlanan görüşme sorularının daha nitelikli ve amaca hizmet edebilir olması için Türkçe eğitimi alanındaki dört öğretim üyesinden de uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri sonucunda görüşme sorularında dil açısından sadeleştirilme yapılmış ve soru sayısı azaltılmıştır. Sorular için yapılan gerekli düzeltmeler sonrasında soruların anlaşılır olup olmadığını ve araştırmacının amacına hizmet edecek cevapların alınıp alınmadığını tespit etmek için pilot

görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmede herhangi bir sıkıntı olmadığı için veri toplamaya devam edilmiştir. Yapılan çalışmalar sonrasında öğretmen görüşme formunda 4 temel soru, öğrenci görüşme formunda 10 soru olmasına karar verilmiştir.

Verilerin Analizi

Toplanan verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, görüşme sürecinde toplanan verilerden birbirlerine benzeyenleri belirli temalar altında bir araya getirmek ve bunları düzenli bir şekilde sunmaktır. Bu süreçte öncelikle veriler kodlanır, daha sonra elde edilen kodlar sınıflandırılarak bu kodları en iyi şekilde açıklayan temalar oluşturulur. Veriler belirlenen kodlar ve temalara göre düzenlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Öğretmen ve öğrencilerden alınan görüşme kayıtları veri kaybını önlemek için öncelikle tek tek yazıya aktarılmıştır. Öğretmen görüşmelerinden 3 tanesi iki kodlayıcı tarafından birlikte kodlanmıştır. Daha sonra 2 görüşme ayrı ayrı iki kodlayıcı tarafından kodlanmış ve ilerleyen süreçte kodlar karşılaştırılmıştır. Kodlar üzerinde fikir birliği sağlandıktan sonra araştırmacı geri kalan kodları tek başına tamamlamıştır. Kodlama işlemi bittikten sonra kodları birleştirme aşamasına geçilmiştir. Benzer olan ya da ortak bir noktada buluşan kodlar bir araya getirilerek birleştirilmiştir. Kod birleştirmeyi de iki kodlayıcı birlikte yapmıştır. Kod birleştirmeye örnek: Ö10'nun "Teknolojik aletlerle birlikte sosyalleşmenin boyut değiştirmesi" kodunun Ö7'nin "İnternet üzerinden sosyalleşme" kodu ile aynı doğrultuda olduğu düşünülerek bu iki kod birleştirilmiştir ve "internet üzerinden sosyalleşme" kodu oluşturulmuştur. Kod birleştirmeden sonra elde edilen verilerden hareketle kodlar, kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Bulguların tamamı öğretmen ve öğrenci görüşlerinden örnekler verilerek zenginleştirilmiştir.

İlgili literatürün araştırılması ve öğretmenlerle yapılan fikir alışverişi sonrasında soruların hazırlanması, hazırlanan sorular için alan uzmanlarından destek alınması ve pilot görüşmenin yapılması veri toplama aracının geçerliliğini arttırmaktadır.

Çalışmanın güvenilirliği için kodlayıcı güvenilirliği yapılmıştır. Verilerin tamamının analizinde ve bulguya dönüştürülmesinde de Türkçe eğitimi alan uzmanının desteği alınmıştır.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorum

Bulgular başlığı altında öğretmenlerin görüşlerine göre dinleme sorunları verilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine göre sorunların kaynağı, dinleme sorunlarına ilişkin öğretmenlerin çözüm yolları, dinleme sorunlarına ilişkin öğretmenlerin çözüm önerileri ise aile, çevre, hazırbulunuşluk, konuşmacı, dinleyici, eğitim ve dinleme materyali temaları altında tablolaştırılarak verilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca öğretmen görüşmelerinden alınan örnek cümlelerle görüşler örneklendirilmiştir. Öğrencilerin görüşlerine göre dinleme sorunları da aile, çevre, hazırbulunuşluk, dinleyici ve dinleme materyali temaları altında tablolaştırılarak verilmiş ve yorumlanmıştır. Öğrencilerin görüşmelerinden alınan örnek cümlelerle de görüşler örneklendirilmiştir.

Dinleme Sorunları

Tablo 2

Ortaokul Öğrencilerinin Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kodlar	n
Dinleme kurallarını bilmeme (Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö9,Ö10)	8
Dinlemeden sıkılma (Ö1,Ö2,Ö5,Ö6,Ö7,Ö9,Ö10)	7
Dersi dinlememe (Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö10)	7
Dinlediğini anlayamama(Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö10)	6
Dinleme motivasyonunun düşüklüğü (Ö1,Ö2,Ö4,Ö5,Ö6)	5
Kendini ifade etme çabası (Ö2,Ö4,Ö6,Ö7,Ö9)	5
Konuşmacıyı dinlememe (öğretmen ve arkadaşları) (Ö2,Ö5,Ö6,Ö7)	4
İşe yaramayacağı düşünülen bilgiyi dinlememe (Ö1,Ö2,Ö5,Ö9)	4
Dinleme kurallarına uymama(Ö3,Ö4,Ö5)	3
Dinlemeden çok konuşmaya odaklanma(Ö2,Ö5,Ö6)	3
Dinleme esnasında dinlemiyor olma (Ö6,Ö7,Ö5)	3
Okulda dinlediklerinin önemli olmadığını düşünme(Ö4,Ö9,Ö10)	3
İlk derse son derse adapte olamama (Ö3,Ö6,Ö7)	3
Dinlemek istememe(Ö1,Ö2,Ö5)	3
Dikkatin dağılması (çevresel) (Ö4,Ö5,Ö7)	3
Kendini derse kapatma (Ö2,Ö9)	2
Dersi dinleyememe (Ö2,Ö5)	2

Dinlediklerini önemsememe(Ö4,Ö9)	2
İnternet üzerinden sosyalleşme(Ö7,Ö10)	2
Dinlemeye ayrılan zamanın azalması(Ö2,Ö7)	2
Ailede gerekli dinleme sürecini geçirememiş olma(Ö1,Ö10)	2
Dikkat eksikliği (kişisel) (Ö4,Ö6)	2
Dinleme olgusunu kavrayamamış olma (Ö6,Ö9)	2
Dinleme etkinliklerine katılamama (Ö4)	1
Empati kuramama(Ö2)	1
Dinlemenin ikinci plana atılması(Ö5)	1
Ders kitaplarında dinleme etkinliklerinin az olması (Ö1)	1
Kelime hazinesinin yetersizliği (Ö9)	1
Olumsuz dinleyici karakteri oluşturma (Ö9)	1
Öğrencinin katılabileceği sosyal aktivitelerin az olması (Ö9)	1
Öğrencilerde dinlemeyle ilgili ön yargının olması (Ö9)	1
Çevreden olumsuz etkilenme (Ö3)	1
Aile ve öğrencinin dinleme sürecine gereken zamanı ayıramaması(Ö2)	1
Dinlemeye odaklanamama(Ö5)	1
Teknolojik araçların denetimsiz kullanılması (Ö6)	1
Ailenin gerekli dinleme bilincine sahip olmaması(Ö10)	1
Öğrencinin ailede dinlenilmeye değer olarak görülmemesi (Ö10)	1
Öğrencide dinleme alışkanlığının olmaması (Ö4)	1
Ailede eğitim eksikliği (Ö3)	1
Türkçe dersinde dinlemeye zaman ayıramama(Ö2)	1

Tablo 2 de yer alan dinleme sorunları incelendiğinde en sık tekrar edilen kodun *dinleme kurallarını bilmeme (n:8)* kodu olduğu görülmüştür. *Dinlemeden sıkılma (n:7)*, *dersi dinlememe(n:7)*, *dinlediğini anlayamama (n:6)* kodları da katılımcılar sıklıkla tekrar edilen kodlar olmuştur. Dinleme sorunlarıyla ilgili öğretmen görüşmelerinden alınan örnek cümleler şöyledir:

“...çocuk bazen sınıfta dinleme esnasında dinlemiyor. Niye dinlemiyorsun dediğimizde anlayamadığını ya da dinlemesi gerektiğini bilmediğini, o olguyu kavramadığını söylüyor. Bu da evdeki tutumdan kaynaklıdır. (Ö6)”

“Dinleme sorunu yaşayan öğrencilerimiz bulunuyor. Tabi burada öğrencilerin en başta bireysel farklılıklarından yola çıkarak dikkat eksiklikleri var. Bu bireysel farklılıklardan kaynaklanıyor. (Ö4)”

“Bu çağın çocukları bir makine karşısında aktifleşmeye, sosyalleşmeye çalışıyor. Çocuk telefonu alıyor ve karşındakine mesaj vs. atarak sosyalleşmeye çalışıyor. Çocuk, arkadaşıyla buluşmuyor, oyun oynamıyor vb. sonuçta bir yazılı mesaj dinlemede ne kadar etkili olabilir ki? (Ö10)”

Bu dinleme sorunlarının kaynakları öğretmenlerin görüşlerine göre değişmektedir. Örneğin; bir öğretmen ailede gerekli dinleme sürecini geçiremediği için öğrenci dinleme kurallarını bilmiyor derken diğer bir öğretmen ilkokulda dinleme becerisi yeterince verilmediği için öğrenci dinleme kurallarını bilmiyor demektedir. Ya da bir öğretmen öğrenci kelime hazinesini geliştirmediği için dinlediklerini anlayamıyor derken diğer bir öğretmen kullanılan dinleme metninin dili öğrenci seviyesine göre olmadığı için öğrenci dinlediğini anlayamıyor demektedir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde dinleme sorunları detaylı bir şekilde tespit edilmiştir. Bu sorunların kaynağı irdelendiğinde bulguların yedi tema altında ortaya çıktığı görülmüştür.

Dinleme Sorunlarının Kaynağı

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda dinleme sorunlarının kaynağı *aile, çevre, hazırbulunuşluk, konuşmacı, dinleyici, eğitim ve dinleme materyali* temaları etrafında şekillenmiştir. Aile temasına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tema: Aile

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler incelendiğinde aileden kaynaklı olduğu düşünülen dinleme sorunları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3

Aileden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kategori	Kodlar	n
	Geleneksel aile yapısı (Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö9)	6
	Ailenin eğitim eksikliği (Ö3, Ö10)	2

Ailenin Genel Yapısı	Ailenin kültürel gelişim eksikliği (Ö3)	1
	Ailede kullanılan dilin farklı olması (Ö2).	1
	Ailelerin çocuklarıyla geçirebilecekleri vaktin sınırlı olması (Ö2)	1
Tutum ve Davranışlar	Çocuğun, ailede gerekli dinleme sürecini geçirememiş olması (Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö9,Ö10)	8
	Ailenin ilgisizliği (Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö9,Ö10)	8
	Ailelerin doğru rol model olmaması (Ö2,Ö3,Ö6,Ö7)	4
	Ailenin çocuğu dinlememesi (Ö6,Ö7,Ö10)	3
	Öğrencilerin aile ortamında kendini ifade edememesi (Ö5,Ö6)	2
	Ailede çocuğun söyleyeceği şeylerin önemsenmemesi(Ö4,Ö10)	2

Tablo 3 incelendiğinde aileden kaynaklı dinleme sorunlarının “ailenin genel yapısı” ve “ tutum/davranışlar” kategorilerinde ele alındığı görülmektedir. Ailenin genel yapısından kaynaklı dinleme sorunlarında en sık ifade edilen kod *geleneksel aile yapısı(n:6)* ve *ailenin eğitimsizliği (n:2)* olarak karşımıza çıkmaktadır. Tutum ve davranışlar kategorisinde ise *çocuğun, ailede gerekli dinleme sürecini geçirememiş olması(n:8)*, *ailenin ilgisizliği(n:8)*, *ailelerin doğru rol model olmaması (n:4)* kodları sık tekrar edilen kodlar olmuştur. Aile kaynaklı dinleme sorunlarıyla ilgili öğretmen görüşlerine örnekler aşağıda verilmiştir:

“En başında çocuk ailede yetişiyor. Çünkü okulda belirli bir saate kadar bulunuyor. Onun dışındaki tüm zamanını evde geçiriyor. Dolayısıyla bizim aile ile şöyle bir sorunumuz var. Eğer o ortam oluşmamışsa, hani o demokratik ortam, çocuğa değer verilmemişse, çocuğun istekleri göz önünde bulundurulmamışsa o zaman çocuk da ne yapacaktır, dinlemeyecektir. Yani bu alışkanlığı kazanamayacaktır. (Ö4.)”

“Okulda dinlenen öğrenci, ailede yeteri kadar dinlenilmiyor. Çocuk ne söyleyebilir? Toplumumuzda çocuk, ailede dinlenilmeye değer biri olarak görülüyor. Halbuki çocuk başlı başına bir değer! Aile de bunu bilerek çocuğa

yaklaşırsa, çocuğun hem okuldaki ders başarısı hem de evdeki aşırı olumsuz tavırları da azalır diye düşünüyorum. (Ö10)”

Ortaokul öğrencilerinin dinleme becerisiyle ilgili yaşadıkları sorunların kaynağına ilişkin yapılan görüşmeler neticesinde bu kaynaklardan birinin de çevre olduğu görülmüştür. Çevreden kaynaklı dinleme sorunlarına ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Tema: Çevre

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerin sonucunda belirtilen dinleme sorunlarının kaynağı incelendiğinde çevre teması altında yer alan kodlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4

Çevreden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kategori	Kodlar	n
Sosyal Ortam	Öğrencilerin enerji harcayacağı ortamlar bulamaması (Ö3,Ö6,Ö7)	3
	Olumsuz dinleyici profili (Ö5,Ö9)	2
	Öğrencilerin katılabileceği sosyal ortamların az olması(Ö5,Ö9)	2
	Öğrencilerin çevrelerinde dinlenilmemiş olması(Ö6)	1
Eğitim Ortamı	Çevrede ses ve hareketliliğin olması (Ö4,Ö5)	2
	Dinleme ortamının olmaması (sınav) (Ö2,Ö7)	2
	Sınıf içi hareketlilik (Ö5)	1
	Kalabalık sınıflar (Ö7)	1
Teknolojik Ortam	Teknolojiye fazla zaman ayırma (Ö6)	1
	İnternetin yaşamı hızlandırmasıyla sabır olgusunun azalması (Ö7)	1
	Teknolojiyle birlikte olumsuz örneklerin artması (Ö10)	1
	Teknolojinin küçük yaşlardan itibaren kullanılması (Ö10)	1
	Teknolojiyle birlikte yaşamın hızlanması (Ö2)	1

Tablo 4 incelendiğinde çevre temasının “ sosyal ortam”, “ eğitim ortamı” ve “ teknolojik ortam” olarak üç kategoride ele alındığı görülmektedir. “Sosyal

ortam” kategorisinde en sık karşılaşılan kod *öğrencilerin enerji harcayacağı ortamlar bulamaması(n:3)* olarak tespit edilirken *olumsuz dinleyici profili(n:2)*, *öğrencilerin katılabileceği sosyal ortamların az olması(n:1)* kodları da tekrarlanan kodlar arasında yer almaktadır. “Eğitim ortamı” kategorisinde ise en sık tekrar edilen kodlar *çevrede ses ve hareketliliğin olması (n:2)* ve *dinleme ortamının olmaması (sınav) (n:2)* kodlarıdır. “Teknolojik ortam” kategorisi bağlamında da *internetin yaşamı hızlandırmasıyla sabır olgusunun azalması (n:1)* ve *teknolojiye fazla zaman ayırma(n:1)* kodları dile getirilen kodlardır. Çevre kaynaklı dinleme sorunlarıyla ilgili öğretmenlerin görüşlerine örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Günümüzde çocuğa her zaman şöyle söyleniyor: hiperaktif, hiperaktif. Doğan Cüceloğlu'nun bir sözü var: “Çocuklarınızı atın dışarıya, dışarıda gezsinler, enerjilerini atsınlar. Bakın hiperaktiflik diye bir hastalık kalıyor mu?” diye. Hakikaten öyle, biz çocukken oturuyor muyduk? Hayır. Biz hep dışarıdaydık, hep sosyaldık, birbirimize oyunlar anlatırdık, hikayeler anlatır, ödevlerimizin nasıl olacağını anlatırdık. Ama çocuklar sınav sisteminden kaynaklı eve gidiyorlar, yemek yiyip ders çalışıyorlar, bilgisayara bakıyorlar, uyuyorlar, geliyorlar. O enerji patlamasını da sınıfta hani birbirlerini görünce sanki yüzyıllardır insan görmemiş gibi davranıyorlar ve dinleyemiyorlar. (Ö7)”

“Yani buradaki çevresel dış etkenlerden dolayı dinleyicinin tam olarak dinlemeye odaklanamaması. Şöyle örnek vereyim; ben az önce ders işliyordum. Aşağıda beden eğitimi dersi oluyor ve gürültü olduğunda çocuklar hemen oraya odaklanıyor. Çünkü daha önce bu dersi onlar da işlediği için ‘Acaba ne yapıyorlar?’ diye camdan bakmak istiyorlar.(Ö5)”

Öğretmen görüşmelerinin analizi sonucunda dinleme sorunlarının kaynağının bir başka boyutu hazırbulunuşluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tema: Hazırbulunuşluk

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde dinleme sorunlarının hazırbulunuşluktan kaynaklandığı görülmüştür. Bu sorunlara ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 5

Hazırbulunuşluktan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kategori	Kodlar	n
Gelişimsel Özellikler	Derslerin başlama ve bitiş saatlerine uyum sağlayamama (Ö3,Ö6,Ö7)	3
	Öğrencilerin yaşı gereği çok hareketli olması (5. Sınıf) (Ö3,Ö6)	2
	İlkokuldan ortaokula geçmiş olma durumuna uyum sağlayamama(5. sınıf) (Ö5)	1
Fiziksel İhtiyaçlar	Öğrencilerin kahvaltı yapmamış olması (açlık) (Ö5,Ö6,Ö7)	3
	Öğrencilerin geç saatte uyuması (uykusuzluk) (Ö6,Ö7)	2
Ders Saatleri	Ders saatlerinin fazla olması (5. ve 6. sınıflar) (Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7)	5
	Derslerin erken saatte başlaması (Ö3, Ö4, Ö6)	3
Öğrenme	Kelime hazinesinin yetersiz olması(dinleme- anlama) (Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö9)	5
	Bilgiye önem vermenin sınıf düzeyine göre farklılık göstermesi (5. Sınıf- 8. Sınıf) (Ö6)	1
	Yeteri kadar kitabın okunmaması(kelime hazinesinin yetersizliği) (Ö3)	1

Tablo 5 ele alındığında hazırbulunuşluktan kaynaklı dinleme sorunlarının “ Öğrenci Yapısı”, “ Fiziksel İhtiyaçlar”, Ders Saatleri” ve “Öğrenme” olarak dört kategoride ortaya çıktığı görülmektedir. Öğrenci Yapısı kategorisinde *derslerin başlama ve bitiş saatleri (ilk ders- son ders)(n:3)*, *öğrencilerin yaşı gereği çok hareketli olması (5. Sınıf)(n:2)* kodları dikkat çekmektedir. Ayrıca *ilkokuldan ortaokula geçmiş olma durumuna uyum sağlayamama(5. Sınıf)(n:1)* kodu da dinlemeyi olumsuz etkileyen diğer bir kod olarak dile getirilmiştir. Fiziksel İhtiyaçlar kategorisinde *öğrencilerin kahvaltı yapmamış olması (açlık)(n:3)* ve *öğrencilerin geç saatte uyuması (uykusuzluk)(n:3)* kodları da sık tekrarlanan kodlardandır. Ders Saatleri kategorisinde ise en sık dile getirilen kod *ders saatlerinin fazla olmasıdır (5. ve 6. sınıflar)(n:5)*. Öğrenme kategorisinde *kelime hazinesinin yetersiz olması(n:5)* en çok üzerinde durulan kod olmuştur. Hazırbulunuşluk temasında yer alan dinleme sorunlarının kaynağına ilişkin öğretmen görüşlerine örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sabahın erken saatinde özellikle karşılaşıyorum. İlk derse girdiğimde çocuğun ruh hali ile ilerleyen saatlerdeki ruh hali aynı değil. Yani çocuk dinliyor mu, uyuyor mu, hazır mı, değil mi? O esnada net bir şekilde görülüyor. Bunun dışında kelime haznesinin az olması ciddi bir sıkıntıdır. Kitap okuyan kelime haznesi çok daha iyi olan öğrencinin dersi dinlediği, derse odaklandığı, derse katkı sunduğu görülürken bunun dışında kendini ifade etmede sıkıntı yaşayan öğrencilerin de derste sıkıntılar yaşadığı, dersi dinleme yerine bu sefer başka işlerle uğraştığı görülmektedir. (Ö3)”

“Ders saatleri 7 saat ve 7. saat ölü bir saattir. Verimsiz bir saattir. Çünkü çocuk haliyle çok yoruluyor. Akşam biraz geç yattıysa, sabah kahvaltı yapmadan geldiyse bunların hepsi aslında bu sorunu, dinleme faktörünü tetikleyen sebepler. (Ö6)”

“Ben öğrencilerin ders saatlerinin çok fazla olmasının onları olumsuz etkilediğini düşünüyorum. ...Özellikle sabahın erken saatlerinde okula gelmeleri onlar için büyük bir dezavantaj tabi ki. İlk saatlerde gerçekten uyku sorunu son saatlerde de çok fazla olduğu için de yine sıkılganlık var. (Ö4)”

İncelenen öğretmen görüşmeleri sonucunda konuşmacı temasının olduğu tespit edilmiştir.

Tema: Konuşmacı

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler incelendiğinde konuşmacıdan kaynaklanan dinleme sorunları olduğu görülmüştür. Bu dinleme sorunlarının kaynakları tablollaştırılarak aşağıda verilmiştir.

Tablo 6

Konuşmacıdan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kategori	Kodlar	n
Ses ve Beden Dili	Monoton ses tonuyla ders anlatma (Ö5, Ö10)	2
	Eksik ya da fazla beden dili kullanma(Ö5)	1
	Hitabet yeteneğinin gelişmemiş olması (Ö7)	1
Konunun İçeriği	Konunun yararı hakkında öğrencileri	2

	bilgilendirmeme(Ö5,Ö9)	
	İçeriğin ilgi çekici olmaması (Ö7)	1
	Dikkat çekici örnekler kullanmama (Ö5)	1
	Konunun(konuşmanın) fıkralarla, anekdotlarla, deyimlerle vb. zenginleştirilmemesi. (Ö5)	1
	Konuşmacının konuya hakim olmaması (Ö1)	1
Öğretmenin Genel Yapısı	Öğretmenin giyim kuşamı (Ö5, Ö9)	2
	Öğretmenin yumuşak tavırlı olması (Ö7)	1
	Öğretmenin derse hazırlıksız gitmesi (Ö4)	1

Tablo 6 incelendiğinde konuşmacıdan kaynaklı dinleme sorunları “ Ses ve Beden Dili”, “Konunun İçeriği” ve “ Öğretmenin Genel Yapısı” kategorileri altında ortaya çıkmıştır. Ses ve beden dili kategorisinde *monoton ses tonuyla ders anlatma(n:2)*, konunun içeriği kategorisinde *konunun yararı hakkında öğrencileri bilgilendirmeme(n:2)* kodları öne çıkan kodlardandır. Öğretmenin genel yapısı kategorisinde ise *öğretmenin giyim kuşamı(n:2)*, *öğretmenin derse hazırlıksız gitmesi(n:1)* kodları sorunların kaynağı olarak belirtilmiştir. Bu kodlarla ilgili öğretmen görüşmelerinden alınan örnekler aşağıda verilmiştir.

“*Tek tip, tek düze konuşarak insanı gerçekten soğutan kişiler oluyor. Burada konuşmacının hitabet yeteneği gerçekten önemlidir. Özellikle bu ders ya da öğrenciye hitap konusunda karşıdaki kişi eğer almaya açsa yani bir şeyleri gerçekten dinlemeye hazır gelmişse senin tek tip konuşman onu sıkabiliyor ve tamamen o ortamdan uzaklaştırıyor. (Ö10)*”

“*Nasrettin Hoca'nın meşhur fıkrası gibi ‘ Kürkünle ağırlanır, söylediklerin ile uğurlanırsın.’ yani öğretmenin giyimi kuşamı, duruşu, konuşması, hitabı bunlar tabi ki de önemli dinleme sırasında. (Ö9)*”

Öğretmen görüşmeleri ele alındığında dinleyici teması altında incelenecek sorunlar olduğu görülmüştür.

Tema: Dinleyici

Bu temaya ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7

Dinleyiciden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kategori	Kodlar	n
Dinleme Bilinci	Karşı tarafı (konuşanı) dinlememe (Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö9,Ö10)	9
	Dinleme bilincine sahip olmama (Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö10)	8
	Kendini gösterme çabası içine girme(Ö6,Ö7)	2
	Konuşmacının hatasını kollama (Ö10)	1
	Etkin dinlemeyle ilgili yaşadığı eksiklikleri (Ö10)	1

Tablo 7 incelendiğinde dinleyiciden kaynaklı dinleme sorunlarının kaynağı “dinleme bilinci” kategorisi altında ele alınmaktadır. Dinleme bilinci kategorisinde *karşı tarafı (konuşanı) dinlememe*(n:9), *dinleme bilincine sahip olmama* (n:8) kodları en sık tekrar edilen kodlardır. Konuyla ilgili öğretmen görüşmelerinden alınan örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Baştan beri söylediğimiz gibi öğrenci bir bilince sahip olarak gelmemişse dersi dinlemiyor. Dersi dinlemediği için dersten daha çabuk kopabiliyor, ders dışındaki şeylerle ilgilenebiliyor, öğretmenin hatasını kollayabiliyor. Ders dinlemiyor ama siz yanlış bir şey ya da onun dikkatini çekmeye yönelik bir şey yaptığınızda hemen onu size karşı kullanabiliyor. (Ö10)”

“...Çocuk derse çok katılmak istediği zaman dinlemiyor. Sadece kendi söyleyeceklerine odaklanıyor...(Ö5)”

Görüşmelerin analizi sonucunda elde edilen temalardan biri de eğitim teması olmuştur. Bu temaya ilişkin bulgular şöyledir:

Tema: Eğitim

Öğretmen görüşmeleri analiz edildiğinde eğitimden kaynaklanan dinleme sorunlarının olduğu da tespit edilmiştir. Bu tespitler sonucunda elde edilen dinleme sorunlarının kaynakları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 8

Eğitimden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kategori	Kodlar	n
Program	Aktif dinlemeye uygun etkinliklerin olmaması (Ö2,Ö4,Ö6,Ö7,Ö9)	5
	Müfredatın öğrenci düzeyine göre ağır olması(Ö2,Ö6,Ö10)	3
	Türkçe ders saatlerinin az olması(Ö2)	1
	Müfredatta dil bilgisi konularının yoğun olması (Ö2)	1
Eğitim Ortamı	Sınıfların kalabalık olması (Ö4,Ö6,Ö7)	3
	Dersin çeşitli materyallerle zenginleştirilmemesi (Ö6,Ö9)	2
	Okul imkanlarının yetersiz olması (Ö7)	1
	Okulun fiziki şartlarının yetersiz olması (Ö6)	1
Öğrenme	Kelime hazinesinin yetersizliği (Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,Ö10)	6
	İlkokulda temel dil becerilerinin yeterince verilmemiş olması (Ö1,Ö10)	2
	İlkokulda dinleme becerisiyle ilgili yeterli çalışmanın yapılmamış olması (Ö4, Ö10)	2

Tabloda 8'e bakıldığında eğitimden kaynaklanan dinleme sorunları "program", "eğitim ortamı", "öğrenme" olarak üç kategoride sınıflandırılmıştır. Program kategorisinde *aktif dinlemeye uygun etkinliklerin olmaması(n:5)* ve *müfredatın öğrenci düzeyine göre ağır olması(n:3)* sık tekrarlanan kodlar olarak göze çarpmaktadır. Eğitim ortamı kategorisinde en çok tekrar edilen kodu *sınıfların kalabalık olmasıdır(n:3)*. Öğrenme kategorisinde ise sıklıkla tekrar edilen kodların *kelime hazinesinin yetersizliği (n:6)*, *ilkokulda temel dil becerilerinin yeterince verilmemiş olması(n:2)* olduğu görülmektedir. Tespit edilen bu kodlarla ilgili öğretmen görüşmelerinden alınan örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“5. sınıflarla ilkokuldan bu beceriyi alarak gelmiyor, çok aşık. Öğrenci söylediğin şeyi anlamıyor, durmuyor, yapmıyor. Eğitim eksikliğinden kaynaklanıyor tamamen. Demek ki bunun daha küçük yaşlarda verilmesi gerekiyor. (Ö10)”

“Dinleme etkinlikleri açıkçası öğrencilerin aktif bir şekilde katılabilecekleri etkinlikler değil ama tamamen de soyutlayamıyoruz. Onları katmaya çalışıyoruz. Şimdi dinleme etkinliklerinde öğrenci etkisiz bir şekilde sadece sözlere ya da görüntülere dikkat ederek dinleme etkinliği gerçekleştirmek zorunda kalıyor. (Ö9)”

İncelenen öğretmen görüşmeleri sonucunda elde edilen veriler ışığında dinleme materyalin temasının ortaya çıktığı görülmüştür. Bu temaya ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tema: Dinleme Materyali

Elde edilen veriler sonucunda dinleme materyalinden kaynaklanan dinleme sorunları olduğu tespit edilmiştir. Bu sorunlara ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 9

Dinleme Materyalinden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri

Kategori	Kodlar	n
Metnin Yapısı	Konunun ilgi çekmemesi (Ö1,Ö2,Ö5,Ö9)	4
	Seçilen metinlerin öğrenci seviyesinde olmaması (Ö1,Ö9)	2
	Dinlenen metnin ilgi çekmemesi (Ö6,Ö7)	2
	Konunun gerçek hayatla ilişkilendirilmemiş olması (Ö2)	1
	Metinlerin çok uzun olması (Ö5)	1
Etkinlikler	Ders kitaplarında dinleme etkinliklerinin az olması (Ö10)	1
	Etkinliğin ilgi çekici olmaması (Ö3)	1
	Etkinliklerin uzun, sıkıcı ve çok fazla olması (Ö5)	1

Tablo 9 incelendiğinde dinleme materyalinden kaynaklanan dinleme sorunları “metnin yapısı” ve “etkinlikler” olarak ayrı iki kategori. Metnin yapısı kategorisinde *konunun ilgi çekmemesi(n:4)* öğretmenler tarafından en çok dile getirilen kod olarak karşımıza çıkmaktadır. *Seçilen metinlerin öğrenci seviyesinde olmaması(n:2)* kodu da yine öğretmenler tarafından tekrar edilen kodlardan biri olmaktadır. Etkinlikler kategorisinde ise *ders kitaplarında dinleme etkinliklerinin az olması (n:1)*, *etkinliğin ilgi çekici olmaması ve etkinliklerin uzun, sıkıcı ve çok fazla olması(n:1)* kodları dile getirilen hususlardandır. Bu kodlarla ilgili öğretmen görüşmelerinden alınan örnek cümleler aşağıda yer almaktadır:

“5. sınıflarda Atatürk temasında bazı metinler çok ağır. “Ben metni okuyorum, beni dinleyin, duracağım ve siz özetleyeceksiniz.” diyorum. Çocuklar özetleyemiyor, dinleyemiyorlardı. Çünkü bilinmeyen kelimeler olunca metnin içinde çocuğun dikkati dağılıyor. Dinlemek istemiyor. Konuyu bir bağlam içerisinde düşünemiyor. Haliyle geri dönüt alamıyorum. (Ö1)”

“...Bu etkinlikler çok uzun ve sıkıcı. Az önce işlediğimiz metinde 13 tane etkinlik vardı ve her bir etkinlik bir buçuk sayfa civarında. Yani bu çocukları çok sıkıyor. Bizim de ders zamanımızı alıyor. Ö5“

Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Yolu

Öğretmen görüşmeleri incelendiğinde çeşitli dinleme sorunları ve bu sorunların birtakım kaynaklarının olduğu görülmüştür. Bu sorunların çözümüne ilişkin öğretmenler birtakım yollar geliştirmişlerdir. Öğretmenlerin çözüm yollar aile, çevre, hazırbulunuşluk, konuşmacı, dinleyici, eğitim ve dinleme materyali temalarında ele alınarak aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 10

Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Yolları

Tema	Kodlar	n
Aile	Aileleri dinleme konusunda bilgilendirme(Ö3,Ö6)	2
	Ailelerle toplantılar yapma(Ö6)	1
	Aile ile işbirliği yapma (Ö4)	1

Çevre	Öğrenciye boş vakitlerinde enerjisini atabileceği aktiviteler yaptırma(Ö7)	1	
	Teknolojiden yararlanarak bütün öğrencileri derse katma(Ö2)	1	
Hazırbulunuşluk	Dinlemeye motive etme(Ö3,Ö5,Ö10,Ö1)	4	
	Kelime hazinesini geliştirecek etkinlikler yapma(Ö5,Ö1)	2	
	Sözlük çalışmaları yapma(Ö5)	1	
Konuşmacı	Empati kurarak konuşma(dinlemeyi desteklemek amaçlı)(Ö4,Ö5)	2	
	Birden fazla duyuya hitap etme(Ö6)	1	
Dinleyici	Vurgu ve tonlamaya dikkat etme(Ö6)	1	
	Öğrenciyi dinlemede aktif hale getirme(Ö2,Ö9,Ö1)	3	
	Empatiye dayalı dinleme etkinlikleri yapma(Ö3,Ö7,Ö9)	3	
	Öğrencilere dinlemenin önemini fark ettirme(Ö4,Ö1)	2	
	Öğrencilerle bire bir ilgilenme(Ö2,Ö1)	2	
	Öğrenciyi sabırla dinleme(Ö6)	1	
	Öğrenciyi iyi tanıma(Ö1)	1	
	Öğrenciyi doğru ve güzel örneklerle karşılaştırma(Ö3)	1	
	Öğrenciye dinleme konusunda yol gösterme(Ö3)	1	
	Derste öğrenciyi takip etme(Ö7)	1	
	Öğrencinin ilgisini çekme(Ö3)	1	
	Eğitim	Birden fazla duyu organına hitap edecek materyal kullanma(Ö2,Ö4)	2
		Öğrencilerin birbirlerini dinlemesini sağlayacak ortamlar oluşturma(Ö1,Ö9)	2
Öğrencilerin dinleme sürelerine göre etkinlikler planlama (Ö1)		1	
Dinleme kuralları oluşturma(Ö6)		1	
Bütün öğrencilerin katılacağı dinleme etkinlikleri tasarlama (Ö3)		1	
Dinleme etkinliği öncesi dinleme kurallarını anlatma(Ö4)		1	
Etkili dinlemenin nasıl olacağını kavratma(Ö4)		1	
Dinleme etkinliklerinde öğrenciyi aktifleştirecek etkinliklere yer vermek(Ö4)		1	
Dinlemeyle ilgili farklı etkinlikler yapma(Ö1)		1	
Öğrenci ilgisini çekecek konulara yer verme(Ö4,Ö7)	2		
Öğrenci yaşına uygun etkinlik düzenleme(Ö4)	1		

Dinleme Materyali	Öğrencilerin dinleme becerisini geliştirecek etkinlikler yapma(Ö1)	1
	Öğrenciyi dinlediği konunun kendisine katacağı faydalar hakkında bilgilendirmek(Ö5)	1
	Günlük yaşama yakın ve çocukların işine yarayacak bilgilerin yer aldığı metinleri kullanma(Ö5)	1

Tablo 10 incelendiğinde öğretmenlerin aileden kaynaklı dinleme sorunlarını çözmek için en çok başvurdukları yol *aileleri dinleme konusunda bilgilendirmedir(n:2)*. Çevreden kaynaklı dinleme sorunlarını çözmek için *öğrenciye boş vakitlerinde enerjisini atabileceği aktiviteler yaptırma(n:19)*, *teknolojiden yararlanarak bütün öğrencileri derse katma(n:1)* yollarına başvurmuşlardır. Hazırbulunmuşluk kategorisi ile ilgili de en sık başvurulan çözüm yolu *dinlemeye motive etme(n:4)* olmuştur. Konuşmacı kategorisinde *empati kurarak konuşma (dinlemeyi desteklemek amaçlı)(n:2)* kodu, dinleyici kategorisinde ise *öğrenciyi dinlemede aktif hale getirme(n:3)* ve *empatiye dayalı dinleme etkinlikleri yapma(n:3)* kodları en sık tekrar edilen ifadeler olmaktadır. Eğitime yönelik öğretmenlerin çözüm yollarına bakıldığında öğretmenlerin *birden fazla duyu organına hitap edecek materyal kullanma(n:2)*, *öğrencilerin birbirlerini dinlemesini sağlayacak ortamlar oluşturma(n:2)* yollarını sıklıkla kullandığı görülmektedir. Dinleme materyaline yönelik öğretmenin çözüm yollarında ise *öğrenci ilgisini çekecek konulara yer verme (n:2)* sık başvurulan çözüm yolu olarak görülmektedir. Öğretmen görüşmelerinden alınan örnekler aşağıda verilmiştir:

“Sınıfta dinleme etkinlikleri yapıyorum. Mesela bir cümle kuruyorum. Öğrencileri sıra sıra üçe ayırıyorum. Baştaki bir cümle söylüyor, onun yanındaki ona bir cümle daha ekliyor. O şekilde silsile halinde en sona kadar oyunlaştırıyorum bunu ve bir süre sonra çocuklar sınıfta dersi dinleyince bütün olarak bakıyorlar ve pasif dinlemiyorlar, aynı zamanda derse katılıyorlar. Benim bu konuda çözümlerim daha çok etkinliklerimde. (Ö1)”

“Yaparak yaşayarak diyoruz. Çocuk empatiyi en çok nerde kavrayabilir... Sınıf ortamı da bunun için uygundur. Yani bir ya da birkaç öğrenci birbirlerini dinlemediklerinde ya da birbirlerine karşı olan tavırlarında öğretmen onları düşündürücü, empatiye yönlendirici sorularla konuyu düşünmesini ya da

öğrenmesini sağlayabilir, arkadaşının duygularını ifade etmesini sağlayarak “Sen böyle bir durumda olsan nasıl hissedersin ya da şu an arkadaşına bu tavrın arkadaşına nasıl hissettiriyor?” şeklinde çocuğu drama tekniği gibi etkinlikler ile sorunu gidermeye çalışıyorum. (Ö9) “

Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Bu başlık altında öğretmenlerin dinleme sorunlarına yönelik geliştirdikleri çözüm önerileri yer almaktadır. Bu çözüm önerileri aile, çevre, hazırbulunuşluk, konuşmacı, dinleyici, eğitim ve dinleme materyali temaları bağlamında ele alınmıştır.

Tema: Aile

Aileden kaynaklanan dinleme sorunlarının çözümüne yönelik öğretmen görüşlerine ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 11

Aileden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Kategori	Kodlar	n
Bilinçlendirme	Öğrencileri dinleme konusunda veliler bilgilendirilmeli(Ö5,Ö6,Ö7,Ö10)	4
	Dinlemeyle ilgili ailelere uzmanlarca seminerler düzenlenmeli(Ö7,Ö10)	2
	Ailede dinleme ile ilgili farkındalık oluşturulmalı(Ö4)	1
Tutum ve Davranış	Ailede küçük yaşlardan itibaren çocuklara dinleme eğitimi verilmeli(Ö5,Ö6,Ö10)	3
	Aile çocuğa değer verdiğini göstermeli(Ö6)	1
	Aileler öğrenciye rol model olmalı(Ö6)	1
	Aileler evde öğrencilerin dinlendiği, dinleme ortamları oluşturmalı(Ö5)	1
	Aileler çocuğa zaman ayırmalı(Ö6)	1
İşbirliği	Okul aile işbirliği sağlanmalı(Ö4,Ö6,Ö10)	3
	Okul aile işbirliğiyle sağlıklı bir çevre oluşturulmalı(Ö3,Ö4,Ö5)	3
	Aile öğretmen işbirliği sağlanmalı(Ö6)	1

Tablo 11 incelendiğinde aileden kaynaklanan dinleme sorunlarının çözümüne yönelik öneriler “bilinçlendirme”, “tutum ve davranış” ve “işbirliği” kategorilerine göre ele alınmıştır. Bilinçlendirme kategorisinde *öğrencileri dinleme konusunda veliler bilgilendirilmeli* (n:4) kodu en çok tekrar edilen çözüm önerisi olmaktadır. Tutum ve davranışlar kategorisinde ise ailelerin tutum ve davranışlarına yönelik *ailede küçük yaşlardan itibaren çocuklara dinleme eğitimi verilmeli*(n:3) önerisi dile getirilmektedir. İşbirliği kategorisinde ise *okul aile işbirliği sağlanmalı*(n:3) ve *okul aile işbirliğiyle sağlıklı bir çevre oluşturulmalı*(n:3) kodları sık tekrar edilen kodlardır. Bu kodlara yönelik öğretmenlerin görüşlerinden alınan örnek cümleler de aşağıda verilmektedir:

“Ailelere rehber hocaları tarafından destek eğitimi verilebilir. Bunu her branş öğretmeni tek başına yapamaz ama rehber hocalarımız ailelere yönelik bazı seminerler düzenleyebilir. Bu seminerlerin içine dinleme konusu eklenebilir. (Ö7)”

“İmkanlar dahilinde aile-öğretmen-öğrenci üçgeninde çoğunluk ile ilgili de çalışmalar yapılabilir. Böyle bir çalışma / çalışmalar da olumlu olabilecek bir durum karşı tarafları da etkileyecektir. Ailenin bu şekillerde bilinçlendirilmesi, onların okulla sürekli diyalogda olması; okulların, idarenin ve öğretmenlerin bu tür etkileşimleri teşvik edici olması bu eğitimde güzel yol almamızı sağlayıcı nitelikte olacaktır. Nasıl, tek taraflı kuş uçmuyorsa tüm paydaşların taşın altına elini koyması gerekiyor!(Ö10)”

Tema: Çevre

Çevreden kaynaklanan dinleme sorunlarının çözümüne yönelik geliştirilen öneriler aşağıdaki tabloda ele alınmaktadır.

Tablo 12

Çevreden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Kategori	Kodlar	n
	Tiyatro etkinliklerine götürülmeli(Ö3,Ö4,Ö6,Ö9,Ö10)	5
Sosyal ve Faaliyetler	Sanatsal Öğrenciye uygun dinleme ortamları oluşturulmalı(Ö3,Ö5,Ö7,Ö10)	4

	Sanat ve edebiyat ortamları oluşturulmalı(Ö3,Ö9)	2
	Devlet destekli dinleme ortamları oluşturulmalı(Ö6,Ö9)	2
	Sinemaya götürülmeli(Ö3,Ö10)	2
	Dinleme becerisine katkı sağlayacak oyunlar düzenlenmeli(Ö10)	1
Teknolojik Ortamlar	Aileler, öğrencilerin teknolojik aletleri kullanmasına günlük zaman sınırlaması getirmeli(Ö5,Ö6)	2
	İnternetin denetimli kullanılması sağlanmalı(Ö6)	1
	Aileler, öğrencilere teknolojiyi doğru kullanmayı öğretmeli (Ö7)	1
	Medyayı doğru kullanabilmek için dersler verilmeli(Ö10)	1
	İnterneti verimli kullanabilmek için dersler verilmeli(Ö10)	1

Tablo 12 incelendiğinde çevreden kaynaklanan dinleme sorunlarının çözümüne yönelik geliştirilen öneriler “ sosyal- sanatsal faaliyetler” ve “teknolojik ortam” olarak iki kategori içerisinde değerlendirilmektedir. Sosyal sanatsal faaliyetler kategorisinde öğrencilerin *tiyatro etkinliklerine götürülmesi*(n:5) en sık dile getirilen çözüm önerisi olmaktadır. Ayrıca *öğrenciye uygun dinleme ortamları oluşturulmalı* (n:4)çözüm önerisi de dikkat çeken önerilerden olmuştur. Teknolojik ortamlar kategorisinde ise *aileler, öğrencilerin teknolojik aletleri kullanmasına günlük zaman sınırlaması getirmeli* (n:2) önerisi ön plana çıkmıştır. Bu önerilere ilişkin öğretmenlere ait örnek cümleler de aşağıda verilmektedir.

“Sinemaya götürülebilir. Sosyal aktivite olarak haftada bir ya da ayda bir defa öğrenciler tiyatro etkinliklerine götürülmeli. (Ö3)”

“Sosyal hayatta belki aileler 1 saat ya da 40 dakika bakabilirsin gibisinden teknolojik aletlerin kullanımına sınırlama getirebilir. Çocuk o süre içinde oyununu oynar ya da ödevi varsa onu yapar, kalkar ve kalktığına tamamen o cihazdan uzak bir şekilde hayatını devam ettirir. Bu şekilde zaman sınırlanmalı. Yoksa çocuk elinde telefonla dolaşarak çok da sağlıklı bir dinleme yapamaz. (Ö5)”

Tema: Hazırbulunuşluk

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde hazırbulunuşluktan kaynaklanan dinleme sorunlarının çözümüne yönelik öneriler tespit edilmiştir. bu önerilere ilişkin bulgular aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 13

Hazırbulunuşluktan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Kategori	Kodlar	n
Seviyeye uygunluk	Öğrencilerin yaşına uygun dinleme etkinlikleri planlanmalı(Ö5,Ö10)	2
	Dinleme konuları öğrencilerin yaşına göre düzenlenmeli(Ö2,Ö9)	2
Eğitim	Kelime hazinesini geliştirecek uygulamalar yaptırılmalı(Ö3,Ö4)	2
	Empati becerisi geliştirilmeli(Ö2,Ö6)	2
	Sınıf mevcutları ideal koşullara getirilmeli(Ö4,Ö7)	2
	Nitelikli kitap okuma okutulmalı(Ö9)	1

Tablo 13'e göre hazırbulunuşluktan kaynaklı dinleme sorunlarına getiren çözümleri "seviyeye uygunluk" ve "eğitim" kategorileri bağlamında değerlendirilmektedir. Seviyeye uygunluk kategorisi altında *öğrencilerin yaşına uygun dinleme etkinliklerinin planlanması(n:2)* ve *dinleme konularının öğrenci yaşına göre düzenlenmesi(n:2)* kodları öğretmenler tarafından çözüm önerisi olarak sunulmaktadır. Eğitim kategorisi için ise *kelime hazinesini geliştirecek uygulamalar yaptırılmalı(n:2)*, *empati becerisi geliştirilmeli(n:2)*, *sınıf mevcutları ideal koşullara getirilmeli(n:2)* gibi çözüm önerileri sunulmaktadır. Bu çözüm önerilerine yönelik öğretmen görüşmelerinden alınan örnek cümleler aşağıda yer almaktadır:

"Öğrenciler kelime hazinelerini geliştirmek için nitelikli kitaplar okumalıdır. Ek olarak deyimlerin öğretilmesi noktasında, günlük bir ya da iki deyim öğrenilebilir. Bununla birlikte deyimlerin cümledeki kullanımı öğrenilir ve bunu günlük hayatta kullanmaya başlayarak öğrenciler kelime hazinelerini geliştirmiş olurlar. Böylece dinlediklerini anlayabilirler ve dinlemeden sıkılmazlar. (Ö3)"

Tema: Konuşmacı

Öğretmenlerin görüşlerine göre konuşmacıdan kaynaklanan dinleme sorunlarının çözümüne yönelik öneriler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 14

Konuşmacıdan Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Kategori	Kodlar	n
Ses ve Beden Dili	Jest ve mimiklerini etkin kullanmalı(Ö2,Ö3,Ö9)	3
	Giyimine ve kuşamına dikkat etmeli(Ö2,Ö5,Ö9)	3
	Monoton ses tonu kullanmamalı(Ö2)	1
Konunun İçeriği	Öğrenci seviyesine uygun konu anlatmalı(Ö2,Ö3,Ö9)	3
	Konuşmaya uygun anekdot, fıkra vb. den yararlanmalı(Ö2,Ö5)	2
	Dikkat çekecek farklı materyallerle derse gelmeli(Ö3)	1
	Öğrenciye aktif olacağı ders ortamı sağlamalı(Ö3)	1
	Öğrencileri iyi tanımalı(Ö6)	1
	Birden fazla duygu organına hitap etmeli(Ö7)	1
	Yeni yöntem- teknikler kullanmalı (Ö9)	1
Kişisel Gelişim	Çağa ayak uydurmalı(Ö9)	1
	Öğrenciye kendini sevdirmeli(Ö6)	1
	Kendini geliştirecek yayınlar takip etmeli(Ö10)	1
	Geliştirici videolar izlemeli (Ö10)	1
	Diksiyon kurslarına gitmeli(Ö10)	1
Öğrenciye rol model olmalı(Ö6)	1	

Öğretmenlerin konuşmacıdan kaynaklanan sorunlara yönelik dile getirdikleri çözüm önerileri “ ses ve beden dili”, “konunun içeriği” ve “kişisel gelişim” olarak üç kategoride ortaya çıkmaktadır. Ses ve beden dili kategorisinde *jest ve mimiklerini etkin kullanma(n:3)*, *giyimine kuşamına dikkat etme(n:3)* kodları en sık dile getirilen çözüm önerileri olarak göze çarpmaktadır.

Konunun İçeriği kategorisinde *öğrenci seviyesine uygun konu anlatma(n:3)* ve *konuşmaya uygun anekdot, fıkra vb. den yararlanma(n:2)* önerileri de öğretmenler tarafından en sık dile getirilen öneriler olmaktadır. Kişisel gelişim kategorisinde ise *çağa ayak uydurma(n:1)*, *kendini geliştirecek yayınlar takip etme(n:1)*, *öğrenciye kendini sevdirtmeli(n:1)* kodların da öğretmenler tarafında çözüm önerisi olarak sunulduğu tespit edilmektedir. Bu kodlarla ilgili örnek görüşler aşağıda verilmektedir.

“Öğretmenlik mesleği bilgi işi değil, öğretmenlik mesleği gönül işidir. Sizin öğrenciyle o gönül bağı ne kadar kurduğunuza bağlı. Öğrenci eğer sizden tatlı sert korkuyor aynı zamanda çok seviyorsa tamam siz öğretmenliği sağlamışsınız. O çocuk sizi dinler, dediklerinizi yapar, başarıyı da sağlar. (Ö6)”

“Ders anlatan kişinin tavrı, davranışları konuşma tarzı, giyim kuşamı, saç başı bence her şey çok önemli. Öğrencinin dikkati üzerinde çok etkilidir. Öğretmen her anlamıyla ilgi çekici olmalı. Bir öğretmen sürekli aynı kıyafetle gelirse çocukta ilgi uyandırmaz. Aynı ses tonuyla konuşursa ve aynı espriyi yaparsa çocukta ilgiyi uyandırmaz. O yüzden konuşmacı giyimine, ses tonuna, konuyu renklendirmek ve ilgi çekici hale getirmek için kullanacağı anekdotlara çok dikkat etmeli. (Ö2)”

Tema: Dinleyici

Öğretmenlerin dinleyiciden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik önerileri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 15

Dinleyiciden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Kategori	Kodlar	n
Dinleme Bilinci	Dinlemenin önemi fark ettirilmeli(Ö3,Ö4,Ö5)	3
	Öğrenciye verilen bilgilerin işlerine yarayacağı hissettirilmeli(Ö2,Ö9)	2
	Eğitici videolar hazırlanmalı(Ö9)	1
	Öğrencilere yetkin kişilerce eğitimler verilmeli(Ö9)	1

	Öğrencilere empati kurmalarını sağlayacak ortamlar oluşturulmalı(Ö3,Ö5,Ö6,Ö7,Ö9,Ö10)	6
Yaşantı Oluşturma	Drama tekniği kullanılmalı(Ö3,Ö4,Ö6,Ö9,Ö10)	5
	Öğrencilerin birbirlerine saygı duymalarını sağlamaya çalışılmalı (Ö4)	1

Tablo 15 incelendiğinde dinleyiciden kaynaklanan dinleme sorunlarının çözümüne yönelik dile getirilen öneriler “ dinleme bilinci” ve “yaşantı oluşturma” kategorilerine göre tasnif edilmiştir. Dinleme bilinci kategorisinde *dinlemenin önemi fark ettirilmeli (n:3)*, *öğrenciye verilen bilgilerin işlerine yarayacağı hissettirilmeli(n:2)* kodları da dikkat çekmektedir. Yaşantı oluşturma kategorisinde ise *öğrencilere empati kurmalarını sağlayacak ortamlar oluşturulmalı(n:6)* ve *drama tekniği kullanılmalı(n:5)* önerileri en sık tekrarlanan kodlar olarak tabloda yerini almıştır. Bu çözüm önerilerine yönelik öğretmen görüşmelerinden alınan örnek görüşler de aşağıda verilmektedir.

“Bizim dersimizin esası nedir? Anlamaya yönelik dinleme becerisinin gelişimi. Biz dinleyerek kendimizi o anlamda geliştirmeliyiz. Bu açıdan “Herkes dinlesin lütfen!” diyerek işin önemi kavratılır, hissettirilir, böyle bir yol izlenir.(Ö3)”

“...Öğrenciler birbirlerini dinlemediklerinde ya da birbirlerine karşı olan tavırlarında öğretmen onları düşündürücü, empatiye yönlendirici sorularla konuyu düşünmesini ya da öğrenmesini sağlayabilir. Arkadaşının duygularını ifade etmesini sağlayarak “Sen böyle bir durumda olsan nasıl hissedersin ya da şu an arkadaşına bu tavrın arkadaşına nasıl hissettiriyor?” şeklinde drama tekniği gibi etkinlikler ile çözümlenebilir. (Ö9)”

Tema: Eğitim

Eğitimden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik öğretmen görüşleri incelenerek aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 16

Eğitimden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Kategori	Kodlar	n
Öğrenciye Yönelik	Öğrencileri aktif tutacak etkinlikler yapılmalı(Ö6,Ö7,Ö9)	3
	Daha kısa ve dikkat çekici etkinlikler düzenlenmeli(Ö5,Ö9)	2
	Etkinliklere oyun katılmalı(5. Sınıf)(Ö6,Ö10)	2
	Derste öğrencilere görev ve sorumluluklar verilmeli(Ö4)	2
	Seviyeye uygun dinleme etkinlikleri yapılmalı(Ö10)	1
	Dikkat çekici, öz ve kısa metinler seçilmeli(Ö5)	1
	Öğrencilerden konuşmayla ilgili geri dönüt istenmeli(Ö2)	1
	Öğrenciler dinlemeyle ilgili bilgilendirilmeli(Ö9)	1
Program	Ders saatleri azaltılmalı (ortaokul için 6, ilkokul için 5 saat)(Ö6)	1
	5. Sınıf Türkçe müfredatı değiştirilmeli(Ö2)	1
	Dil bilgisi konuları müfredattan çıkarılmalı (5. Sınıf) (Ö2)	1
	Türkçe dersi tamamen okuma- anlama üzerine inşa edilmeli(Ö2)	1
	Öğrencilerin aktivitelerini arttıracak bir müfredat hazırlanmalı(Ö2)	1
	Kitap okuma tekniklerinin öğretileceği dersler verilmeli(Ö9)	1
	Öğretmenlere üniversite döneminde uygulamaya dönük eğitimler verilmeli(Ö7)	1
Ortam	Türkçe dersliği oluşturulmalı(Ö4,Ö6)	2
	Sınıf mevcutları azaltılmalı(Ö6)	1
	Okulların fiziksel şartları eğitime uyumlu hale getirilmeli(Ö6)	1
Öğrenme Ortamı	Dikkati canlı tutacak yöntemler kullanılmalı (Ö2,Ö5)	2
	Öğrencileri derse katmada görsellik kullanılmalı(Ö6,Ö10)	2
	Yaparak- yaşayarak öğrenme ortamı oluşturulmalı (Ö3,Ö6)	2
	Çoklu zeka kuramına uygun etkinlikler tasarlanmalı(Ö4)	1
	Farklı fikirlerin bulunduğu dinleme ortamları oluşturulmalı(Ö4)	1
	Dinleme ortamlarında dinleme kuralları sürekli hatırlatılmalı(Ö5)	1
	Öğretmen dinleme öncesi, sırası ve sonrasında öğrencilere dönüt vermeli(Ö9)	1

Tablo 16 incelendiğinde eğitimden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik öneriler “ öğrenciye yönelik”, “program”, “ortam” ve “öğrenme ortamı” olarak dört kategoride ortaya çıkmaktadır. Öğrenciye yönelik kategorisinde *öğrencileri aktif tutacak etkinlikler yapılmalı(n:3)* kodu en sık dile getirilen çözüm önerisi olmaktadır. Ayrıca *daha kısa ve dikkat çekici etkinlikler düzenlenmeli(n:2)*, *etkinliklere oyun katılmalı(5. Sınıf)(n:2)*, *derste öğrencilere görev ve sorumluluklar verilmeli(n:2)* kodları da öğretmenler tarafından dile getirilen çözüm önerileri olarak dikkat çekmektedir. Program kategorisi için ise *öğrencilerin aktivitelerini arttıracak bir müfredat hazırlanmalı(n:1)*, *kitap okuma tekniklerinin öğretileceği dersler verilmeli (n:1)* gibi öneriler yapılmaktadır. Ortam ile ilgili problemlerin çözülmesi için öğretmenlerin en sık *Türkçe dersliği oluşturulmalı(n:2)* önerisinde buldukları görülmektedir. Öğrenme ortamındaki problemleri çözüme kavuşturmak adına da *dikkati canlı tutacak yöntemler kullanılmalı(n:2)* ve *öğrencileri derse katmada görsellik kullanılmalı (n:2)* gibi öneriler dile getirilen kodlar olmaktadır. Bu kodlara ilişkin örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

“...Bana kalırsa dinleme odaları olmalı okullarda. Hatta direk derslikler olmalı, sınıf değil ders odaları, Türkçe dersliği, matematik dersliği gibi. Öğretmen dersliğinde sabit duracak resim atölyesi gibi öğrenci sirkülasyonu sağlayacak. Türkçe atölyesi ona göre düzenlenecek.(Ö6)”

“Süreç içerisinde çocuğun yaptığı hatalara dönüt vererek düzeltme yapmalıyız. Yaptığı şeyin neden yanlış olduğu ve nasıl yapması gerektiğini gösterirsek ve bunu da zaman içerisinde yaptıkça tekrarlırsak bence çocuğa dinlemeyi öğretebiliriz. (Ö9)”

Tema: Dinleme Materyali

Dinleme materyalinden kaynaklanan dinleme sorunların çözümüne ilişkin öğretmen görüşmeleri incelenerek elde edilen öneriler aşağıdaki tablodaverilmiştir.

Tablo 17

Dinleme Materyalinden Kaynaklı Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğretmenlerin Çözüm Önerileri

Kategori	Kodlar	n
İçerik	Günlük hayatla ilişkili konular olmalı(Ö2,Ö7,Ö10)	3
	Dinleme metni ilgi çekici olmalı(Ö2,Ö5,Ö10)	3
	Konuyla ilgili farklı etkinlikler yapılmalı (Ö9,Ö10)	2
	Dinleme metinleri sürece yayılarak dinletilmeli(Ö9)	1
	Öğrencilere bilginin önemi anlatılmalı (8. Sınıf)(Ö6)	1
	Dersler daha eğlenceli işlenmeli (5. Sınıf)(Ö7)	1

Tablo 17 incelendiğinde dinleme materyalinden kaynaklanan sorunların çözümüne yönelik getirilen çözüm önerileri “içerik” kategorisi altında değerlendirilmektedir. Verilere bakıldığında en sık tekrar edilenler *günlük hayatla ilişkili konular olmalı(n:3)* ve *dinleme metni ilgi çekici olmalı(n:3)* kodlarıdır. Ayrıca *konuyla ilgili farklı etkinlikler yapılmalı(n:2)* kodu da öğretmenler tarafında dile getirilen kod olarak göze çarpmaktadır. Bu kodlarla ilgili öğretmen görüşmelerinden alınan örnek cümleler aşağıda verilmektedir.

“...Ne yapabilirsin? Mesela; konuyla bağlantılı görseller hazırlama, oyunlar hazırlama, konuyla bağlantılı etkinlikler yapma ya da konu günlük hayattaki olaylarla anlatılabilir. Bunlarla öğrencinin dikkatini çekip “Sen şunu göreceksin ya da bu ders sonunda sen şunu kazanmış olacaksın.” mesajları gizliden verilebilir. (Ö10)”

Dinleme Sorunlarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öğrencilerle dinleme sürecinde yaşadıkları durumlarla ilgili görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerle öğrencilerin aileleri tarafından dinlenip dinlenmedikleri, konuşan birini nasıl dinledikleri, derse hazırlıklı gidip gitmedikleri, dinleme sürecini etkileyen olumlu ve olumsuz unsurların neler olduğu, sahip oldukları teknolojik araçların dinlemelerine olan etkisi ve dinleme materyalinin dinleme sürecine olan etkisi hakkında bilgi edinmeye çalışılmıştır. Edinilen bu bilgiler ışığında aile, çevre, hazırbulunuşluk, dinleyici, dinleme

materyali olarak beş tema belirlenmiştir. Bu temalar kategorileştirilerek tablolaştırılmıştır.

Tema: Aile

Öğrenci görüşlerine göre dinleme süreciyle ilgili durumları tespit etmek için öğrencilere aileleri tarafından dinlenip dinlenmedikleri sorulmuştur. Görüşme yapılan öğrencilerin tamamı (n:10) aileleri tarafından dinlendiklerini dile getirmişlerdir. Dinlendiklerine ilişkin öğrencilerin görüşleri de tabloda verilmiştir.

Tablo18

Öğrencinin Ailede Dinlenme Durumu

Kategori	Kodlar	n
Ailede dinlenme durumu	Göz teması kurma(A1,A5,A6,A8,A9,A10)	6
	Geri dönüt verme(A1,A2,A5,A7,A8,A10)	6
	Jest ve mimiklerini kullanma(A3,A6)	2
	Fikirlerini önemseme(A1)	1
	Dikkatle dinleme(A3)	1

Tablo 18 incelendiğinde aileleri tarafından dinlendiğini belirten öğrencilerin görüşlerinde en sık tekrar edilen kodlar *göz teması kurma*(n:6) ve *geri dönüt verme*(n:6) kodları olmuştur. Bu düşüncelere ilişkin öğrenci görüşmelerinden alınan örnek cümleler aşağıda verilmiştir.

“Sorduğum sorunun cevabını veriyorlar, göz teması kuruyorlar.(A5)”

“Beni dinlediklerinde gözüme bakıyorlar. Mesela arada sırada sorular sorarak dinlediklerini ifade ediyorlar. (A10)”

Tema: Çevre

Öğrencilere teknolojik aletlerin kullanımı ve diğer çevresel faktörlerin dinlemeleri üzerindeki etkilerinin neler olduğu sorulmuştur. Bu sorulara verilen cevaplar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 19

Çevresel Faktörlerin Öğrencilerin Dinleme Sürecine Etkisi

i	Kategor	Alt Kategori	Kodlar	n	
Teknoloji	Etkilenmeme	Teknolojik aletlerin dinlemeyi etkilememesi(A1,A3,A4,A5,A7,A10)		6	
			Olumsuz Etkilenme	İşitme ama anlamama(A2,A6)	2
				Sorulan soruyu bilinçsiz cevaplama(A9)	1
				Dinlemiş gibi yapma(A8)	1
Çevresel Ortam	Dinlemeyi Destekleyen	Sessiz ortam (A8,A9)		2	
			Ders katılımının pekiştirilmesi(A1)	1	
			Öğretmenin ilgisi(A10)	1	
	Dinlemeyi Engelleyen	Gürültünün olması (A2,A3,A9,A10)		4	
			Ders dışı konuların konuşulması(A1,A4)	2	
			Göz temasının kurulmaması(A2)	1	
			Sınıf arkadaşlarının çok soru sorması(A1)	1	
			Sözün kesilmesi (A3)	1	
			Sınıfın kalabalık olması(A8)	1	
			Yanındaki arkadaşının laf atması(A9)	1	

Tablo 19 incelendiğinde çevresel faktörlerin teknoloji ve çevresel ortam olarak iki kategoride ortaya çıktığı görülmektedir. Teknoloji kategorisinde teknolojik aletlerin dinlemeyi etkilemesiyle ilgili öğrenci görüşlerinden hareketle “etkilenmeme” ve “olumsuz etkilenme” gibi iki alt kategori oluşturulmuştur. Etkilenmeme kategorisinde öğrencilerin yarısından fazlası bu *teknolojik aletlerin dinlemelerini olumsuz etkilemediği(n:6)* yönünde fikir beyan etmiştir. Olumsuz etkilenme kategorisinde ise sık tekrar edilen kod *işitme ama anlamama(n:2)* kodudur. Çevresel ortam kategorisinde öğrenci dinlemelerini etkileyen çevresel unsurlara ilişkin verilen cevaplar doğrultusunda “dinlemeyi destekleyen” ve “dinlemeyi engelleyen” olarak iki alt kategori oluşturulmuştur. Dinlemeyi destekleyen alt kategorisinde en sık tekrar edilen kod *sessiz ortamın sağlanmasıdır(n:2)*. Dinlemeyi engelleyen alt kategorisinde ise *gürültünün*

olması(n:4) öğrencilerin dinlemelerini olumsuz etkileyen en ciddi sorun olarak dile getirilmiştir. Ayrıca *ders dışı konuların konuşulması(n:2)* da öğrencinin dinlemesini olumsuz etkilemektedir. Bu görüşlerle ilgili örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

“Telefonla uğraşırken aynı zamanda annem ya da ailemden biri bana bir şey dediğinde dinliyorum. Telefon bana engel değil. (A10)”

“Tablete odaklanıyorum. Dediklerini duyuyorum ama anlamıyorum. (A6)”

“Sessiz, sakın, arkadaşlarımdan olmadığı ortamlarda daha iyi dinleyebiliyorum (A9).”

Tema: Hazırbulunuşluk

Hazırbulunuşluk teması altında öğrencilere “Derse hazırlıklı gider misiniz?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin tamamı (Evet, n:10) derse hazırlıklı gittiğini dile getirmiştir. Derse hazırlıklı gitmenin olumlu yanları ve hazırbulunuşluklarını olumsuz etkileyen diğer unsurlar da tabloda verilmiştir.

Tablo 20

Hazırbulunuşluğun Öğrencilerin Dinleme Sürecine Etkisi

Kategori	Kodlar	n
Hazırbulunuşluk etkisi	Dersi daha iyi anlama(A1,A4,A5,A6,A7,A9,A10)	7
	Derse etkin katılma(A1,A2,A3,A5,A9,A10)	6
	Uykusuzluk(A4,A5,A6,A7)	4
	Özgüvenli hissetme(A3,A9,A10)	3
	Derste daha başarılı olma(A7,A8)	2
	Yüksek not alma(A8)	1

Tablo 20 incelendiğinde hazırbulunuşluk teması ile ilgili tablo incelendiğinde “hazırbulunuşluk etkisi” kategorisi oluşturulduğu görülmüştür. Öğrencilerin derse hazırlıklı gittiklerinde *dersi daha iyi anladıklarını(n:7)* ve *derse etkin katıldıklarını(n:6)* sıklıkla dile getirmişlerdir. Ayrıca derse hazırlıklı gittiklerinde kendilerini *özgüvenli hissettikleri (n:3)* kodu da dikkat çeken kodlar arasındadır. Fakat öğrenciler *uykusuzluğun(n:4)* dinlemelerini olumsuz

etkilediğini de dile getirmişlerdir. Kodlarla ilgili görüşmelerden alınan örnek cümleler aşağıda yer almaktadır.

“ 5. Sınıftan beri her akşam tekrar yaparak gidiyorum ve derse hazırlıklı gitmek de çok işime yarıyor. (A3)”

“Mesela İngilizcede yarın o test kitabından çalışacaksa ben o test kitabını önceden gözden geçirip sorularına bakmıştım. Bu şekilde derste hoca bize çözdürdüğü zaman ben önceden biliyordum ve dersi daha iyi anlıyorum. (A4)”

“Hazırlıksız gittiğim zaman iyi dinleyemem, geç uyuduysam da uykum falan geliyor dinleyemiyorum. (A6)”

Tema: Dinleyici

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde öğrencilere, çevrenlerinde biri konuşurken onu dinleyip dinlemedikleri sorulduğunda çalışmaya katılan bütün öğrencilerin “evet(f:10) dinliyorum.” cevabı verdiği görülmektedir. Dinleme esnasında zihinlerinde düşündükleri ile ilgili öğrenci görüşleri de aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 21

Öğrencilerin Kendi Dinleme Süreçleriyle İlgili Değerlendirmeleri

Kategori	Kodlar	n
Dinlemenin Odağı	Kendi söyleyecekleri(A1,A2,A3,A4,A6,A8,A9,A10)	8
	Konunun içeriği(A1,A3,A5,)	3
	Bilginin doğruluğu (A2,A7)	2
	Söylenenlerin hayali(A9)	1

Tablo 21 incelendiğinde dinleyicilerin dinleme esnasında yoğun olarak *kendi söyleyeceklerine(n:8)* odaklandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca *konunun içeriği(n:3)* ve *bilginin doğruluğunu sorgulama(n:2)* da dinleme esnasında sık lıkla düşünülen konular olarak tespit edilmiştir. Bu görüşlerle ilgili örnek cümleler aşağıda verilmektedir.

“Onun söyledikleri doğru mu yanlış mı? Bunlar geçiyor aklımdan. (A2)”

“Dinlerken onun ne diyeceğini merak ederim. Hem yapılmaması gereken bir şey ama vereceğim cevabı da düşünürüm. Ama fazla yaptığım bir şey değil. (A3)”

Dinleme konusuyla alakalı öğrenci görüşleri dinleme konusu teması altında yer almaktadır.

Tema: Dinleme Materyali

Dinleme materyali teması altında öğrencilere ilgi çekici bir konuyu dinlediklerinde nasıl hissettikleri, dinleme etkinliklerine isteyerek katılıp katılmadıkları, sınav ya da genel kültür konularından hangilerini dinlemeyi tercih ettikleri ve metin türü olarak bilgi veren metinleri mi yoksa olaya dayalı metinleri mi dinlemek istedikleri soruları sorulmuştur. Elde edilen bilgilerden hareketle kategoriler ve alt kategoriler oluşturulmuştur. Bunlar aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 22

Dinleme Materyallerinin Öğrencinin Dinleme Sürecine Etkisi

Kategori	Alt Kategori	Kodlar	n
Konunun ilgi çekmesi	Olumlu Hisseder (n:10)	Yeni bilgiler öğrenme(A1,A2,A5,A6,A9,)	5
		Konuya daha çok odaklanma(A1,A4,A7,A10)	4
		Merakla dinleme (A3,A10)	2
		Konuyu daha iyi öğrenme(A4,A7)	2
		Derse etkin katılma isteği(A8)	1
Etkinliklere	Evet(n:8)	Faydalı olduğunu düşünme(A2,A5)	2
		Daha iyi anlama /A7,A10)	2
		Dinleme etkinliklerini sevme(A1)	1
		Karneye yansiyacak olma(A2)	1
		Diğer dersleri olumlu etkilemesi(A7)	1

katılma isteği		Dinleme metni sorularını çözmenin zor olması(A7)	1
	Hayır(n:2)	Etkinliklerin sıkıcı olması(A3)	1
		Etkinliklerin benzer olması(A4)	1
Sınav (n:6)		Öncelikli olması(A2,A5,A7,A10)	4
		Yüksek not alma(A7,A8,A9)	3
İçerik	Genel Kültür (n:4)	Farklı konularla ilgili bilgilenme(A6,A10)	2
		Yeni bilgilerin heyecanlandırması(A3)	1
		Daha özgüvenli hissetme(A4)	1
Metin türü	Bilgi Veren Metin (n:6)	Yeni bilgi öğrenmenin hazzı(A1,A3,A4,A6,A7,A10)	6
		Derse hazırlaması(A5)	1
		İlgi çekmesi(A1)	1
	Olaya dayalı Metin (n:4)	Hayal dünyasını geliştirme(A8,A9)	2
		Heyecan(A2)	1
Hoşlanma (macera, korku vb.)(A2)		1	
Eğlenceli olması(A8)		1	

Tablo 22 incelendiğinde dinleme materyali teması altında “konunun ilgi çekmesi”, “etkinliklere katılma isteği”, “içerik” ve “metin türü” kategorilerin olduğu görülmektedir. Konunun ilgi çekmesi kategorisinde öğrencilerin tamamının olumlu hissettiği görülmektedir. Olumlu hislerin gerekçeleri incelendiğinde *yeni bilgiler öğrenme(n:5)* ve *konuya daha çok odaklanma(n:4)* kodları dikkat çekmektedir. Etkinliklere katılma isteği kategorinde ise öğrencilerin büyük çoğunluğu (Evet, n:8) dinleme etkinliklerine isteyerek katıldığını belirtmiştir. Gerekçe olarak da *faydalı olduğunu düşünme(n:2)* ve *daha iyi anlama(n:2)* kodları ön plana çıkmıştır. Dinleme etkinliğine katılmak istemeyen (Hayır, n:2) öğrenciler de *etkinliklerin sıkıcı olması(n:1)* ve *etkinliklerin benzer olması(n:1)* sebebiyle dinleme etkinliklerine katılmak istemediğini belirtmiştir. İçerik kategorisinde ise öğrencilerin daha çok sınav konularına (n:6) ağırlık verdiğini dile getirdiği görülmektedir. Sebeplerini açıklarken *sınavın onlar için öncelikli olması(n:4)* ve *yüksek not alma(n:3)*

kaygısı taşıdıkları görülmüştür. Genel kültür konularını dinlemeyi tercih eden öğrenciler de *farklı konularla ilgili bilgilendikleri(n:2)* için bu konuyu dinlemeyi tercih ettiklerini dile getirmiştir. Metin türü kategorisinde ise öğrenciler en çok bilgi veren metinleri dinlemeyi tercih ettiklerini dile getirmiştir. Bunun sebebini ise *yeni bilgi öğrenmenin verdiği haz(n:6)* olarak açıklamıştır. Olaya dayalı metinleri dinlemeyi tercih eden öğrenciler ise bu tür metinleri dinleyerek *hayal dünyalarının geliştiğini(n:2)* dile getirmişlerdir. Öğrenci görüşleriyle ilgili örnek cümleler aşağıda verilmiştir:

“Yani çok iyi hissediyorum, ilgimi çekiyor. Çünkü daha çok şey öğrendiğimi hissediyorum. (A5)”

“İlgimi çeken bir konu olduğunda daha çok heyecanla, bir de benim ilgi alanıma girdiği için merakla ve daha iyi dinlemeye çalışıyorum. (A10)”

“Bunlara katılıyorum hoca soru sorunca parmak kaldırıyorum ve bunlar da benim karneme geçiyor. (A2)”

“Sınav konuları ilgimi daha çok çekiyor çünkü sınava daha çok odaklanmam gerekiyor. (A7)”

“Mesela genel kültür konusunda bir şey dinlemek beni daha çok bilgilendirir. Yani sınavla ilgili bir şey dinlediğimde belki o sınavda çıkmayabilir. (A10)”

“Bilgi verenler daha çok hoşuma gidiyor fakat direk somut anlatıyorsa, nesnel anlatıyorsa fazla hoşuma gitmiyor. Daha eğlenceli anlatılsın istiyorum. (A3)”

“Hikaye, masal gibi metinler. Çünkü hayal dünyam daha genişliyor. Daha çok eğlenceli oluyor. (A8)”

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma

Öğretmenlerin görüşlerinden hareketle ortaokul öğrencilerinin yaşadığı dinleme sorunlarını, dinleme sorunlarının kaynağını, öğretmenlerin çözüm yollarını, öğretmenlerin çözüm önerilerini ve dinleme sorunlarına ilişkin ortaokul öğrencilerinin görüşlerini tespit etmek amacıyla hazırlanan bu çalışmada elde edilen sonuçlar literatürdeki bilgiler ve araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak sunulmuştur.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda ortaokul öğrencilerinin dinleme sorunları olduğu tespit edilmiştir. Bu dinleme sorunlarının bazıları şöyledir: dinleme kurallarını bilmeme, dinlemeden sıkılma, dersi dinlememe, dinlediğini anlayamama, dinleme motivasyonunun düşüklüğü, dikkat eksikliği(kişisel), dinlediklerini önemsememe vb. Aşılıoğlu (2009, s.60)'nun yaptığı çalışmada öğrencilerin, dersin hedeflerinin farkında olmama, konu üzerine dikkatini toplayamama, dinleme sırasında kişisel sorunlara odaklanma, konunun kavranması için gerekli olan ön bilgilere sahip olmama ve güdülenme eksikliğinden kaynaklı dinleme sorunu yaşadığı tespit edilmiştir. Bu tespitler çalışmada elde edilen dinleme motivasyonunun düşüklüğü, dikkat eksikliği(kişisel), dinlediklerini önemsememe bulgularını desteklemektedir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda dinleme sorunlarının kaynaklarına değinilmiştir. Dinleme sorunlarının kaynakları; aile, çevre, hazırbulunuşluk, konuşmacı, dinleyici, eğitim ve dinleme materyali temaları altında ele alınmıştır.

Aileden kaynaklı dinleme sorunları; geleneksel aile yapısı, ailenin eğitim eksikliği, çocuğun ailede gerekli dinleme sürecini geçirememiş olması vb. şekilde öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Öğrencilere de ailede dinlenilme durumları ile ilgili soru sorulmuştur. Öğretmenler, aileler öğrencileri dinlemiyor, öğrencilere dinleme konusunda doğru rol model olamıyor fikrini beyan ederken görüşme yapılan öğrencilerin tamamı ise aileleri tarafından dinlendiklerini dile getirmişlerdir. Bu beyanlar da öğretmen ve öğrencilerin aileler konusunda verdikleri cevapların zıt yönde olduğunu göstermektedir. Öğrenciler, ailelerinin

dinleme esnasında kendileriyle göz teması kurdukları, konunun içeriğiyle ilgili soru sorduklarını ve jest-mimikleriyle öğrenciye dinlendiği mesajı verdiklerini dile getirdikleri tespit edilmiştir.

Aileden kaynaklı dinleme sorunlarını çözmek için öğretmenlerin başvurdukları yollar olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin başvurdukları çözüm yolu, genellikle dinleme konusunda aileleri bilgilendirme olarak dile getirilmiştir. Bu sorunlara yönelik çözüm önerileri de öğrencileri dinleme konusunda, veliler bilgilendirilmeli, dinlemeyle ilgili ailelere uzmanlarca seminerler düzenlenmeli, ailede küçük yaşlardan itibaren çocuklara dinleme eğitimi verilmeli, okul aile işbirliği sağlanmalı, okul aile işbirliğiyle sağlıklı bir çevre oluşturulmalı vb. şeklinde öğretmenler tarafından belirtilmiştir. Maden (2013, s.78) çalışmasında ailelere aile içi iletişim, çocuk yetiştirmede iletişim ve dinlemenin önemi-biçimi konulu eğitimlerin verilmesi faydalı olabilir önerisinde bulunmaktadır. Bu çalışmadaki öğrencileri dinleme konusunda, veliler bilgilendirilmeli, dinlemeyle ilgili ailelere uzmanlarca seminerler düzenlenmeli önerileri ile Maden(2013)'in çalışmasındaki önerinin birbirini desteklediği görülmektedir.

Çevreden kaynaklı dinleme sorunları öğretmenlerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin enerji harcayacağı ortamlar bulamaması, olumsuz dinleyici profillerinin olması, çevrede ses ve hareket olması, internetin yaşamı hızlandırmasıyla sabır olgusunun azalması, teknolojiye fazla zaman ayırma gibi çevreden kaynaklanan sebeplerden dolayı dinleme sorunlarının yaşandığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin belirttiği çevreden kaynaklı sorunlara ilişkin öğrencilerden de görüşler alınmıştır. Öğrencilerin büyük kısmı öğretmenlerin aksine teknolojik aletleri kullanırken dinlemelerinin olumsuz etkilenmediğini dile getirirken, bir kısım öğrencinin de teknolojiden olumsuz etkilendiğini; teknolojik aletlerle uğraşırken dinlediğini ama anlamının gerçekleşmediğini, bazen de dinlemiş gibi yaptığını dile getirdiği görülmüştür. Ayrıca gürültünün olması, ders dışı konuların konuşulması, sınıf arkadaşlarının çok soru sorması, yanındaki arkadaşının laf atması gibi durumların da öğrencinin dinlemesini etkileyen olumsuz etkenler olarak dile getirildiği görülmüştür. Emiroğlu (2013, s.73)'nun kitle kültürünün insan

yaşamına getirdiği acelecilik, sabırsızlık, nitelikten ziyade niceliğe önem verme, tüketim unsurlarının insanların anlaşma eylemlerinde de anlayışsızlığı, saygısızlığı ve empati yoksunluğunu doğurduğunu tespit etmiştir. Bu tespit öğretmenlerin belirttiği olumsuz dinleyici profillerinin olması, internetin yaşamı hızlandırmasıyla sabır olgusunun azalması bulgularını desteklemektedir. Başkan ve Deniz (2015, s. 1993) de araştırmalarında öğrencilerin en çok ders esnasında yanlarında samimi oldukları bir arkadaşlarının olmasından olumsuz etkilendikleri ve bu sebeple dersi dinlemekte zorlandıklarını tespit etmiştir. Bu tespit öğrencilerin; sınıf arkadaşlarının çok soru sorması, yanındaki arkadaşının laf atması sonucu dinlemelerin olumsuz etkilendiği görüşlerini desteklemektedir. Tüzel (2013, s. 373) gürültünün, 5. sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama ve hatırlama başarı puanlarını yüksek düzeyde etkilediğini tespit etmiştir. Tüzel(2013)'in 5. sınıflar için ulaştığı bu sonuç öğrencilerin gürültünün olması dinlememizi olumsuz etkiliyor görüşünü desteklemektedir. Seyfullahoğulları (2010, s. 31) yaptığı çalışmada, ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları en önemli sınıf içi sorunun öğrencilerin yanındaki arkadaşları ile konuşmaları olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu tespit de öğrencilerin belirttiği yanındaki arkadaşının laf atması bulgusunu desteklemektedir.

Dinleme sorunlarını öğretmenler, öğrenciye boş vakitlerinde enerjisini atabileceği aktiviteler yaptırma ve teknolojiden yararlanarak bütün öğrencileri derse katma gibi yollarla çözmeye çalıştıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrenciler, tiyatro etkinliklerine götürülmeli, öğrenciye uygun dinleme ortamları oluşturulmalı, sanat ve edebiyat ortamları oluşturulmalı, aileler, öğrencilerin teknolojik aletleri kullanmasına günlük zaman sınırlaması getirmeli, medyayı doğru kullanabilmek için dersler verilmeli gibi çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.

Hazırbulunuşluktan kaynaklı dinleme sorunlarının olduğuna, öğretmenlerle yapılan görüşmelerin incelenmesi sonucunda ulaşılmıştır. Öğretmenler, öğrencilerin derse uyum sağlayamaması (ilk ders- son ders), öğrencilerin yaşı gereği çok hareketli olması (5. sınıf), öğrencilerin kahvaltı yapmamış olması (açlık), ders saatlerinin fazla olması (5. ve 6. sınıflar), derslerin erken saatte

başlıyor olması, kelime hazinesinin yetersiz olması gibi sebeplerle ortaokul öğrencilerinde dinleme sorunlarıyla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bahsettiği dinleme sorunlarına ilişkin öğrencilerle de görüşmeler yapılmıştır. Tıpkı öğretmenlerin dediği gibi öğrenciler de uykusuzluk ve açlık gibi durumların dinlemelerini olumsuz etkilediğini dile getirmişlerdir. Ayrıca derse hazırlıksız gitme, sınıfın kalabalık olması gibi durumların da dinleme problemine yol açtığını dile getirmişlerdir. Bayram(2019, s.75)'in çalışmasında elde ettiği öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyinin düşük olması sonucunun bu çalışmanın hazırbulunuşluktan kaynaklı dinleme sorunları temasını genel olarak kapsayan bir sonuç olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerinin düşük olması uygulama açısından Türkçe derslerinde kimi güçlükler sebep olmaktadır(Yalar, 2010, s.39) sonucu da öğrencilerin yaşı gereği çok hareketli olması (5. Sınıf), öğrencilerin kahvaltı yapmamış olması (açlık), uykusuzluk bulgularını desteklemektedir.

Öğretmenler bu sorunları kendi imkanlarıyla çözmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Çözüm yollarının ise dinlemeye motive etme, kelime hazinesini geliştirecek etkinlikler yapma vb. olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler çözüm önerisi olarak da öğrencilerin yaşına uygun dinleme etkinlikleri planlanmalı, dinleme konuları öğrencilerin yaşına göre düzenlenmeli, kelime hazinesini geliştirecek uygulamalar yaptırılmalı, sınıf mevcutları ideal koşullara getirilmeli vb. önerilerde bulunmuşlardır.

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde konuşmacıdan kaynaklı dinleme sorunlarının da var olduğu görülmüştür. Monoton ses tonuyla ders anlatma, eksik ya da fazla beden dili kullanma, konunun yararı hakkında öğrencileri bilgilendirmeme, konunun (konuşmanın) fıkralarla, anekdotlarla, deyimlerle vb. zenginleştirilmemesi, öğretmenin giyim kuşamı gibi durumların öğrencilerde dinlemeye odaklanamama, dinlemeden sıkılma, dinlediğini anlayamama vb. durumların dinleme sorunlarına sebep olduğu öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Öğrenciler ise öğretmen ilgisini hissetmenin dinlemeleri üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu dile getirirken, öğretmenle göz teması kuramamanın dinlemelerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Başkan ve Deniz (2015, s.192) öğretmenlerinin çoklu zekâya hitap edecek

yöntem ve teknikleri kullanmak yerine sürekli aynı anlatım teknikleri kullanmalarının öğrencilerin çoğunun ders içi dinlemelerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Bu tespit öğretmenlerin belirttiği konunun (konuşmanın) fıkralarla, anekdotlarla, deyimlerle vb. zenginleştirilmemesi bulgusunu desteklemektedir. Aşılıoğlu (2009, s.60)'nın yaptığı çalışmada ise öğretim elemanlarının anlatımı uzun süre ve tekdüze olarak sürdürmesi, öğrencileri hedeflerden haberdar etmemesi, konuşmalarında öğrencilerin bilmediği terim ve kavramlara fazlaca yer vermesi gibi unsurların dinleme problemi oluşturduğu tespit edilmiştir. Bu sonucun da öğretmenlerin belirttiği monoton ses tonuyla ders anlatma, eksik ya da fazla beden dili kullanma, konunun yararı hakkında öğrencileri bilgilendirmeme verileriyle aynı doğrultuda olduğu görülmüştür. Kaldırım ve Degeç'in (2017) Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin karşılaştıkları dinleme sorunları içindeki dinleme esnasında genel olarak aksanlı konuşma, konuşma sırasında vurgu ve tonlamaya dikkat edilmemesi, konuşmacının hızlı konuşması gibi durumlarla bu araştırmadaki monoton ses tonuyla konuşma verisini desteklemektedir. Ayrıca Bayram(2019,s. 75)'in araştırma sonuçlarına göre dinleme öncesi kategorisinde öğrenciyi hedeften haberdar etmeme, öğrenciyi derse güdüleyememe, konunun yaşamla ilişkilendirilmemesi gibi öğretmenlerden kaynaklanan sorunlar tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sonuç konunun yararı hakkında öğrencileri bilgilendirmeme verisini desteklemektedir.

Konuşmacının sebep olduğu dinleme sorunlarını çözmek için öğretmenler, empati kurarak konuşma(dinlemeyi desteklemek amaçlı), birden fazla duyuya hitap etme vb. yolları denediklerini dile getirmişlerdir. Çözüm önerisi olarak da öğretmenler jest ve mimiklerini etkin kullanmalı, giyimine kuşamına dikkat etmeli, öğrenci seviyesine uygun konu anlatmalı, konuşmaya uygun anekdot, fıkra vb. den yararlanmalı, çağa ayak uydurmalı, öğrenciyi kendini sevdirtmeli gibi öneriler sunmuşlardır. Bayram (2019, s.78)'in çalışmasında Türkçe öğretmenlerinin kendileri ve meslektaşları için ileri sürdükleri öneriler arasında dersi zevkli ve farklı kılacak etkinliklerin kullanılması yer almaktadır. Bu öneriler çalışmada yer alan öğretmen jest ve mimiklerini etkin kullanmalı, birden fazla duyuya hitap etmeli önerileriyle uyuşmaktadır. Aynı şekilde Çifçi'nin (2001, s.175) öğretmenin tutum ve davranışlarının,

kullandığı yöntem ve tekniklerin, mesleki bilgi, beceri ve yeteneklerinin dinleyenler üzerinde etkili olduğu şeklindeki fikirleri de bu bulguları destekler niteliktedir. Emiroğlu(2013, s. 296) 'un araştırmasında Türkçe öğretmeni adayları göndericinin, konuşma biçimine ve beden diline dikkat etmesi; sesini, tonlamayı ve vurguyu doğru ve yerinde kullanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca konuşmacının fiziksel durumu ve hareketleri ile bilgisi ve sunum becerisine ait sorunların dinleme üzerindeki etkilerine değinmişlerdir. Emiroğlu(2013)'un belirttiği bu tespitlerin bu çalışmadaki öğretmenlerin ifade ettiği jest ve mimiklerini etkin kullanmalı, giyimine kuşamına dikkat etmeli, öğrenci seviyesine uygun konu anlatmalı, konuşmaya uygun anekdot, fıkra vb. den yararlanmalı çözüm önerileriyle uyduğu görülmektedir.

Çalışmada elde edilen bir diğer sonuç, öğrenciden kaynaklı dinleme sorunları olduğu sonucudur. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde öğrencilerde dinleme bilincine sahip olmama, karşı tarafı (konuşanı) dinlememe gibi dinleyicinin sebep olduğu dinleme sorunları tespit edilmiştir. Dinleme durumuna ilişkin öğrencilerle de görüşmeler yapılmıştır. Öğrenciler birini dinlediklerinde kendi söyleyeceklerine odaklandıklarını, konunun içeriğini düşündüklerini, ayrıca bilginin doğruluğunu sorguladıklarını dile getirmişlerdir. Yani öğretmenlerin de belirttiği gibi öğrenciler konuşmadan çok kendi söyleyeceklerine odaklanmaktadırlar. Haliyle dinleme sürecinin sekteye uğradığı sonucuna ulaşılmıştır

Dinleyiciden kaynaklı dinleme sorunlarını çözmek için öğretmenler; öğrenciyi dinlemede aktif hale getirme, empatiye dayalı dinleme etkinlikleri yapma, öğrencinin konuşmalarını ödüllendirme gibi çözüm yollarını denediklerini belirtmişlerdir. Bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri ise dinlemenin önemi fark ettirilmeli, öğrenciye verilen bilgilerin işlerine yarayacağı hissettirilmeli, öğrencilere empati kurmalarını sağlayacak ortamlar oluşturulmalı, drama tekniği kullanılmalı şeklinde sıralanmıştır.

Çalışmanın sonucunda eğitimden kaynaklı dinleme sorunları olduğu görülmüştür. Aktif dinlemeye uygun etkinliklerin olmaması, müfredatın öğrenci düzeyine göre ağır olması, sınıfların kalabalık olması, dersin çeşitli materyallerle

zenginleştirilmemesi, ilkokulda temel dil becerilerinin yeterince verilmemiş olması, öğrencilerin dinleme kurallarını bilmemesi gibi durumların dinlemeyi sekteye uğrattığı yönünde öğretmenler görüş belirtmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde de bazı öğrencilerin dinleme etkinliklerin sıkıcı olduğunu, etkinliklerin benzer olduğunu vurguladığı görülmüştür. Dolayısıyla öğretmen ve öğrencilerin etkinlikler konusunda benzer fikirlere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aşılıoğlu(2009)'nun Türkçe öğretmeni adaylarının derslerdeki dinleme sorunlarını belirlemeye çalıştığı araştırmasındaki başlıca dinleme engellerinden biri de derse etkin şekilde katılmalarını sağlayacak ortamın oluşturulmamasıdır. Bu tespit çalışmadaki aktif dinlemeye uygun etkinliklerin olmaması bulgusunu desteklemektedir. Keray Dinçer (2018, s. 2565)'in ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersinde yaşadıkları dinleme problemlerine ilişkin araştırmasında öğrencileri, dinleme ortamında en fazla rahatsız eden durumların öğrencilerin gürültü yapması, sınıf mevcudunun fazla olması, arkadaşlarının öğrenciyi rahatsız etmesi sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç çalışmadaki sınıfların kalabalık olması bulgusunu desteklemektedir. Hasan'ın (2000) dinleme problemlerine ilişkin geliştirdiği ölçeğinin bir maddesi yetersiz sınıf koşullarından veya dışarıdaki gürültülerden kaynaklanan net olmayan seslerin, dinlediğini anlamayı etkilediği yönündedir.

Yaşanan dinleme sorunlarının etkisini azaltmak ve etkin dinlemeyi sağlamak amacıyla öğretmenler; birden fazla duyu organına hitap edecek materyal kullanma, öğrencilerin birbirlerini dinlemesini sağlayacak ortamlar oluşturma, dinleme kuralları oluşturma, etkili dinlemenin nasıl olacağını kavratma gibi çözüm yolları denediklerini ifade etmişlerdir. Çözüm önerisi olarak öğrencileri aktif tutacak etkinlikler yapılmalı, daha kısa ve dikkat çekici etkinlikler düzenlenmeli, etkinliklere oyun katılmalı (5.sınıf), ders saatleri azaltılmalı (ortaokul için 6, ilkokul için 5 saat), öğrencilerin aktivitelerini arttıracak bir müfredat hazırlanmalı, Türkçe dersliği oluşturulmalı, dikkati canlı tutacak yöntemler kullanılmalı, öğrencileri derse katmak için görsellik kullanılmalı, yaparak ve yaşayarak öğrenme ortamı oluşturulmalı önerileri sunulmuştur .

Öğretmen görüşmeleri incelendiğinde dinleme materyalinden kaynaklı dinleme sorunlarının olduğu tespit edilmiştir. Konunun ilgi çekmemesi, seçilen

metinlerin öğrenci seviyesinde olmaması, dinlenen metnin ilgi çekmemesi, ders kitaplarında dinleme etkinliklerinin az olması, etkinliğin ilgi çekici olmaması gibi durumların dinlemeyi olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerin sonucunda görüşme yapılan bütün öğrencilerin ilgi duydukları konuyu dinlediklerinde olumlu hissettikleri tespit edilmiştir. Yeni bilgiler öğrenme, derse etkin katılma, kuyuya daha çok odaklanma gibi isteklerin ön plana çıktığı görülmüştür. Ayrıca öğrencilerle yapılan görüşmeler sonucunda öğrencilerin sınav konularına öncelik verdiği ve yüksek not alma kaygısı taşıdıkları görülmüştür. Ayrıca öğrencilere sorulan “Bilgi veren bir metni mi yoksa hikaye, masal vb. bir metni mi dinlemek istiyorsun? Neden?” sorusuna ise öğrenciler çoğunluk olarak bilgi veren metinleri tercih ettikleri yönünde cevap vermişlerdir. Neden olarak da yeni bilgi öğrenmenin hazzı, derse hazırlanması ve ilgi çekmesini göstermişlerdir. Olaya dayalı metinleri seçen öğrenciler ise bu tarz metinlerin hayal dünyalarını geliştirdiğini belirtmişlerdir. Başkan ve Deniz (2015, s.191)'in yaptığı çalışmada öğrencilerin kolay buldukları, rahat geçeceklerini düşündükleri dersleri dinleme ihtiyacı hissetmedikleri, ilgi duymadıkları dersleri ise dinlemekte zorlandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca Karadüz (2010b, s.52) de yaptığı çalışmada, Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının derslerde dersi geçme kaygısı ile sınava yönelik bilgi amaçlı dinlediklerini ve sınavda çıkacağını düşündükleri bilgileri dikkat toplayarak not almaya çalıştıklarını tespit etmiştir. Keray Dinçer (2018, s. 2565) 'in ortaokul öğrencilerin Türkçe dersinde yaşadıkları dinleme problemlerine ilişkin araştırmasında dinleme metinlerinden kaynaklı sorunların olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin dinleme metinlerine ilişkin yaşadıkları sorunların başında dinleme metninin uzun olması, sıkıcı olması, anlamı bilinmeyen kelimelerin olması, ilgi çekiciliğinin az olması gibi sorunlarla karşılaşmıştır. Bu araştırma sonuçları yapılan çalışmanın sonuçlarıyla bire bir aynı doğrultudadır.

Öğretmenler; öğrenci ilgisini çekecek konulara yer verme, öğrenci yaşına uygun etkinlik düzenleme, öğrenciyi dinlediği konunun kendisine katacağı faydalar hakkında bilgilendirmek gibi çözüm yollarıyla bu dinleme sorunlarını en aza indirmeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Çözüm önerisi olarak ise günlük hayatla ilişkili konular olmalı, dinleme metni ilgi çekici olmalı, konuyla ilgili farklı

etkinlikler yapılmalı gibi çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bayram (2019, s.78)'in araştırmasına katılan Türkçe öğretmenleri, metne yönelik önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler metinlerin öğrencinin ilgisini çekebilecek nitelikte olması, görsellerle desteklenmesi, kısa, öz ve anlaşılır olması gibi noktalarda yoğunlaşmaktadır. Bu çalışmada da öğretmenler tarafından benzer öneriler geliştirilmiştir.

Bu çalışmanın sonucunda birden fazla dinleme sorunu olduğu tespit edilmekle birlikte bu sorunların kaynakları da tespit edilmiştir. Dinlemede ilerleme kaydedilmesi için dinleme sorunlarının kaynaklarına yönelim göstermek gerekmektedir. Çünkü aile, çevre, hazırbulunuşluk, dinleyici, konuşmacı, eğitim eksikliği ve dinleme konusu temaları altında ciddi dinleme sorunları ve kaynakları olduğu göze çarpmaktadır. Bu sorunların çözümü için öğretmen çözüm önerilerinin dikkate alınmasının ve bu önerilerin uygulamaya geçmesinin dinleme becerisini geliştirmek açısından önemli olduğu görülmektedir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, M. (2016). *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aldyab, A. (2017). Dil öğreniminde dinlemenin önemi. *Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)*, 3 (2), 440-448.
- Altıntaş, E. (2000). *Sınıf yönetiminde yeni yaklaşımlar*. (ed: Leyla Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aşlıoğlu, B. (2009). Türkçe öğretmen adaylarına göre derslerde karşılaşılan başlıca dinleme engelleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(29), 45-63.
- Aytan, T. (2011). *Aktif öğrenme tekniklerinin dinleme becerisi üzerindeki etkileri*. Selçuk Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Başkan, A. ve Deniz, E. (2015). Ortaöğretim öğrencilerinin ders içi dinleme sorunları (Malatya ili örneği). *Turkish Studies*, 10(7), 179-196.
- Bayram, B. (2019). Türkçe öğretmenlerinin sınıf içi dinleme eğitimi uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 48(1), 57-80.
- Bird, D. E. (1953). Teaching listening comprehension. *Journal Of Communication*. 3(2),127.
- Calp, M. (2005). *Özel öğretim alanı olarak Türkçe öğretimi*. Konya: Eğitim Kitabevi.
- Cüceloğlu, D. (2001). *Yeniden insan insana*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Çankaya, Z. C. (2011). Kişilerarası ilişkiler ve iletişimde dinleme. (ed. Alim Kaya). *Kişiler Arası İlişkiler ve Etkili İletişim*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çifçi, M. (2001). Dinleme eğitimi ve dinlemeyi etkileyen faktörler, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (2), 165-177.

- Demirel, Ö.(1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlar.
- Doğan, Y. (2007). *İlköğretim ikinci kademedede bir dil becerisi olarak dinlemeyi geliştirme çalışmaları*. Gazi Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Doğan, Y. (2013). *Dinleme eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Emiroğlu, S. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dinleme sorunlarına ilişkin görüşleri. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*. 11, 269-307.
- Emiroğlu, S. ve Pınar, F. N.(2013). Dinleme becerisinin diğer beceri alanları ile ilişkisi. *Electronic Turkish Studies*, 8(4), 769-782.
- Göçer, A. (2017). *Türkçe özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gündüz, O. ve Şimşek, T. (2014). *Anlama teknikleri 2: uygulamalı dinleme eğitimi el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Güneş, F. (2016). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kaldırım, A. ve Degeç, H. (2017). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin dinleme esnasında karşılaştıkları sorunlar. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 7(1), 19/36.
- Karabacak, E. (2014). *Seçici dinleme eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisi*. Necmettin Erbakan Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Karabay, A. (2014). Dinleme metinlerinin sınıf içi uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(3), 81-94.
- Karadüz, A. (2010). Türkçe ve sınıf öğretmeni adaylarının dinleme stratejilerinin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(29) 39-55.
- Karapınar, M. (2016). *8. sınıf öğrencilerinin ana dili kavramına ve dört temel dil becerilerine yönelik metaforik algıları*. Erciyes Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaya, D. (2018). Dinleme eğitimi. (ed. Muammer Yılmaz). *Yeni gelişmeler ışığında Türkçe öğretimi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Keray Dinçel, B. (2018). Ortaokul öğrencilerinin Türkçe dersinde yaşadıkları dinleme sorunları ve sorunların çözümüne yönelik beklentileri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2551-2571.
- Kocaadam, D. (2011). *Not olarak dinleme eğitiminin ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin dinleme becerisi üzerindeki etkisi*. Gazi Üniversitesi: Yayımlanmamış yüksek lisans tezi.
- Mackay, L. (1997). *Dinleme becerisi*. (Çev: Aksu BORA ve Onur CANKOÇAK). Ankara: İlkaynak Kültür ve Sanat Ürünleri.
- Maden, S. (2013). Niçin dinlemiyoruz? Dinleyememe probleminin sosyokültürel analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 2(1), 49-83.
- Maden, S. (2014). *Türkçe öğretimi ve aktif öğrenme*. Ankara: Kirazofis Kitapevi
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6,7,8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- Melanlıoğlu, D. (2012). Dinleme becerisine yönelik ölçme değerlendirme çalışmalarında üstbilgi stratejilerinin kullanımı. *Turkish Studies*, 7(1), 1583-1595.
- Mert, E. L. (2014) Türkçenin eğitimi ve öğretiminde dört temel dil becerisinin geliştirilmesi sürecinde kullanılacak etkinlik örnekleri. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 23-48.
- Nalıncı, A. N. (2000). *Avrupa birliğine tam üyelik yolunda başarının anahtarı: Yeniden yapılanma*. Ankara: Ümit Yayınları.
- Özbay, M. (2005). *Bir dil becerisi olarak dinleme eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özbay, M.(2001). Türkçe öğretiminde dinleme becerisini geliştirme yolları. *Türk Dili Dergisi*. 589, 9-15.

- Özbay, M.(2013). *Anlama teknikleri: 2 dinleme eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.
- Özdemir, E. (2002). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Parlatır, İ. (2007). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Rankin, P.T. (1930). Listening ability. *Chicago Schools Journal*. 12, 179.
- Sever, S. (1993). *Türkçe öğretiminde uygulanan tam öğrenme kuramı ilkelerinin, öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerindeki erişkiye etkisi*. Ankara Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Sevimli, F. (2015). *Katılımlı dinlemenin ortaokul 5. Sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisi üzerindeki etkisi*. *Dumlupınar Üniversitesi*. Dumlupınar Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Seyfullahoğulları, A. (2010). İlköğretim okullarında büyük sınıfların yönetiminde karşılaşılan sınıf içi sorunlara öğretmen yaklaşımı üzerine bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 21-40.
- Taşer, S. (2000). *Konuşma eğitimi*. İstanbul: Papirüs Yayınları.
- Taşer, S. (2012). *Konuşma eğitimi*, İstanbul: Pegasus Yayınevi.
- Temizkan, M. (2011). Türkçe öğretmeni adaylarının temel dil becerilerinden okuma ile ilgili kavramları öğrenme düzeyleri ve kavram yanılgıları. *Dicle Üniversitesi*. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 29-47.
- Türk Dil Kurumu (TDK). (2019) *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tüzel, S.(2013). Sınıf içi gürültünün öğrencilerin dinleme sürecindeki bilişsel performansına etkisi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama Makaleler*, 9(4), 363-378.
- YALAR, T. (2010). İlköğretim 3.sınıflarda Türkçe dersi öğretiminde karşılaşılan sorunların öğretmen görüşlerine göre belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 30-41.
- Yalçın, A. (2006). *Türkçe öğretim yöntemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Yangın, B. (1999). *Birleştirilmiş kubaşık okuma ve yazma tekniğinin temel eğitim beşinci sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde okuduğunu ve dinlediğini anlamaya yönelik akademik başarıları ile Türkçe dersine ilişkin tutumları üzerindeki etkisi*. Çukurova Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yıldırım, A- Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimler nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A- Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimler nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız ve Kılınc. (2015). Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerisi üzerine etkisi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 17-34.
- Yıldız, C. (2013). *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldız, N. (2015). *Dinleme stratejileri öğretiminin beşinci sınıf öğrencilerinin dinlediğini anlama becerilerine etkisi*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: Yayınlanmamış doktora tezi.
- Yılmaz, İ. (2007). *Türkçe öğretiminde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik önerilen etkinliklerin değerlendirilmesi*. Niğde Üniversitesi: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: sage

EK-A: Öğretmen Görüşme Formu

Sevgili meslektaşım,

Aşağıdaki sorular Dr. Öğr. Ü. Hatice COŞKUN'un danışmanlığında Türkçe Eğitimi alanında yürütmekte olduğum yüksek lisans tezimin bulgularını elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara vereceğiniz cevaplar tezin sonuçları açısından önem arz etmektedir. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilecek olup çalışmada kişisel bilgileriniz hiçbir şekilde kullanılmayacaktır. Katkılarınız için teşekkürler.

Melek UZUNYOL KÖPRÜ

(MEB, öğretmen)

DEMOGRAFİK BİLGİLER

Cinsiyetiniz: Kadın ( ) Erkek ( )

Mesleki kıdeminiz: 3-5 ( ) 5-10 ( ) 10-15 ( ) 15+ ( )

Öğretmen Görüşme Soruları

1. Ortaokul öğrencilerin dinleme becerisiyle ilgili yaşadıkları sorunlar nelerdir? Açıklayınız.
2. Ortaokul öğrencilerinin dinleme becerisiyle ilgili yaşadıkları sorunların kaynağı nelerdir? Açıklayınız.
3. Ortaokul öğrencilerin yaşadığı dinleme sorunları ve bu sorunların kaynağına ilişkin izlediğiniz bir çözüm yolu var mı? Varsa uyguladığınız çözüm yollarını açıklayınız.
4. Ortaokul öğrencilerinin yaşadığı dinleme sorunları ve bu sorunların kaynağına ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir? Açıklayınız.

EK-B: Öğrenci Görüşme Formu

Sevgili öğrenci,

Aşağıda senin düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmış sorular yer almaktadır. Sana yöneltilen bu sorulara tüm içtenliğiyle cevap vermen beklenmektedir. Kişisel bilgilerinin hiçbir şekilde kullanılmayacaktır.

Melek UZUNYOL KÖPRÜ

(MEB, öğretmen)Öğrenci Görüşme

Soruları

Cinsiyetiniz: Kadın ( ) Erkek ( )

Sınıf Düzeyi:

1. Aile ortamında bir şeyler anlatmak istediğinde seni dinliyorlar mı? (Dinlemiyorlarsa kendini dinletmek için hangi yollara başvuruyorsun?)
2. Çevrende biri konuşurken onu dinliyor musun? Dinleme esnasında neler hissediyorsun?
3. Derse gitmeden önce derse yönelik hazırlık yapıyor musun? Hazırlıklı gittiğinde mi yoksa hazırlıksız gittiğinde mi dersi daha mı iyi dinliyorsun?
4. Dersi dinlerken dinleme sürecinde seni etkileyen olumlu ve olumsuz unsurlar nelerdir?(uykusuzluk, açlık, sıcaklık vb.). Nedenleriyle açıklar mısın?
5. Sahip olduğun teknolojik aletler(telefon, tablet vb.) dersi dinlemeni nasıl etkiliyor? Neden?
6. İlgini çeken bir konuyu dinlediğinde kendini nasıl hissedersin? Neden?
7. Dinleme etkinliklerine katılmak istiyor musun? Neden?
8. Sınavla ilgili bir konuyu dinlemek mi yoksa genel kültürle ilgili bir konuyu dinlemek mi ilgini çekiyor? Neden?
9. Bilgi veren bir metni mi yoksa hikaye, masal vb. bir metni mi dinlemek istiyorsun? Neden?

EK-C: Etik Beyanı

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

...../...../.....

(İmza)
Ad SOYADI

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

Tez Başlığı / Konusu

13./07./2020

Ortaokul Öğrencilerinin Dilbilgi Becerilerine İlişkin Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir İnceleme

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 90 sayfalık kısmına ilişkin, 13./07./2020 tarihinde ~~çalışmam~~/tez danışmanım tarafından Turnitin.intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 16 (yüzde on altı) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal İçmediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

13./07./2020
Mebk. Uzunoğlu Köprü
Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Mebk. Uzunoğlu Köprü
Öğrenci No :
Anabilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler
Programı : Türkçe Bilimleri Eğitimi
Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

...../...../20.....

...../...../20.....

Servet CAN

Enstitü Sekreteri